

Simancas, Diego de, m. 1583

Iacobi Simancae... Enchiridion Iudicvm violatae religionis, ad extirpandas haereses, theoricen & praxim... complectens... / Cui accesserunt eiusdem auctoris opuscula duo: Vnum, Annotationum in Zanchinum; Alterum, de dignitate Episcopali.

Antuerpiae : Ex officina Christophori Plantini, 1573.

Vol. encuadernado con 2 obras

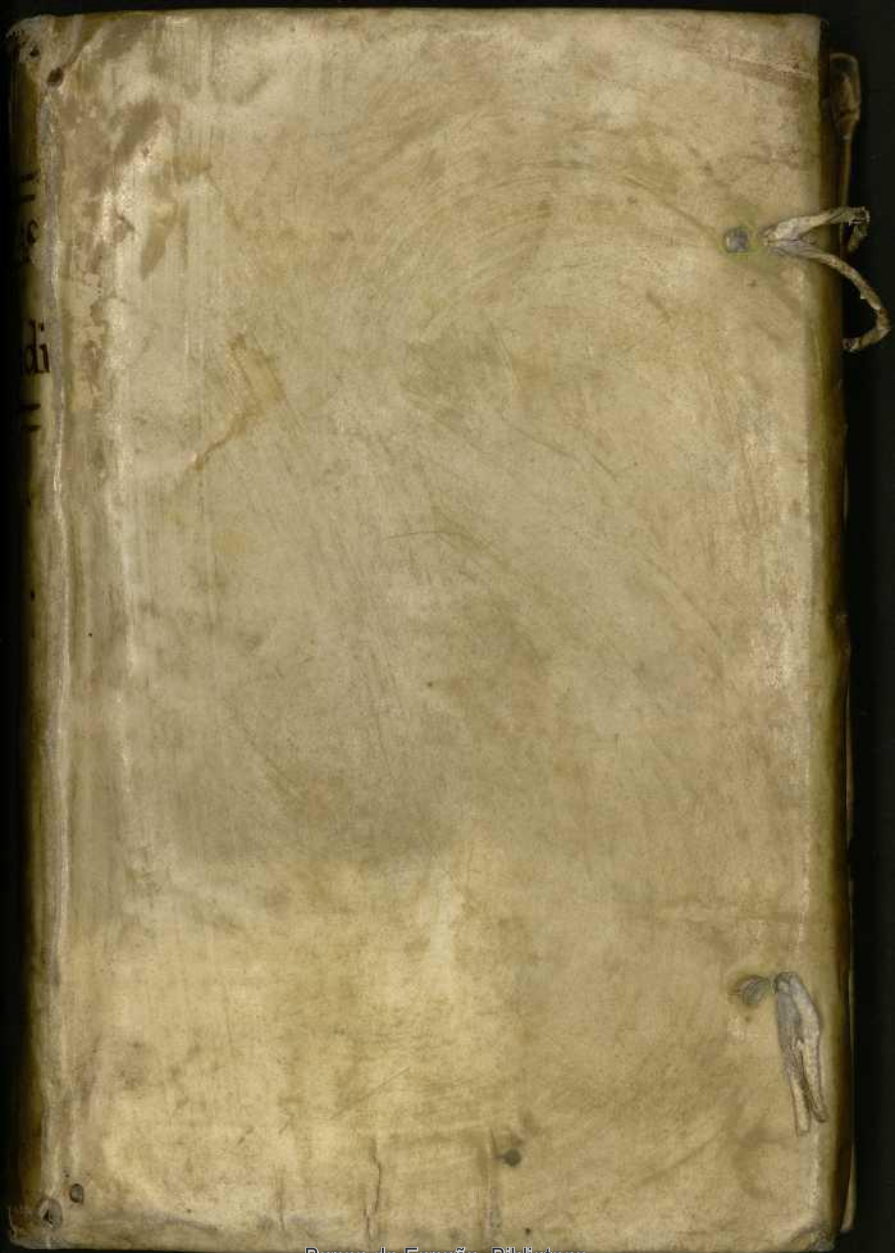
Signatura: FEV-AV-P-00044 (01)

La obra reproducida forma parte de la colección de la Biblioteca del Banco de España y ha sido escaneada dentro de su proyecto de digitalización

<http://www.bde.es/bde/es/secciones/servicios/Profesionales/Biblioteca/Biblioteca.html>

Aviso legal

Se permite la utilización total o parcial de esta copia digital para fines sin ánimo de lucro siempre y cuando se cite la fuente

Libro de Bayona
6926

Exlibris
Jesús Rodríguez Salmones

Sec. Inquisición.
Enciclopedia Jesuítica.

FEV. AV. P. 00007

C.B. 6000000144241 (1)

C.B. 6000000144258 (2)

2. 8.

IACOBI

SIMANCAE

PACENSIS EPISCOPI,

ENCHIRIDION IUDICVM

VIOLATÆ RELIGIONIS, AD
extirpandas hæreses, theoricen & praxim
summa breuitate complectens:

*Opus admodum vtile, non solum iudicibus ipsis, asses-
soribus & consultoribus: sed etiam accusatoribus,
atq; adeo reorum procuratoribus & aduocatis.*

Cui accesserunt eiusdem auctoris opuscula duo:
Vnum, Annotationum in Zanchinum;
Alterum, De dignitate Episcopali.

ANTVERPIÆ,

Ex officina Christophori Plantini,
Prototypographi Regij.

M. D. LXXIII.

10

Banco de España. Biblioteca

28

JACOBI

SIMAN E AB

TACCHIS EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

ANTHONY EPISCOPUS

SANCTISSIMO

D. N. PAPÆ PIO V.

IACOBVS SIMANCAS

PACENSIS EPISCOPVS.

DECIMVS *septimus*
iam agitur annus,
Beatissime Pater, ex
quo librum de Catholicis insti-
tutionibus, aduersus hereticos
edidi, quem Hispanis meis non
fuisse inutilem cum certò scirem,
additis præterea multis, cum
usque adeò auxi, ut non facili-
perlegi, aut in manibus gestari
queat. Cum autem voluntate
tua in urbem tandem perue-
nissem, atque à te humanitate
A. 2 magna

magna exceptus essem, tuamq;
religionem ac pietatē summam
perspexissem: non potui singula-
ri quadam observantia tibi non
esse impensē addictus. quod ut
testatū relinquerem, ex magno
illo meo institutionum volu-
mine, opusculum conficere insti-
tui: quo ea potissimum selecta
colligerem, quæ iudicibus viola-
ta religionis in promptu habere
sit opus. id verò munusculum
animo libentissimo tibi offero:
qui etsi plurimis, maximisque
negotijs vehementer sis occupa-
tus, tribunali tamen sacrosan-
cto, in quo impiorum causa tra-
ctantur, summo religionis ar-
dore

ELENCHVS TITVORVM
dore praeſſe nunquam deſiſtis.
quòd ſi quam fortè utilitatem
libellus hic noſter allaturus ſit,
eam tibi omnem acceptam re-
ferri oportet : cuius gratia me-
ditatus , atque elaboratus eſt.
Ego verò cùm officio meo ali-
qua ex parte ſatiſfecerim , non
dubito , quin meum in te colen-
dum propenſiſſimum animum,
quàm tenue munus magis re-
ſpecturus ſis. Deus Optimus
Maximus te incolumem quàm
diutiſſimè ſeruet , ut (quod
ſemper facis) in melius ordines
omnia.

A 3 ELEN-

ELENCHVS TITVLORVM.

A

<i>Abiuratione.</i>	Tit. 53
<i>Absentibus.</i>	tit. 45
<i>Absolutione.</i>	tit. 51
<i>Accusatione.</i>	tit. 33
<i>Aduocatis.</i>	tit. 42
<i>Apostatis.</i>	tit. 4
<i>Appellationibus.</i>	tit. 65

B.

<i>Blasphemis.</i>	tit. 9
<i>Bonis hæreticorum.</i>	tit. 56

C.

<i>Carcere perpetuo.</i>	Tit. 57
<i>Comprehendendis reis.</i>	tit. 25
<i>Confessis.</i>	tit. 29
<i>Contumacibus.</i>	tit. 46
<i>Credientibus.</i>	tit. 13
<i>Custodia reorum,</i>	tit. 26

D.

<i>Defensionibus.</i>	tit. 47
<i>Defensoribus.</i>	tit. 14
<i>Denuntiatione.</i>	tit. 23
<i>Disputatione.</i>	tit. 32
<i>Dogmatistis.</i>	tit. 59

E.

<i>Effractoribus imaginum.</i>	tit. 10
	Episco-

<i>Episcopis.</i>	<i>tit.</i> 6
<i>Errore.</i>	<i>tit.</i> 48
<i>Excommunicatione.</i>	<i>tit.</i> 55

F.

<i>Falsis testibus.</i>	<i>tit.</i> 38
<i>Fautoribus.</i>	<i>tit.</i> 15
<i>Filijs hæreticorum.</i>	<i>tit.</i> 63

H.

<i>Hæresi.</i>	<i>tit.</i> 2
<i>Hæreticis.</i>	<i>tit.</i> 3
<i>His quæ facere nequeunt inquisitores.</i>	<i>tit.</i> 8

I.

<i>Ignorantia.</i>	<i>tit.</i> 49
<i>Impenitentibus.</i>	<i>tit.</i> 61
<i>Inquisitionis ordine.</i>	<i>tit.</i> 22
<i>Inquisitoribus.</i>	<i>tit.</i> 7
<i>Interrogationibus.</i>	<i>tit.</i> 27
<i>Iudeis.</i>	<i>tit.</i> 17
<i>Indicibus secularibus.</i>	<i>tit.</i> 66

L.

<i>Lamijs.</i>	<i>tit.</i> 11
<i>Libris & scriptis.</i>	<i>tit.</i> 39

M.

<i>Mahumetanis.</i>	<i>tit.</i> 18
<i>Ministris inquisitorum.</i>	<i>tit.</i> 19
<i>Minoribus.</i>	<i>tit.</i> 44
<i>Monitionibus.</i>	<i>tit.</i> 28
<i>Mortuis.</i>	<i>tit.</i> 62

N.

Nefarijs nuptijs.

tit. 12

P.

Pænis.

tit. 67

Pænitentibus.

tit. 53

Pertinacia.

tit. 30

Pertinace insanabili.

tit. 31

Præsumptionibus.

tit. 40

Principibus & rerum dominis.

tit. 21

Probationibus.

tit. 34

Procuratoribus.

tit. 43

Promotore fiscali.

tit. 20

Propositionum qualitate.

tit. 24

Protestatione.

tit. 50

Punitione impiorum.

tit. 1

Purgatione.

tit. 54

R.

Receptatoribus.

tit. 16

Relapsis.

tit. 60

Retractione testium.

tit. 36

S.

Schismaticis.

tit. 5

Sententijs.

tit. 64

Suspitionibus.

tit. 41

T.

Testibus.

tit. 35

Testibus singularibus.

tit. 37

Tormentis.

tit. 52

IACO.

IACOBI SIMANCÆ

PACENSIS EPISCOPI

Enchiridion Iudicum
violatæ religionis.

De punitione impiorum.

TITVLVS PRIMVS.

ÆRETICOS I.

impios, religionis
violatores, suppli-
ciis seuerissimis
afficiendos esse,
nemo qui sani sit
iudicij, dubitare potest. Nam vt
quidam rectè inquit, hæreseos cri-
men & perniciosum virus spargit,
& ecclesiam non minus dissipat,
quàm politiam: quamobrem eth-
nici etiam variis pœnis eos coerce-
bant, quos impios esse putabant.

Sic eos, qui Deorum prouiden-

A 5 tiam

dentiam negabant, impietatis dam-
nabat antiquitas, vt libro De su-
perstitione, Plutarchus est auctor.

- 3 Sic Anaxagoras dicens: Solis cir-
culum esse lapidem ignitum, morte
ab Atheniensibus iudicibus est pu-
nitus. Diagoræ quoque, sacrificia
& sacramenta cauillanti, sacrarum
legum præsidēs adeò succensuerūt,
vt occidētibus ipsum talentum ar-
genti decernerent, sicuti diuus Cy-
rillus lib. 6. contra Iulianum me-
moriæ prodidit.

- 4 Sic in causa violatæ religionis li-
cebat Athenis abducere in carce-
rem, accusare publicè, causam apud
Eumolpidas agere, proponere apud
regem, vt proditū est à Demosthe-
ne oratione aduersus Androtio-
nem. & in Arcopago publicum, &
capitale iudicium exercebatur pro-
pter nouam religionem; & ad eam
ductus fuit Paulus Apostolus, tan-
quam

quam reus doctrinæ nouæ.

In omni denique religione impij , non solùm vita cruciati , atque dedecore , verùm etiam sepultura , & iustis exequiis caruerunt , quemadmodum Cicero scripsit libro secundo De legibus.

Sed omiſſis gentium legibus , & 6 exemplis : in veteri quidem Testamento , idolatræ , & qui seducere ac persuadere volebāt , vt alienos deos sequerentur , lapidibus obruti , aliisque modis interficiebātur. quin etiam , vt ait Philo libro primo De monarchia , permissum erat cuius bene nato , educatoque , & maiorū virtutis æmulo , à talibus sine mora poenas sua manu exigere , non spectato assensu senatus , & iudicium , imo ne delato quidem nomine , & sequi animi amantis Deum , infestique vitiis impetum concitati aduersus impios , nulla dignos clementia.

mentia, semel accepta potestate senatus, iudicum, pratorum, tribunorum, accusatorum testium legum, populi, ut absque omnibus impedimentis intrepidè pro pietate decertare liceat. Deut. 13. & capitulo decimo septimo Num. 25.

- 7 Hæreses verò idola sunt, & dii alieni. Nam ut beatus Hieronymus, explicans illud Zachariæ: *Disperdam nomina idolorum de terra*, inquit: sicut idola fiunt manu artificis, ita hæreticorum peruersa doctrina quodcunque simulauerit, vertit in dolū, & facit pro Christo adorari antichristum. Diuus quoque Augustinus lib. De vera religione: Est alius deterior, & inferior cultus simulachrorum, quo phantasmata sua colunt, & quicquid animo errante cū superbia, & timore cogitando imaginati fuerint, religionis nomine obseruant. & Vincentius Lirinensis
aliena

aliena ab ecclesia dogmata vetus Testamentum deos alienos appellare scribit. hæretici ergo tanquam idolatre, ac deorum alienorum cultores puniendi sunt.

Nec vnum tantum, aut alterum 8 impium, sed totā etiam ciuitatem coercere lex iubet: *Percuties, inquit, habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eam, omniaque quæ in illa sunt, vsq; ad pecora. Et Iudas ille Machabæus perambulabat ciuitates Iudæ, & perdidit impios ex eis, & auertit iram ab Israel.* Deut. 13. libr. 1. Machab. cap. 3. cap. Si audieris. 23. quæst. 5.

Venio nunc ad nouum Testa- 9 mentū. Saluator noster apud Ioannem cap. 15. inquit: *Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eū, & in ignem mittent, & ardet.* hæretici autem sunt palmites in vite nō manentes, qui mitti solent in ignem. & alibi ait:

ait: *Væ homini illi per quem scandalum venit, expedit enim ei, vt suspendatur mola asinaria ad collum eius, & demergatur in profundum maris:* sed certè mortaliū nemo est, à quo tam graue scandalū ecclesiæ veniat, quàm ab hæretico. Deinde omnia Dei Christi verba, quibus hæretici nominantur lupi rapaces, planè indicare videntur eos occidendos esse. quis enim lupos ouili Christi insidiantes non interficiat? Et Paulus Apostolus pseudoprophetam cecitate percussit, quia subuertebat vias Domini rectas, & proconfulem à recta fide conabatur auertere. & alibi punitionem hæreticorū idem Apostolus desiderabat, inquiens: *Utinam abscindantur qui vos conturbant.* Matth. 18. Act. 13. ad Galat. 5.

10 Hæc fortasse prolixius retuli, quia hæretici aiunt, hæreticos non esse puniendos: in quo quidem perinde

inde facere mihi videntur, ac si fures, sicarii, adulteri, & cæteri facinorosi dicerent, furta, homicidia, adulteria, & id genus crimina, impunita esse debere. Nam hæresis crimen his grauius, & pestilentius est: videamus tamen quibus argumentis insanum hoc paradoxum probare conentur. Duo quidem proferre dicuntur. Vnum, fidem esse rem liberam: Alterum, parabolam zizaniorum. hæc sunt egregia eorum argumenta, quibus tueri se vellent.

Neminem esse cogendum ad nouam aliquam religionem suscipiendam, qua nunquam obstrictus sit, verum est: sed compelli quempiam non posse, vt in ea religione persistat, qua semel fuerit obstrictus: id verò absurdum, & ridiculum est, ne dicam temerarium, & insanum: iure enim diuino, gentium & ciuili,
Deo

Deo reddenda sunt vota, & fides seruanda, & religionis desertores puniendi. capitul. displicet, cum sequent. capit. vides. 23. quæst. 6. cap. de Iudæis. 45. distinct. 1. sicut ab initio. c. de action. & obligat.

- 12 Parabola verò de zizaniis, minimè obstat: quia ea locum habet, quādo est periculum, ne simul eradicetur triticū, vt satis ex ea liquet, ac diuus Augustinus, aliiq̃ue rectè obseruarunt. Ad hæc zizania etiam sunt omnes filij nequā: nullus igitur facinorosus puniendus esset. Deinde illa non est lex, sed prophetia, & nihilominus in ea reprehenduntur ij, qui dormientes sinunt crescere zizania. Postremò, non loquitur parabola cum iudicibus, qui non sine causa gladium portant, quemadmodum tradit Politus lib. quo iure puniendi sint hæretici.

- 13 Ergo coercēdi hæretici sunt plus
quàm

quàm adulteri: quia peius est adulterium animæ, quàm corporis. Attestatur mihi diuus Augustinus in epistola ad Bonifacium, dicens: Cur enim cùm datum sit diuinitus homini liberum arbitrium, adulteria legibus puniantur, & sacrilegia permittantur: an fidem non seruare leuius est, animam Deo, quàm fœminam viro? Diuus quoque Maximus inquit: Grauius est religionis adulterum esse quàm corporis: & plus est integritatem diuinitatis lædere, quàm integritatem hominis violare, homil. 2. de dño accusato. Aug. epistola 50.

Deinde seuerius quàm sicarij puniendi sunt hæretici, quia suas, & aliorum animas veneno pestiferi dogmatis morte infelicissima occidunt. Nam vt beatus Hieronymus in cap. Iob 24. inquit, Hæreticus homicida est, qui animas hominum

B

minum

minum noxiis, & lethalibus sensibus interficit. Et diuus Augustinus: Videte qualia faciunt, & qualia patiuntur: occidunt animas, affliguntur in corpore, sempiternas mortes faciunt, & téporales se perpeti conqueruntur. cap. quando. 23. quæst. 4.

- 15 Et vt alia multa omittam, quæ in Catholicis meis institutionibus prolixius in hâc sententiam collegi, hoc præterire nō possum quod beatus Augustinus inquit: phreneticos ligandos, & corripiendos esse, ne præcipitentur; & qui somno lethargico tenentur, etiam flagellis excitandos: & quod pro hæreticis sunt leges pœnales, quæ illis videntur aduersæ, quoniam multi per illas correcti sunt, & quotidie corriguntur: epistola quadragesima octaua, & epistola quinquagesima.

- 16 Ad extremū experientia quidem rerum magistra docet, nihil æquè valere

valere ad extirpandas hereses, atque
 feueram hæreticorum punitionem.
 cuius rei testis in primis est religio-
 sissima Hispania, cuius plebs in-
 quieta, auida que est in nouas res, vt
 ait Liuius, & quæ pseudochristia-
 nis innumerabilibus malo genere
 natis abundat: & tamen hoc præ-
 senti remedio in summa tranquil-
 litate permanet, atque catholicam
 fidem puram, & inuiolatam seruat.
 est quidem Hispanorum pietas &
 zelus ardens, nostræ genti prope-
 modum singularis, ac præ aliis ferè
 omnibus orbis totius nationibus
 eximius, vt verè Lindanus inquit, in
 Apologetico, tomo 2.

De hæresi. TIT. II.

I AM verò de violatoribus reli-
 gionis breuiter differamus. cùm au-
 tem plurimi eorum hæretici sint,

& ij quidem ab hæresi, eo nomine nuncupentur, in primis, quid sit hæresis, videamus.

- 2 Hæresis Græca vox est, Latine sectam sonat, olim sæpe in bonam partem accepta: hodie verò nomen odiosum est, & apud vulgus infame. Significat hæresis hodie de aliquo dogmate impio firmatam opinionem, in qua homo tenaciter persistit: unde hæretici dicti: quo nomine significantur, qui contra Christi fidem, aut illius ecclesiam, vel docent, vel credunt. Dicitur autem hæresis ab electione, quia scilicet eam sibi quisq. disciplinam elegit, quam putat esse meliorem. c. hæresis. 24. quæst. 3.

- 3 Hæresum opera sunt adulteræ doctrinæ, hæreses dictæ Græca voce ex interpretatione electionis, qua quis siue ad instituendas, siue ad suscipiendas eas utitur: ideo Apostolus,

stolus , & sibi damnatum dixit hæreticum , quia & in quo damnatur sibi eligit , nobis verò nihil ex nostro arbitrio indulgere licet , sed nec eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit : Apostolos Domini habemus auctores , qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio , quod inducerent , elegerunt : sed acceptam à Christo disciplinam , fideliter nationibus adsignauerunt . itaq; etiam si angelus de cælis aliter euangelizaret , anathema diceretur à nobis . hæc Tertullianus libr. De præscriptionibus aduersus hæreticos .

Sed quamuis hæresis ab electione ⁴ dicatur , non tamen hæresis electio est , nec ideo minus hæreticus erit , qui sine iusta electione adhæret errori : nec enim requiritur recta electio , vt eligens hæreticus sit , alioqui nullus hæreticus esset . nemo enim bene eligēs hæreticus fiet , sed

B 3

si quan-

si quando hæretici eligūt, corū electio excæcata, corrupta, & abominabilis est: procedit enim ex voluntate praua, & cæca, quæ sæpè trahit ad se iudicium rationis, & mutat intellectū ex iudicio vero in falsum, atque peruersum; iudicat quidem sæpè intellectus iuxta voluntatis, & vehementis affectionis imperium, Alfonsus Castrus lib. 3. de iusta hæret. punit. cap. 1.

5 Est verò hæresis error pertinax contra catholicam veritatem.

6 Tria enim concurrunt ad consummatam hæresim: falsa credulitas: error contra fidem catholicam, & pertinacia: quorum si aliquid desit, hæresis consummata nō erit. c. in quibus. 22. quæst. 2. Tho. secunda 2. quæst. 11.

7 Hæresum causæ plurimæ sunt: malum enim multis fit modis, boni, ac veri vnica est via: mali & falsi innu-

innumerabiles, videlicet, quotquot ab illa vnica aberrant; bonum ex vna, integraque causa existit: malū autē ex multis singularibusq; defectibus, vt inquit sacer Dionysius (lib. De diuinis nominibus cap. 4. Aristoteles lib. 2. Ethic. cap. 6.) sed non admodum refert, ex qua causa quis infaniat.

Diuus Augustinus in Ioannem 8 tractatu decimo quinto, inquit: Hæreses orthodoxis sunt, dogmata peruersitatis, animas illaqueantia, & in profundum præcipitantia. & Epiphanius lib. qui Ancoratus inscribitur. Deterior est fidei peruersitas infidelitate, incredulitas enim fidem accipiēs corrigi poterit: fidei verò peruersitas incorrigibilis est, & ægrè saluatur, nisi donum, & gratia aliqua ex supernis accesserit.

- 1 BEATVS Cyprianus, tractatu De simplicitate prælatorum, inquit: Videns inimicus idola derelicta, & per nimium credentium populum sedes suas, ac templa deserta, exco- gitauit nouam fraudem, vt sub ipso Christiani nominis titulo fallat incautos: hæreses inuenit, & schis- mata, quibus subuerteret fidem, veritatem corrumperet, scinderet vnitatem. ac diuus Augustinus lib. 13. De ciuitate Dei, cap. 51. eadem ferè renouans, inquit: Videns diabolus templa dæmonum deseri, hæ- reticos mouit, qui sub vocabulo Christiano doctrinæ resisterent Christianæ.
- 2 Est verò hæreticus, qui errat in fide pertinaciter. tria itaque neces- saria sunt, vt quispiam propriè di- catur hæreticus: Vnum, quòd fuerit Christianus; alterum, quòd erret
in fi-

in fide catholica ; tertium , quòd sciens erret, eligens errorem contrarium catholicæ veritati : & in ea electione includitur pertinacia , vt alibi dixero. cap. dixit Apostolus, vigesima quarta, quæst. tertia. Tur-
re cremata lib. quarto De ecclesia, parte secunda, cap. vigesimo tertio.

Beatus Augustinus lib. quæstio-
num ex Matthæo, cap. II. Inter hæ-
reticos , inquit , & malos Catholi-
cos, hoc interest, quòd hæretici fal-
sa credunt , illi autem vera creden-
tes, non viuunt ita, vt credunt.

Nec mouere quempiam debet, 4
si viderit fortè hæreticum trāsfigu-
ratum in Apostolum Christi: Nam
rectè Origenes homilia septima in
Ezechielem , inquit: Iuxta mei ani-
mi sensum , multò nocentior est
hæreticus bonæ vitæ, & plus in do-
ctrina sua habet auctoritatis eo, qui
vitam conuersatione maculat. qui

B 5

enim

enim vitæ pessimæ est, non facile homines ad falsum dogma sollicitat: nec potest per vmbra sanctitatis audientium decipere simplicitatem: qui verò sermone peruersus est, & disciplinis salutis contrarius, mores autē cōpositos, & ornatos habet: nihil facit aliud, nisi accipit indumenta varia instituti boni, & cōuersationis quietæ, & circūdat ea idolis suis, vt magis decipiat audientes, quod beatus Bernardus cōfirmat super Cantica sermone 66.

- 5 Paulus Apostolus in epistola ad Galatas, cap. i. *Sed licet aut nos, inquit, aut angelus de cælo euangelizet vobis præterquā quod euangelizauimus, anathema sit.* quæ verba enarrans Vincentius Lirinensis lib. Aduersus hæreses, ita scribit: Quid est, quod ait, sed licet nos? Cur non potius, sed licet ego: hoc est, etiamsi Petrus, etiamsi Andreas, etiamsi Ioannes,

nes, postremò etiam si omnis Apostolorum chorus euangelizet vobis præterquã quod euangelizauimus, anathema sit.

& mox:

Tremenda districtio propter asserendam primæ fidei tenacitatem, nec sibi, nec cæteris coapostolis percipisse, parum est: *etiam si angelus*, inquit, *de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus*, *anathema sit*. suffecerat ad custodiam traditæ semel fidei humanæ conditionis commemorasse naturam, nisi angelicam quoque excellētiam cōprehendisset, non quia sancti, cælestesque angeli peccare iam possint, sed hoc est, quod dicit, si etiam fiat, quod non potest fieri. quisquis ille traditam semel fidem mutare tentauerit, anathema sit.

De Apo-

De Apostatis. TIT. II. III.

1 APOSTASIA Græca vox, Latine defectio est: cæterum non quælibet defectio apostasia vocari solet, sed ea, qua quis discedit ab instituto: hîc verò de apostata duntaxat loquimur, qui desertor est Catholicæ fidei.

2 Apostata qui discedit à tota fide, deterior est cunctis hæreticis.

3 Quamobrem quidā putant apostatam pœnitentem recipiendum non esse, quorum opinio, & iure pontificio damnata, & à sacris tribunalibus explosa est: & eisdē ferè regulis eorū causæ metiendæ sunt, quibus & hæreticorum, c. quidam de apost. c. contra Christianos, de hæretic. lib. 6.

De Schismaticis. TIT. V.

1 SCHISMA quoq; nomen Græcum, Latine scissuram significat: & non

& non qualemunque, sed illicitam
discessionem ab ecclesiæ vnitate,
vulgò autem Schismatici dicuntur,
qui ab obedientia summi pontifi-
cis se ipsos separant, atque ad id ab
vnitate ecclesiæ discedunt. c. schis-
ma. 24. quæst. 1.

Schismatici autē in triplici sunt 2
differentia, quidam sunt hæretici
consummati, qui non solùm disce-
dunt à summo pontifice, verùm e-
tiam id licere credunt, & qui alias
sibi hæreses confingunt. Alij sunt
hæreticis affines, qui nullam hære-
sim tenent, de quibus diuus Augu-
stinus lib. quæstionum ex Matthæo
c. 11. inquit: Solet quæri, schisma-
tici quid ab hæreticis distent, & hoc
inueniri, quòd schismaticos non fi-
des diuersa faciat, sed communio-
nis dirupta societas. c. deniq;. 7. q. 1.

Sunt & alij qui iusta ignorantia 3
ducti putant, aliquem esse pontifi-
cem

cem summū, qui rectè non est electus, quod tunc euenire solet, cū duo vel plures de pontificatu contendunt, & electio ambigua est. Nam etsi credere teneamur summum pontificem esse Christi vicarium, non tamen tenemur eadem fide credere, hunc vel illum esse Papam, quando magna probabilitate dubitatur, quis eorum rectius electus est, nec enim ad fidem catholicam pertinet ea, quæ ex facto dubio pendent. itaque hi omni culpa carere possunt, neque verè schismatici sunt.

- 4 Illi autē schismatici, qui nullam heresim tenēt, nihilominus tanquā hæretici puniendi sunt: quia hoc solo, quòd à capite discedūt, videntur credere, quòd vnitas ecclesiæ scindi potest, & quòd summo pontifici non est parendum, & alia id genus hæretica, & impia, vt rectè dixe-

dixerit Clemens quintus, inueteratum schisma hæresim esse, extrauaga. ad certitudinem de sentent. excommunicatio. cap. pudenda, cap. schisma. 24. quæst. 1.

Hinc est, quòd schismatici per-
tinaces ipso iure sunt excommuni-
cati, & omni dignitate, ac potesta-
te priuandi sunt, bonis etiam pub-
licatis, cap. 2. de schism. ca. de Ligu-
ribus, vigesima tertia, quæst. quin-
ta, cap. in nomine. 23. distinct. cap.
didicimus. 24. q. 1. c. 1. de schif. lib. 6.

Quòd si ad ecclesiæ vnitatem
puro corde redierint, benignè exci-
piendi sunt, schismate prius abiur-
rato. cap. clericus vigesima quarta,
quæst. tertia. cap. quoties. 1. quæst. 7.

Quale autem crimē sit schisma, 7
beatus Augustinus contra episto-
lam Parmeniani satis indicat, in-
quiens : Sacrilegium schismatis
omnia scelera supergraditur.

De

1 CAUSAE violatae religionis à iudicibus ecclesiasticis tractandae sunt, non autem à secularibus: quia secularis potestas non ad ea dirigit, quae pertinent ad ultimum hominis finem, id est, ad beatitudinem, quae consistit in fruitione diuina, id enim regimen, & ministerium sacerdotibus est commissum, & praecipue summo pontifici Christi vicario: ad quem maximè pertinet curare, ut religio inuiolata seruetur, & ut quae illi contraria sunt amoueantur, diuus Ambrosius epist. 32. & Sanct. Thom. libr. 1. de regimine princip. cap. 14.

2 Et quia Episcopi sunt Apostolorum successores, & habent partem huius sollicitudinis: idcirco ad eos quoque pertinet cognitio earum causarum, & sunt iudices ordinarij contra haereticos, & ceteros impios.

Quam-

Quamobrem in Concilio Lateranensi sub Innocentio tertio, sic decreuerunt Patres : Si quis Episcopus super expurgando de sua diœcesi hæreticæ prauitatis fermento negligens fuerit, vel remissus, cùm id certis indiciis apparuerit, ab episcopali officio deponatur, & loco ipsius alter substituatur idoneus, qui velit & possit hæreticam confundere prauitatem. Hæc ibi cap. 3. c. ad abolendam, de hæretic.

Beatus quoq; Hieronymus Theophilo Episcopo epistola 68. scribit: Super nefaria hæresi, quòd multam patientiam geris, & putas ecclesiæ visceribus incubâtes tua posse corripui lenitate, multis sanctis displicet, ne dum paucorû pœnitentiam præstolaris, nutrias audaciam perditorum, & factio robustior fiat.

C

De in-

- 1 CVM Episcopi plurimis aliis sui muneris curis occupati, non omnino sufficient ad extirpandos hæreticos: dati sunt illis adiutores à summo pontifice, qui contra hæreticos, aliosque impios inquirent: vnde & nomen inquisitorum apostolicorū illis impositū est. qui quidem Christianæ reipublicæ sunt non vtiles modò, sed vt experientia compertū est, admodum necessarij.
- 2 Paulus quartus moriens Cardinalibus conuocatis, inquisitionis officium, quod sanctissimum appellabat, ex quo vno niti affirmabat apostolicæ sedis auctoritatem, eis commendauit, vt in eius vita Onuphrius est auctor.
- 3 Eligendi sunt inquisitores prudentes, docti, catholicæ fidei zelatores, ac denique probi; solet enim Deus bonis viris bona suggerere
confi-

consilia, reipublicæ, ac religioni salutaria: & vt prudentiores sint, ætatis esse debent non minoris, quàm quadraginta annorum: ea enim ætas solidæ doctrinæ atque experientiæ tribuitur. Clem. 2. de hæret.

Mirum autê videri potest, quòd 4 in Episcopo, qui ordinarius quoq; inquisitor est, ætas dumtaxat annorum triginta exigitur, in his verò inquisitoribus apostolicis requirantur anni quadraginta. Verùm Episcopi à Papa in collegio cardinalium promouentur, sed inquisitores creari solent, non tã exactè causa cognita: ideò maturiores ætate lex eos esse voluit, quo intelligant omnes cum summa prudentia ea negotia esse tractanda. c. cùm in cunctis, de elect. & illic Abbas.

Quamuis inquisitores iudices sint delegati, in negotiis tamen sibi commissis parum differunt ab or-

dinariis. c. per hoc de hæretic. lib. 6.

6 Vnde fit, vt eorum officium non finiatur morte summi pontificis, neque inquisitoris generalis eos delegatis, c. ne aliqui. de hæretic. lib. 6.

7 Si quid arduum, vel difficile cōtigerit, quod ad officium inquisitorum pertineat, id referre debent ad Papam, vel ad inquisitorem generalem, vt olim referebatur ad Moysem. Exod. 18.

8 Inquisitores sine Episcopo inquirere, & in ius vocare, & comprehendere reos possunt: eadem facere potest Episcopus sine inquisitore: sed simul conuenire debent ad sententias ferēdas. Clem. 1. §. de hæreticis.

9 Possunt etiam vti familiaribus armatis, vt seipsos tueantur, & parere inobedientes compellāt. Clem. 2. §. ult. de hæretic. Arist. 7. polit. cap. 8.

10 Possunt quoque inuocare auxilium

lium quorumcunque principum,
& magistratum.

Et trahere testes vltra duas dietas. 11

Et quoscunque iudices compel- 12
lere, vt ad se mittant acta cōtra hæ-
reticos facta. ca. præfidentes. c. vt
officium. §. denique. c. vt commissi,
de hæret. lib. 6. c. cū Bertoldus de
re iudicata.

Possunt & inquirere, & ius dicere 13
in qualibet parte prouinciæ sibi
commissæ, c. vt officium de hæreti.
lib. 6.

Possunt punire quoscunque sibi 14
resistentes, vel iniuriam inferentes.
cap. 1. de pœnis lib. 6.

Possunt vices suas aliis commit- 15
tere, ac delegare, si modo sint vale-
tudine, aut alia ex causa iustè impe-
diti. Clem. 1. §. porro. Clem. 2. de
hæretic.

Demum procedere possunt con- 16
tra quoscunque apostatas, & hære-

C 3 ticos

38 *De his quæ facere nequeunt inquis-*
ticos cuiuscunque ordinis, dignita-
tis, ac conditionis fuerint, nullo
priuilegio in hoc negotio illis suf-
fragante. c. sicut. cap. ad abolendâ.
§. vlt. de hæret.

De his quæ facere nequeunt inqui-
sitores. TIT. VIII.

- 1 CONTRA Episcopos, & supe-
riores prælatos inquirere non pos-
sunt inquisitores, neque aduersus
nuntios apostolicæ sedis, nisi Papa
id specialiter commiserit. c. inqui-
sitores de hæret. lib. 6. extrauag. cum
Matthæus eodem titulo.
- 2 Poterunt nihilominus testes exa-
minare, vt ad sedem apostolicam
illorum crimina referant: nec enim
alio modo melius scire, & inuenire
possunt eos esse hæreticos, vel su-
spectos, vt id Papæ significet: quod
prædictis constitutionibus permis-
sum est.

Adde

Adde quod id ipsum facere licet ;
aliis iudicibus contra quoslibet ex-
emptos à sua iurisdictione. l. 1. c.
de exhib. reis. l. Diuus. ff. de custo.
reo. l. 3. de re milita. l. ne quid. de
incen. rui. naufra.

Ad hæc , inquisitores sine epi-4
scopo ordinario reos torquere ne-
queunt , neque sententias proferre. 8
clem. 1. §. duro, de hæret.

Nec possunt pecuniam extor- 5
quere ratione harum causarum: quòd
si secus fecerint, in excommunica-
tionem incurrunt, & officiis priuan-
di sunt. clem. 1. §. verum. & clem.
2. de hæret.

Neque contra vsurarios inqui- 6
rere possunt, nisi fortè illi credant
licitas vsuras esse. c. accusatus. §. de
questionibus, de heret. lib. 6. clem.
1. §. vlt. de vsuris.

Neque in sortilegos perquirere 7
queunt, nisi sortilegia hæresim sa-

40 *De his quæ facere nequeunt inquis.*
parent manifestè : videlicet , cùm
admisceretur aliquid impium , &
quòd hæresim præ se ferat , vel cùm
crederet fortilegus diuinũ aliquid
in forte latere , sicuti Mahumetani
præcipuè piratæ credere videntur. c.
accusatus. §. fanè. de hæretic. lib. 6.
cap. 1. 26. quæst. 5. cap. illud. 26. q. 2.

8 Neque de diuinationibus inquisi-
tores cognoscere debent, nisi ma-
nifestè saperent hæresim, id est, cùm
diuinatores sacris rebus abuterentur,
vel dæmonem adorarent, vt eis
futura prædiceret: vel pactum cum
eo facerent , credentes dæmonem
futura præscire: ea enim, & alia eius-
dem generis , vel hæretica sunt , vel
hæresim sapiunt : & qui talia perpe-
trant , faciliè incidunt in infidelita-
tem. cap. accusatus. §. fane de hæret.
libro sexto Alexand. parte secunda,
quæst. 184.

9 De leuibus quoque superstitionibus

nibus cognoscere non debent in-
quisitores, sed inquirere possunt in
eos, qui magicas artes exercent, a-
liaque superstitiosa faciunt, & cre-
dunt, quæ manifestè sapiunt here-
sim. Diuus Cyprianus lib. De du-
plici martyrio: Qui magicis, inquit,
artibus vtuntur, tacitè Christum
abnegant, dum cum demonibus
habent foedus.

Postremò, cùm heresis error sit 10
in fidem catholicam, facta etiam
horrenda, non sunt hereses: quam-
obrem de eis cognoscere nequeunt
inquisitores, nisi manifestè sapiant
heresim, hoc est, cùm facta ipsa præ
se ferunt heresim: vt baptizare ima-
gines, præ se fert, quòd sunt capaces
eius sacramenti. baptizare scienter
puerum iam baptizatum, præ se
fert, baptisma iterum cõferri posse:
atque id genus alia. gloss. & inter-
pretes in cap. accusatus. §. sanè. de
C 5 heret.

heret. lib. 6. Oldra. confi. 210. Sylue-
ster in summa, verbo hæresis se-
cundo.

De blasphemis. TIT. IX.

- 1 IN blasphemos non solent in-
quisitores procedere, nisi blasphe-
mię sapiant hæresim: quales multe
sunt, quibus Deo negatur potestas,
aut sanctitas sanctis, aut sacratissi-
mę Virgini magna irrogatur iniu-
ria: tunc enim inquisitores Hispa-
nię blasphemos feuerissimè punire
solent, idque iustissimè.
- 2 Blasphemia quidem conuicium
est, & sacrilegium contra honorem
debitum Deo, & Sanctis eius: itaq;
iure puniri potest à iudicibus vio-
latę religionis. pœna verò eius pro
circumstantiis verborum, persona-
rum, & temporū constituenda est:
solentque impij blasphemī, si vilio-
res sint, flagellis cēdi, & ad remos
dam-

damnari: nobiliores autem publica
pœnitentia imposita, in monasteria
detrudi, & pœnis pecuniariis coer-
ceri. c. 2. de maled. c. si quis per ca-
pillum. 22. q. 2. c. si is qui. 23. quæst. 4.

De effraCTORIBUS imaginum.

TIT. X.

ADVERSUS eos, qui crucem, i
aut sacras imagines frangunt, con-
spurcant, violât, aut quoquo modo
eis manus sacrilegas afferunt, per-
quirere possunt inquisitores: quia
vehementer suspecti sunt de hêresi
iam olim damnata, & his tēporibus
ab impiis renouata, contra imagi-
nes Sanctorū, & earū venerationē.

Puniendi autem sunt sacrilegi isti 2
arbitrio iudicū, pro criminis quali-
tate, interdum (vt ait lex) dura, &
vlttrice sentētia: & propter præsum-
ptionem hêresis, inquirent præterea
in eos, vt contra vehementer suspec-
ctos,

ctos, cap. secundo, §. ultimo, de offic. ordin. lib. 6.

De lamijs.

TIT. XI.

I LAMIAE siue striges appellari solent mulieres quædam maleficæ, quæ multis nocere solent, de quibus dubitari potest, an ab inquisitoribus puniri queant, & cum dæmones adorent, & foedus cum eis faciāt, quin etiam cum fidem catholicam abnegare soleant, dubitabile non est, quin contra illas inquirere possint. & bene faciunt inquisitores Hispaniæ contra eas procedentes: quia vel apostatæ sunt, vel ea perpetrant, quæ manifestè sapiunt hæresim, vt inquit Syluester libro tertio De strigi magarum, & dæmonum admirandis, cap. primo. addo Ioan. Franciscum Picum lib. 3. dialogi, strix.

2 Itaque inquiretur in lamias, vt
contra

contra hæreticos, aut vehementer suspectos procedi solet, quòd si propriis confessionibus, aut iustis probationibus conuictæ fuerint: prout earum culpa expostulauerit, statuendum erit. l. respiciendum, ff. de pœnis.

Dixerit fortasse quispiam, illusiones dæmonum esse, quas maleficæ istæ patiuntur, ac proinde fidem illis non esse adhibendam: cui respondetur, primò, non semper esse insomnia, & illusiones, sed interdù re verè ita euenire, vt ab eis narrari solet, quemadmodù Turrecremata, Ioannes Maior, Castrus, Victoria, ac innumerabiles alij tradunt, quod quidem tot experimentis comper- tum est, vt id negare, insanire sit, vt inquit Syluester opere prænotato, lib. i. cap. 14.

Deinde, pleraque istarũ facinora 4
perpetrantur à vigilâtibus, vt pacta
cum

cum dæmone, infanticidia, & alia damna: in quibus eis debet fides adhiberi, sicuti aliis reis confitentibus. quinimo contra se ipsas credendum eis esse videtur, quamuis de his testificentur, quæ somno sepultis euenire solent: Nam & antea præmeditantur, & ab eis postea ratiificantur: & in criminibus ratihabitio quoque locum habet, capitulum cum quis. de sentent. excommunicatio. libr. sexto. cap. testamentum. distinctio. 6.

- 5 Extat epistola decretalis Innocentij octauj, cuius hæc sunt verba: Non sine ingenti molestia ad nostrum peruenit auditum, complures vtriusq; sexus personas, propriæ salutis immemores, & à fide catholica deuiantes, cum dæmonibus incubis, & succubis abuti: quapropter, ne labes huius hæreticæ prauitatis in perniciem animarum
sua

sua venena diffundat, opportunis remediis, prout nostro incumbit officio, prouidere volentes, statui-
mus, vt inquisitores per nos depu-
tati, debitum inquisitionis officium
in huiusmodi personas exequatur.
retulit Xistus Senensis lib. 5. biblio-
thecæ sanctæ, annotatione 73. cuius,
& alterius constitutionis, huic simi-
lis, Iulij secundi meminit Ioannes
Franciscus Picus libro tertio dialo-
gi, strix.

De nefariis nuptiis.

TIT. XII.

CONTRA monachum, qui post
solemnem professionem contraxit
matrimonium, semper inquisitores
procedere possunt: reiecta multorū
opinionem distinguendum inter oc-
cultum, & publicū matrimonium,
ea enim opinio ratione caret, & à
nobis iam pridem confutata est.

Nam

Nam utroque casu est monachus vehementer suspectus de heresi eorum, qui tales nefarias nuptias verbis, & factis approbarunt.

- 2 Eorum autem poena pro qualitate criminis arbitrio iudicum constituenda est: & infelix monachus à coniunctione fœda separandus, & ad monasterium trahendus est, ut iniunctam poenitentiam peragat.

2 concilio Turonensi, canone undecimo, cap. impudicas. cap. si quis sacro. cap. monacho. cap. & quia. vigesima quæst. prima.

- 3 Contra clericos, qui ordine sacro suscepto, uxores duxerint, eodem modo ab eisdem iudicibus inquiri potest: & omni officio, & beneficio ecclesiastico priuandi, & ab ordine, & ministerio arcendi, & aliis iustis poenis coercendi sunt, capitul. primo de cleri. coniuga. cap. decernimus. cap. presbyter. cap. presbyterum, vige-

vigesima octaua distinct. cap. si quis
 amodo, cum sequen. 81. distinct. ca.
 diaconus. 27. distinct. cap. eos. 32. di-
 stinct. clem. 1. de cōsangu. & affi. 9.
 Synodo generali canone 6. concilio
 8. Toleta. cano. 7.

Contra conuersos ex Mahumet- 4
 tanis, qui simul duas vxores habēt,
 iustè quoq. inquiri potest: quia hoc
 ipso vidētur ad suam, vel parentum
 sectam redire. Plusculum dubita-
 tionis habet, an in alios quoscunq.
 crimen hoc perpetrātes perquirere
 possint inquisitores: quia manifesta
 est causa libidinis, propter quam id
 faciunt: sed in Hispania iam diu re-
 ceptum est, vt in istos quoque in-
 quirant, quasi malè de sacramento
 matrimonij sentiant, eo impiè abu-
 tentes. & hæc multorū opinio fuit
 in cap. ad abolendam, de hæreti. &
 in cap. accusatus, eodem titulo, lib.
 sexto, & alibi sæpè.

D

Eos

- 6 Eos verò conuictos punire solēt pro personarum, & criminum qualitate: plebeios flagellis cæsos, ad remos damnant: honestiores autem aliis iustis pœnis coercent. §. item lex Iulia, de adulteriis inst. de publi. iudi.

De credentibus. TIT. XIII.

- 1 BEATVS Augustinus in Euangelium Ioannis tractatu 120. Quid aliud, inquit, est credere, quàm fidem accommodare?
- 2 Quidam sunt qui credunt hæreticis: & eorum errores approbant, & hi planè hæretici sunt. Alij credunt aliquam hæresim, cuius contrariam veritatē explicata fide scire non tenebantur: & hi si pertinacia careant, hæretici non sunt. De his loquens diuus Augustinus in exordio libri De vtilitate credendi, Credens, inquit, hæreticis, est homo
 imagi-

imaginatione quadam veritatis, ac pietatis illusus, cap. dixit apostolus, vigesima quarta quæst. tertia. c. primo. vigesima nona quæst. prima. Leo magnus sermone quarto de epiphania Domini.

Alij credūt hæreticis generaliter, 3 etiam si sciuerint eos hæreticos esse, & hi quamuis nullam specialē hæresim credant, puniri possunt, vt vehementer suspecti: & eo ipso incidunt in excommunicationis sententiam, & in alias pœnas iure statutas. cap. excōmunicamus, §. credentes, de hæretic. Paludanus in libro quarto sent. dist. decima tertia, quæst. tertia. Alfonsus Castr. libro primo de iusta hæretici punitio. cap. decimo septimo.

Credens hæreticis censerī potest, 4 qui sæpè ad eorum conciones accesserit; qui verò semel tantum, non videtur esse prorsus infectus, sed

D 2 cūm

cùm hæc omnia ex coniecturis & circûstantiis pendeant: recto iudicium arbitrio diiudicanda sunt. Nam vt inquit diuus Augustinus lib. 22. contra Faustum: ratio iustitiæ nō tantùm quid factum sit, verùm etiam quare factum sit, intuetur, vt ex causis suis facta pendentia libramento æqualitatis examinet, vide Zanchinum, & Camillum. de hæret. cap. 3.

De defensoribus. TIT. XIII.

- 1 DEFENSORES quoque hæreticorum nō semper in eadem causa sunt, quidam enim defendunt hæreticos, & eorum errores: & hi quidem non solùm hæretici sunt, sed ipsis hæreticis deteriores, cap. qui aliorum, vigesima quarta, quæst. tertia. c. qui cōsentit. vndecima. q. 3.
- 2 Alij defendunt hæreticos, ignorantes eos hæreticos esse, atque hi
puniri

puniri non debent ab inquisitoribus, nisi fortè officium eorum sua defensione impedian, cap. accusatus, §. ult. de hæret. libro sexto.

Alij defendunt hæreticos ipsos, & nō eorum errores, sed nihilominus suspectissimi sunt. Nā hoc ipso planè ostendunt, sibi non omnino displicere hostes ecclesiæ, & amicus inimici alicuius, solet esse inimicus illius, iure igitur ab inquisitoribus puniendi sunt, cap. excommunicamus, §. credentes, de hæret. Brunus lib. 5. de hæreti. cap. 15.

Aduocatus qui sciens defendit hæreticos, & notarius qui conficit illis instrumenta, infames sunt, & punitione digni.

Et qui hæreticos in sua iurisdictione defendit, excommunicandus est: quòd si pertinax fuerit, officiis, dignitatibus, & suis etiam bonis priuandus, & in exiliū est mittendus,

vt Hispanis, & Siculis constitutionibus sancitum est. c. si aduersus, de hæret. regia. l. vlt. tit. vigesimo sexto parte septima, const. Sicilię secūda.

De fautoribus. TIT. XV.

- 1 FAVTORES hereticorū parum à defensoribus distāt: itaque eodem iure vtrique censendi sunt. de his verò illud accipi potest, quod libro secundo Paralipomenon cap. decimo nono scribitur: *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitia iungeris, idcirco iram Domini mereris.*
- 2 Fautores autem sunt, qui quolibet modo fauent hæreticis, id est verbis, vel factis, consilio, pecunia, vel alia re, Cardinalis Hispanus. 2. parte, de ecclesia. lib. 4. c. 21.
- 3 Aliter censentur fautores ij, qui magistratus gerunt, aliter homines priuati. Nam ex omissione sola magistra-

gistratus censentur fautores, si hæreticos comprehendere noluerunt, cum id facere possent: quia non caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare; priuati verò ex omissione non tenentur, nisi vel ipsi officiales quoque sint, vel iudicibus in hoc non paruerint, capitulo qui post, vigesima tertia, quæst. tertia, cap. negligere. secunda quæst. septima, Godofredus in l. quicumque. c. de hæreticis.

De receptatoribus. TIT. XVI.

OCCULTATORES hæreticorum iure pontificio eadem pœna coercentur, qua fautores, quia recipiunt hæreticos, atque illis fauent, sed legibus regiis seuerius puniuntur, & merito: nam qui reum occultat, particeps criminis esse censetur: & sicuti contra receptatores Plato libro 12. de legibus inquit:

D 4

Quem

Quem ciuitas sibi hostē decreuit,
eundem sibi quisque hostem existi-
mare debet. l. 1. & 2. ff. de recepta.

2 Multi iuris periti aiunt, recepta-
torem tanquam hēreticum esse pu-
niendum, sed eorum opinio iure
non probatur, nec receptorum om-
nium æqualis est culpa. rectē igitur
inquisitorum arbitrio secundū cri-
minis qualitatem erit & pœnarum
modus constituendus. Leuit. 24.

3 Qui verò hēreticū recipit igno-
rans eum hēreticum esse, aut vi co-
actus: quia culpa caret, puniendus
non est. l. 1. c. de deserto. & occulta-
to. lib. 12. l. 3. ff. de incen. rui. & nau-
fra. Bart. in l. 1. §. ult. ff. de recepta.

4 Quidam putant incumbere oc-
cultatori onus probandi ignoran-
tiam: quorum opinio tunc vera est,
cū fuerit cōtra eum præsumptio:
vt erit, si notum vulgò erat, illum
hēreticū esse: vel ex amicitia, con-
sanguini-

sanguinitate, velex aliis circumstantiis præsumatur occultatoris scientia. l. sed etsi pupillus. §. de quo palam. ff. de instito. c. cum oporteat, de accu. l. si vicinis, c. de nup. l. octauui. ff. vnde cognati.

Alioquin præsumitur quisque aliorum facta ignorare: & qui scientiam allegat, illam probare debet: atque eo magis in hæresi, quæ occulta esse solet, aut momento proferri, & verba emissæ cito volant, & ad paucorum aures perueniunt, & in dubio crimen præsumendum non est. l. verius. ff. de probat. l. merito. ff. pro socio.

Non sunt prorsus innocentes, qui confanguineos hæreticos, scientes occultat: nulla enim cognatio præferenda est religioni. c. legi. 23. quæst. 8. c. si infidelis. 28. quæst. 1. glo. in dict. §. credentes.

Verumtamen, quia nihil huma- 7
D 5 num

num alienum à nobis esse debet : & quia lex ipsa inquit, non esse par eorum delictum, & illorum, qui nihil ad se pertinentes recipiunt : & quia credendi sunt occultasse, non tanquam hæreticos, sed vt consanguineos : hæc est enim causa naturalis, & honestior, multò quidem humaniùs cum illis agendum est: præsertim, si filius patrem, vxor maritum, aut frater occultauit fratrem. l. vltim. ff. de receptato. l. qui cum vno. §. vlti. de re milita. l. tertia. ff. de tutelis.

De Iudeis.

TIT. XVII.

I ADVERSUS Iudeos inquirere nequeunt vindices hæreticæ prauitatis: tum quia non est data illis iurisdictione contra illos, tum etiã quia de his, qui foris sunt, nihil ad nos attinet iudicare. 1. Cor. 5. cap. multi. 2. q. 1. c. gaudemus. de diuort.

Nec

Nec audiendi quidam, quorum 2
est Oldradus, existimantes ecclesiæ
iudices inquirere posse contra Iu-
dæos, quando illi errant in vetus
Testamentum, aut Christianum
puerum circumcidūt, aut in Iudaif-
mum inducunt. sed cūm hæretici
non sint, quid nostra refert, vtrum
errent cōtra leges Moyſis, cūm om-
nimodo foris sint? aliorū verò cri-
minum punitio ad seculares iudi-
ces pertinet: excepto, si quid inqui-
sitoribus est commissum constitu-
tione quadam Nicolai quarti, cuius
exemplum extat in directorio in-
quisitorum. Oldr. consil. 36. Brunus
lib. 4. de hæret. cap. 2.

Quòd si Iudæus Christianā reli- 3
gionē professus, vt canis ad vomitū,
ad Iudaicam superstitionē redierit,
ab inquisitoribus, vt alius quiuis
apostata, vel hereticus, puniendus est.
c. cōtra Christianos. de hæret. lib. 6.

Eam

- 4 Eam retributionem Iudæi solent impendere, quam mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu, suis consueuerunt hospitibus exhibere: sicut Innocentius tertius scripsit. solent enim Iudæi vsuris & malis artibus spoliare Christianos, & ciuitates inficere. Quamobrè à regibus nostris verè catholicis, iā olim Iudæi ab Hispania expulsi sunt, cuius eiectionis eleganter meminit Ioannes Picus lib. 5. aduersus astrologos. cap. 12.

De Mahumettanis. TIT. XVIII.

- 1 QVÆ de Iudæis dixi, eadē ferè omnia de Mahumettanis, Mauris, atque Turcis accipienda sunt. quòd si Christianus aliquis ad istorum sectam bestialem transisse conuictus fuerit, vt apostata infidelis, seuerissimè puniendus est. c. cōtra Christianos, de hæreti. lib. 6.

Tam-

Tametsi autem ex Mahumetta- 2
 norum progenie innumerabiles fe-
 rè in Hispania extent, sacrosancto
 tamé inquisitionis officio cum cæ-
 teris hæreticis, & apostatis quoti-
 die coercentur, quo nomine ab ex-
 ternis etiam iure laudamur.

De ministris inquisitorum.

TIT. XIX.

HACTENVS de reis, & cri- 1
 minibus, quorum cognitio ad in-
 quisitores pertinet, multa cursim,
 breuiterque perstrinximus. Cæte-
 rum quia soli iudices nihil peragere
 possunt, sed multis egent ministris:
 idcirco de illis quoq; paucula dixe-
 rimus, tum quia solis Hispaniarum
 inquisitoribus plures ministri dati
 sunt: tum etiam, quia in catholicis
 nostris institutionibus plenius de
 his, aliisq; omnibus disputauimus.

Scribæ siue secretarij sunt in pri- 2
 mis

62 *De ministris inquisitorum.*

mis necessarij ad acta omnia scribenda: & ad has causas, non laici modò, sed & clerici, & monachi etiam sacris ordinibus initiati, eligi possunt. c. vt officium. §. ad conscribendas. de hæret. lib. 6.

- 3 Executores quoque siue apparitores omnino sunt necessarij, vt reos comprehendant, & alia inquisitorum iussa exequantur. frustra enim exercentur iudicia, nisi ad finē perducantur, vt Aristoteles inquit. lib. 6. Politi. c. 8. l. §. vlti. de statu regula. lib. 6.

- 4 Assessoribus præterea opus est, qui sint viri probi, & periti, hi iurare debēt, arcana omnia se celaturos: & si quid eorū reuelauerint, in sententiam excommunicationis incurrunt. c. vt commissi. §. aduocandi. c. vlti. de hæreti. lib. 6.

- 5 Sunt & alij ministri inquisitorū in Hispania, videlicet iudex bonorum
rum

rum publicatorum, custos carceris, ianitores, & promotor fiscalis, de quo mox dicturi sumus. & hi, cæteri que omnes iurare debent, se fideliter officia gesturos, & alia seruatu-
 rum, quæ iure, & instructionibus sancti officij sancita sunt. clem.
 1. §. de hæreti.

Si quis ministrum inquisitorum 6
 iniuria affecerit, percusserit, occide-
 rit: puniri potest ab inquisitoribus,
 & si qualitas criminis id postulare
 videatur, seculari iudici relinqui
 potest, seuera animaduersione coer-
 cendus, quemadmodum Leo deci-
 mus constituit, & eo iure vtimur.
 Albertinus li. de secret. numero. 64.

De Promotore fiscali.

TIT. XX.

CVM omnes quæ sua sunt que-
 rant, & vix priuatim sibi quisque
 sufficiat: necesse est, vt reipublicæ
 cura

cura nominatim aliquibus committatur: & eò magis in fidei negotiis id pernecessariũ est: quia maius periculum versatur in eis, & non sunt quibuscumque permittenda.

- 2 Itaque ut iudicium ex tribus cõstet, iudice, accusatore, & reo: promotore fiscali opus est, viro catholicæ fidei zelatore, iurisperito, & qui virtute valeat irrumperere impietates. is reos ad iudices deferre, & eos accusare debet, & fidei causas diligenter peragere. c. forum. de verb. signifi.

- 3 Sub officij autẽ prætextu innocentes vexare non debet, sed quod sibi fieri vellet, id aliis facere tenetur, & contra: ut enim Tobias dixit: *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.* Matthæi 7. Tobia 4.

De prim.

De principibus. TIT. XXI.

QVAMVIS inquisitores iuris-
 dictionem habeant, & ministros, in
 prouinciis tamen principum laico-
 rum, officium suum facere ne-
 queunt, nisi etiam principes auxi-
 lientur eis, quamobrem admonédi
 sunt principes seculares, vt in hoc
 auxilium præstent: Nam plurimum
 sua interest: non solùm pro tempo-
 ralibus, sed multò magis pro rebus
 æternis.

Hæretici quidem rempúblicam
 lædere vehementer solent, & prin-
 cipes, qui eos hæreticos esse patiun-
 tur, cogitare debent, Deo se reddi-
 tuos rationem. Nam siue augea-
 tur pax, & disciplina ecclesiæ per
 fideles principes, siue soluatur, ille
 ab eis rationem exiget, qui eorum
 potestati suam permisit ecclesiam,
 vt Isidorus inquit lib. 3. de summo
 bono. c. 53. c. principes. 23. quæst. 5.

E

Leo

3 Leo Magnus ad Leone[m] Augustum ita scribit: Debes incunctanter aduertere, regiam potestatem tibi, non solum ad mundi regimen, sed maximè ad ecclesiæ præsidium esse collatam, ut ausus nefarios comprimendo, & quæ bene sunt statuta defendas, & veram pacem his, quæ sunt turbata, restituas. hæc ille epistola 75.

4 Quod si principes auxiliari noluerint inquisitoribus, excommunicandi sunt, & honore priuandi, & post annum pertinaciæ summus pontifex debet subiectos soluere ab eorum iurisdictione, & illorum provincias permittere catholicis occupandas. quæ omnia utinam tam facile ad effectum perducì possent, quàm iuste constituta sunt. c. ad abolendam. §. pen. c. excommunicamus. §. moneantur. de hæreti.

5 Præterea prohibitum est, ne domini

mini temporales impediunt officiū
sanctæ inquisitionis, nec de hæreti-
ca prauitate cognoscant, si secus fe-
cerint, vt in sententiam excommu-
nicationis incurrāt: quòd si per an-
num in contumacia perstiterint, vt
tanquā heretici consummati dam-
nentur. cap. vt officium. §. vlti. cap.
vt inquisitiones. in prin. & §. prohi-
bemus, de hæreti. libro sexto.

Atque hæc quidem omnia non 6
solū confirmata sunt legibus re-
giis, sed maioribus etiā pœnis san-
cita. quin etiam nono ab hinc anno
Valdoliti coram omni Hispania,
dominus meus Rex Philippus, re-
tecto capite, magna cum religione,
ac reuerētia in manibus Ferdinandi
Valdesij Archiepiscopi Hispalensis,
generalis inquisitoris Hispaniæ, iu-
rauit, se non permissurum hereticos
in suis regnis viuere, atque fauorem
ad eorum punitionem inquisitori-
bus

bus præstaturum, secundum formam iurisiurandi: quam ego paulò antè confeceram.

- 7 Extat canon tertius concilij sexti Toletani, cuius hæc sunt verba: Sanctum concilium simul, & cum consensu christianissimi principis, suorumque optimatum, illustriumque virorum, hanc Deo placituram sententiam promulgavit: Si quis succedētium temporum regni fortitus fuerit apicem, non antè conscendat regiam sedem, quàm inter reliqua conditionum sacramenta, pollicitus fuerit, nullum nō catholicum permittere in suo regno degere. Si verò postquā ad regni gubernacula accesserit, ipse temerator huius extiterit promissi, sit anathema Maranatha in conspectu sempiterni Dei, & pabulum efficiatur ignis æterni, similiter & omnes, qui cum eo consenserint.

Quòd

Quod iusiurandum religiosissi- 8
mi principes, nō solū inuiolatum
seruarunt, sed multa præterea præ-
clara pietatis exempla indies edere
nunquam desinūt, vt meritò etiam
nunc renouare possim, quod iam
olim Claudianus cecinit:

*Quid dignum memorare tuis Hispania
terris*

*Vox humana valet? primo lauat æquo-
re solem*

India: tu fessos exacta luce iugales

*Proluis: inque tuo respirant sydera
fluctu.*

*Diues equis, frugum facilis, preciosa
metallis,*

Principibus fecunda piis.

Sed eò vnde digressi sumus, re- 9
uertamur: Si fortè principes in hæ-
resim lapsi fuerint (quod malum
utinam nunquam euenisset) proti-
nus vasalli, & subiecti ab eorū do-
minio, & iurisdictione liberantur,

& à regno quidem sunt expellendi: ne illis regnantibus ruinæ subditorum fiant. itaque meritò Scythæ regem suum Scylem occiderunt, propter externos ritus: quia sacris externis initiatus erat: sicuti Herodotus in Melopome auctor est. cap. ult. de hæreti.

De inquisitionis ordine.

TIT. XXII.

- I VBI vindices hæreticæ prauitatis, & iurisdictionem & ministros, & auxilium, atque fauorem habuerint: in primis literas suæ iurisdictionis ostendere debent iudicibus ecclesiasticis, & secularibus, vt omnibus constet, eos iudices legitimos esse, cap. cùm in iure. de offi. delega. l. i. c. de manda. princip.
- 2 Deinde voce præconia conuocare debent clerum, & populû, vt certo die festo conueniant in maiorem eccle-

ecclesiam, vbi concio habenda est: in qua declaretur iurisdictio inquisitorum, & quamobrem missi fuerint, & vtilitas, ac necessitas sacrosancti huius officij; & cōcione peracta, iurare debēt omnes, præcipuè iudices seculares, quòd auxilium, & fauorem præstabunt sanctæ inquisitioni: quemadmodum Hispanis institutionibus plenius continetur. cap. vt commissi. §. conuocādi, de hæreti. lib. sexto, cap. excommunicamus. §. moneantur, eodem titulo.

Ad hæc, vt inquisitores officium suum faciant, inquirere debent in hæreticos, & cæteros impios. quod interdum generaliter, nonnūquam specialiter facere debent. Generaliter autem inquirunt, propositis edictis, quibus moneāt, & præcipiant, vt quicumque sciuerit, vel audierit, aliquos hæreticos esse, aut quidpiam

E 4 dictum

dictum esse vel factum cōtra legem euāgelicam, vel fidem catholicam: id secretò inquisitoribus indicet, excommunicationis pœna in occultatores imposita.

4 Hæc autem inquisitio generalis per totam prouinciā fieri debet, nec ad eam opus est, vt antecedit infamia: quia fit iudicis officio ad publicam vtilitatem.

5 Et inquisitores compellere possunt quoscunque, vt coram se, de his criminibus testimonium perhibeant. cap. excommunicamus. §. adiicimus, & §. vlti. de hæreti.

6 Alia verò specialis inquisitio cōtra certas personas fieri non debet, nisi præcedente infamia, quæ vicem accusatoris suppleat: alioqui non leuis irrogaretur iniuria homini nō infamato, si contra eum specialiter inquiratur. c. qualiter. de accusat.

7 Hoc tamen locum non habet,
cūm

cùm extant indicia, & præsumptiones vrgentes contra quempiam de hæresi suspectum, quo casu nulla ei fit iniuria, si secretò de indiciis illis, & suspitionibus cautè inquiretur. c. excommunicamus. §. adiicimus. de hæreti. & ibi omnes interpretes. c. vt officium. in prin. eodem tit. lib. 6. & illic, Domini, & Philip. Fran.

Sed propter famosos libellos occultè missos, vel proiectos, non debent iudices in quemquam inquirere, ne detur improbis ansa quoscunq; voluerint infamâdi. id quod Innocentius tertius rectè prohibuit, & legibus ciuilibus veritū est; quin etiā Traianus Plinio rescripsit: Sine auctore propositi libelli nullo in crimine locum habere debēt: Nam & pessimi exempli, nec nostri seculi est. c. inquisitionis. §. tertij. de accusa. c. testes. 3. quæstio. 9. l. 3. cum

E 5

sequen.

sequen. de famo. libellis. c. Theodo.

De denuntiatione.

TIT. XXIII.

1 OMNES catholici tenentur indicare iudicibus hæreticos etiã occultos: quia hæresis perniciofa est vniuersæ reipublicæ, atque omniũ plurimum interest, religionem esse inuiolatam, idque legibus diuinis iam olim sancitum fuit. Deut. 13. & 17.

2 Vnde fortasse Plato eam legem accepit, quam libro 10. de legibus, in hæc verba scripsit: Si quis verbis aut factis impius fuerit, is qui adest, Deos defendat, & ad magistratus referat. qui verò primi ex magistratibus audierint, ad iudicium, ad hæc iudicanda designatum, perducant secundum leges. Si verò magistratus qui audiuit hæc, non facit, ipse impietatis reus sit, si quis legum

legum iniuriam vlcisci volet.

Diuus Chrysostomus in Psal- 3
mum quintum, Hoc, inquit, est in
primis pij, & sapientis animi, suas
quidem nolle vlcisci, sed Dei iniu-
rias vehementer persequi. Et homi-
lia 5. operis imperfecti: Discamus
Christi exemplo, nostras iniurias
magnanimiter sustinere: Dei autem
iniurias nec vsque ad auditum suf-
ferre, quoniam in propriis iniuriis
esse patientem, laudabile est: iniu-
rias autem Dei dissimulare, nimis
est impium.

Quòd si hæreticos accusare tene- 4
mur, vt suo loco dixero, multo ma-
gis obligati sumus eos iudicibus in-
dicare. Leo ille Magnus sermone 4.
de collectis inquit: Manichæos vbi-
cunq; latētes vestris presbyteris pu-
blicate: magna est enim pietas pro-
dere latebras impiorū, & ipsum in
eis, cui seruiunt, diabolū debellare.

Et

5 Et idem diuus fermone 4. de ieiunio decimi mensis, Illud quoq; dilectissimi, obsecrans moneo, vt si cui vestrũ innotuerit, vbi habitent hæretici, vbi doceant, quos frequentent, & in quorum societate requiescant, nostræ sollicitudini fideliter indicetis: quia parum prodest vnicuique, quod protegēte Spiritu sancto, ab istis ipse non capitur, si cūm alios capi intelligit, non mouetur. Contra communes hostes pro salute communi vna communis debet esse vigilantia: ne de alicuius membri vulnere, etiam alia possint membra corrumpi; & qui tales non prodendos putant, in iudicio Christi inueniantur rei de silentio, etiam si non contaminentur assensu.

6 Ergo hæretici occulti prodendi sunt inquisitoribus, nulla quin etiā fraterna correctione antecedente, nec enim tam directo in nos peccat hære-

hæreticus, quàm in Deum, & sanctam ecclesiam, nec tam frater catholicorum, quàm hostis perniciosissimus est. Postremò, lege charitatis præferenda est vera religio famę, ac vitę impiorũ: vterque Thomas Aquinas & Cayetanus, secunda secundę quæst. trigesima tertia, artic. 7.

Nemo autem putet, sua correctione protinus hæreticos posse cõverti: peruersi etenim difficilè corriguntur, & hæretici se esse correctos facilè fingunt, & toties deceperunt corripientes, vt meritò Hispani doctissimi confirmant, prætermissa correctione fraterna hæreticos esse confestim inquisitoribus indicandos. Bernardinus Areualus libro de fraterna correctione, cõclusionē 6. propositionē 6. Alfonsus à Castro libro secundo, de iusta hæreticorũ punit. capitulo vigesimo quinto,
Sotus

Sotus libro de ratione tegendi secretum membr. secundi, quæst. 4. & lib. 5. de iustitia, & iure, quæst. 5. arti. 1. Canus libr. 12. de locis theologicis. cap. 9.

8 Ad summam, hæreticus dogmatista, quamvis occultus sit, protinus est iudicibus indicandus, quia nulla spes est, quòd correctione sanabitur. Nam vt Apostolus ait, *Mali homines, & seductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes*, atque idipsum legibus Deuteronomij planè sancitum fuit, cap. 13. & 17. & 1. Tim. 3.

9 Eadem dicenda sunt de hæretico, què constat malitia errare: Nam & is pertinax est: & qui contemnit ecclesiæ catholicæ auctoritatē, verisimile non est, quòd priuata correctione resipiscet.

10 Si verò probabiliter dubitetur, an ex malitia, vel ex ignorātia erret: indu-

in dubio ad iudices violatæ religionis ea res deferenda est. quia in re dubia nō est respublica Christiana in discrimen adducēda, & quia lege naturæ præferendum est bonum commune bono particulari.

Accedit eodem ratio viua, & spirans: nam aut errabat ille pura malitia, & tunc rectissimè fuerit iudicibus indicatus; aut errabat ignorantia, & iudices vel non comprehendunt illum, vel comprehensum absoluēt: & vtroque casu salua erit eius fama, & eò magis, quòd hoc iudicium magna ex parte secretum est, & occultum.

Ad hæc, aut reus ille non erat bonæ famæ, ac tunc parui refert, si ea iustè lædatur; aut erat integræ famæ, & hoc ipso magis nocere posset reipublicæ, cuius bonum illius existimationi omnimodo præferendum est.

Eo igitur

13 Eo igitur solo casu priuatim corrigendus est is, qui errat in fide catholica, quo planè constaret, eum per ignorantiam errare, ac certissimum esset, quòd profutura sit correctio, atque id ipsum Dominicus Soto, & Bernardinus Areualus, alijque mecum sentiunt.

14 Index quem denuntiatorem vocant, aliis testibus annumerandus est: quia priuatim nihil interest eius, hæreticum prodere, nisi publicè, ut vnus è populo Christiano: quo casu integrum est indicis testimonium. Abbas. & fili. in c. in omni. de testi. Alberti. libr. de secret. nu. 177.

De propositionum qualitate.

TIT. XXIIII.

I PER inquisitionem siue denuntiationem receptis testimoniis, si de qualitate propositionum ambigatur,

gatur, theologis committendū est, ut sicut in ea scientia periti, suam sententiam de his qualitatibus proferant: & eorum iuratorū responsa ab eis subscripta, inferenda sunt actis processus. hi eligendi sunt pij, constantes, ac docti, veritatis amatores. l. semel. c. de re milit. lib. 12. cap. vlt. de frigidis, & malef.

Nec alienum erit ab ipsis theolo- 2
gis aliqua mutuari, & hunc in locū breuiter, atque succinctè transferre. Hæretica propositio est, quæ aduersatur in aliquo catholicæ fidei, id est, scripturis diuinis rectè intellectis, vel traditionibus, ac definitionibus ecclesiæ vel conciliis generalibus rectè congregatis, in his, quæ ad fidem pertinent, vel diffinitionibus sedis apostolicæ, vel communi sententiæ sanctorum doctorum: quemadmodum in catholicis institutionibus, suis in locis luculenter
F hac

hac de re de singulis disputauimus.

3 Quidam putant, nō esse propositionem hereticam, nisi ab hæretico asseratur, atque eadem esse necessaria, vt propositio dicatur hæretica, quæ necessaria sunt, vt homo dicatur hereticus: itaque aiunt qualitatem propositionis hereticæ, non ex obiecto dūtaxat, sed ex obiecto simul & personis æstimandam esse.

4 Quam opinionē persuadere conantur quinque argumentis. primo, ex concilio Constantiensi distinguente propositiones hæreticas ab erroneis: secundo, quia quædam hæreses dicuntur nouæ, & aliæ veteres; quod non videtur esse posse, nisi respectu asserentiū. tertio, quia ab hæresi dehomnatur hæreticus, ergo non est propositio hæretica, nisi asserens sit hæreticus. quarto, quia vbi non est pertinacia, non est hæresis, ergo nec propositio hæretica.

tica. quinto, quia sicut non est hæ-
resis sine errore, & pertinacia, eodē
modo, nec hæretica propositio. hæc
sunt argumēta fragilia, quibus duo
acuti theologi recedunt à senten-
tia, & vsu communi.

Falluntur tamen confundentes 5
hæresim, & propositionem hæreti-
cam: hæresis enim est error intelle-
ctus: propositio verò hæretica est
ipsa enuntiatio falsa catholicæ veri-
tati cōtraria; quo fit vt hæresis perti-
neat ad iudiciū: propositio autē hæ-
retica pertineat ad apprehensionem,
itaq; propositio hæretica est vt ma-
teria hæresis, id est, circa quam cō-
tingit fieri hæresim, quemadmodū
falsitas est formaliter in intellectu,
& in iudicio, siue notitia iudicati-
ua, & pertinet ad assensum: propo-
sitiō verò falsa pertinet ad appre-
hensionem.

Quamuis autem propositio hæ- 6
retica,

retica, & homo hæreticus denominantur ab hæresi, plura tamen requiruntur, vt hæresis denominet hæreticum hominem, quàm hereticam propositionem. Nam vt denominet hominem hereticum, oportet vt in ipso sit formaliter in ratione hæresis, hoc est, vt sit error cum pertinacia: vt verò denominet propositionem hæreticam, id non requiritur, sed fatis est, ipsam propositionem esse talem, vt si quis illi assentiatur cum pertinacia, verè incurrat in hæresim. cuius differentiar ratio est, quia vnaquæque forma debet denominare aliud, secundum quod illud est capax illius forme: & quia non omnia, quæ denominantur ab aliqua forma, sunt eodem modo capacia illius, ideo non omnia requiruntur ad ea æqualiter denominanda.

7 Accedit eodem, quòd vt propositione
firio

sitio secundum se, dicatur hæretica, sufficit, vt contraria sit veritati catholicæ: Nam cùm veritates catholicæ sint simpliciter, & secundum se de fide catholica, contrariæ propositiones sunt simpliciter hæreticæ, & contra fidem, quia contrariorum eadem est disciplina: & quemadmodū propositio catholica semper est catholica sine respectu asserentis eam, sic & eius contradictoria semper est hæretica à quocunq; dicatur.

Accedit etiam, quòd in definitione fidei, in qua eius natura, & essentia declaratur, nulla fit mentio fidelium, sed respicit finem, & materiam, non autem personam, vt patet ex diui Pauli definitione. ergo natura & essentia propositionis hæreticæ, quæ cū fide pugnat ab utroque istorum, & non ab asserente petenda est. ad Hebræos II.

9 Deinde ab eo quod est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa, & propter nostrum affirmare, vel negare nihil ponitur in re, unde propositiones dicuntur verę vel falsę secundum se, ubicunque reperiuntur. sed esse propositionem hæreticam, nihil est aliud, quàm esse falsam certo quodam, ac determinato genere falsitatis pertinentis ad veritates reuelatas, ergo simpliciter, & secundum se sunt tales propositiones hæreticę.

10 Ad hæc, in vnaquaque disciplina sunt proprię quędam falsitates, & errores, vsque adeò proprię, & pertinentes ad illam disciplinam, vt alterius non dicantur, teste Aristotele libro primo posteriorũ: ergo quemadmodum in aliis disciplinis propositiones falsę sunt ex suo genere falsę, ita propositiones falsę contra fidem in theologia sunt ex genere

genere suo hæreticæ.

Deinde tales enuntiationes, seu II
propositiones secundū se sunt falsæ,
ergo in aliqua specie falsitatis: non
autē in alia, quā in materia fidei
catholicæ: igitur per se sunt hære-
ticæ.

Tum illud addo, ab heretica pro- 12
positione est homo hereticus, & nō
econtrario: ergo prius est secundum
se heretica propositio, quā ipse
homo sit hereticus: quemadmodū,
quid candidum est à candore, & nō
econtrario, candor est prius natura,
quā sit candidum.

Demum conciliū Constantiense 13
ait, aliquas propositiones esse here-
ticas, alias erroneas, alias aliarum
qualitatum sine respectu asserentiū:
ergo secundum se sunt tales. itaque
primum illud argumentum facile
retorquetur in contrarium.

Nec obstat alterum, quia nō di- 14

88 *De propositionum qualitate.*

cuntur hæreses nouæ, aut veteres respectu asserentium, sed quia nouè asseruntur, aut iam non inueniuntur. Nam si olim inuentæ fuissent, non essent nouæ, & econtrario; sed semper sunt, fuerunt, & erunt per se hæreses.

15 Ad argumētum tertium respondetur, quòd hæresis nō denominat subiectum, nisi sit in eo, debito ac proportionato modo, vt iam antè dixi, & is proportionatus modus non inuenitur in ipsa propositione, cui per se non inheret, nec inherere potest pertinacia.

16 Demum in eodem tertio argumento, & in duobus consequentibus confunditur illa differētia, quæ est inter hæresim & propositionem hæreticam, de qua supra disputaui: & ideo alia responsione nō indigēt.

17 Quòd si vera esset illa opinio, planè relinqueretur, tractari non posse

posse de qualitate propositionis auctoris incerti, quinimo nec de propositione auctoris certi, nisi prius de animo, & pertinacia illius constaret, atque eadem dicenda essent de propositionibus temerariis, iniurijs, malesonantibus, itemque de ceteris: Nam ex qualitate asserendum eas, aliter atque aliter censeri possent: quo quid ineptius dici, cogitariue potest?

Itaque cordati, modesti, & non 18
temerarij theologi, qualitates propositionum secundum se ipsas dispicere, ac censere solent, quia probe norunt, non esse sui muneris tractare de intentione, aut pertinacia auctorum, deque aliis circumstantiis: sicuti ad chirurgum interrogatum, an vulnus sit mortiferum, non pertinet inquirere, quis fuerit percussor, aut quo animo vulnus intulerit, ea enim omnia ad iudices perti-

F 5 nent,

nent, non ad peritos in arte, atque
adeò, neque ad theologos censores.

- 19 Dimissa ergo subtili, ac parum
utili disputatione, iam ad propo-
situm reuertamur; illa propositio sa-
pit manifestam heresim, quæ prima
fronte præ se fert heresim manife-
stam: vel ex qua, & quibusdam ve-
ris, quæ nulla tergiuersatione ne-
gari possunt, sequitur heresis ma-
nifesta. illa verò sapit heresim, quæ
prima verborum significatione, &
prima facie sensum habet hereticū,
quamuis piè intellecta possit ha-
bere sensum catholicum, Gerson
in declaratione veritatum creden-
darum. Echius lib. 1. de primatu
Petri cap. 6. Albertinus lib. de agno-
scen. assertio. quæst. 6. Alfonsus lib.
1. de iusta heret. punit. cap. 8. Canus
lib. 12. de locis theologi. cap. 11.

- 20 Quid erronea propositio sit, &
quomodo ab heretica differat, theo-
logi

logi certant, & adhuc sub iudice lis est: eorum varias opiniones alibi retuli. erronea quidem propositio minus significare videtur, quàm hæretica: itaque ea fortè est, quæ cõtinet errorem contra veritatem aliquam, nondû planè ab ecclesia definitam, vel obscuram, & non omnibus manifestam.

Propositio malè sonans, vel pias aures offendens, ea est, quæ licet nullum errorem fidei contrarium manifestè contineat, habet tamen nescio quid absonum, atque hæresi affine, quod piis auribus malè sonat.

Propositio temeraria est, quæ nulla graui auctoritate, aut iusta ratione fulcita, temerè contra modestiam ecclesiasticam aliquid asserit.

Propositio scandalosa est, quæ occasionem ruinæ, & scandalum generat.

Propositio schismatica est, quæ diui-

92 *De propositionum qualitate.*
diuisionem ab ecclesia inducit.

- 25 Propositio seditiosa est, quæ causam seditionis in ecclesia præbet.
- 26 Propositio blasphemica est, quæ Deo, vel Sanctis iniuriam irrogat.
- 27 Propositio fauens hæreticis est, quæ personis, aut erroribus hereticorum quoquo modo fauere videtur.
- 28 Propositio iniuriosa est, quæ alicui fidelium statui, vel personæ, vel dignitati ecclesiasticæ iniuriã facit.
- 29 Nihil autem prohibet eandem propositionem varias simul habere qualitates, quia nō eiusmodi sunt, vt se inuicem expellant, & concurrere nequeant.

De comprehendendis reis.

TIT. XXV.

- I Vbi ex testimoniis, & propositionum qualitate, visum fuerit promotori fiscali, aliquos esse reos hæresis, petere debet ab inquisitoribus

bus, vt iubeant eos comprehendi,
vt carcere clausi puniri queant. In-
quisitores autē cum consultoribus,
excussis informationibus, siue sum-
mariis probationibus, deliberare
debent.

Quòd si compererint, plusquam 2
dimidiis, siue plusquam semiplenis
probationibus reos vrgeri, & pre-
mi: tunc decernere debēt, & in acta
referre, vt requirantur, & mittantur
in carcerem. qua in re opus est ma-
gna prudētia, quia sola captura pro
crimine heresis vehementer infam-
mat. l. i. §. diligens. ff. de ser. fugi. l. i.
de requi. reis. Gonsal. de heret. q. ii.

Episcopus sine inquisitore, & in- 3
quisitor sine episcopo potest iube-
re, vt rei comprehendantur, & in
carcerem cōiiciantur, & vt vincian-
tur, sicut expedire videbitur. clem.
i. de hæreti.

Presbyteri non sunt comprehen- 4
dendi,

dendi, nisi aduersus eos duo, vel tres testes dixerint testimoniū: quia nec accusatio contra illos est recipienda, nisi sub duobus, vel tribus testibus: vt Paulus apostolus præcipit, & beatus Thomas, ius illud singulare esse ait, in honorem presbyterorum. 1. Timo. 5. & inibi Tho. c. accusatio. 2. q. 7.

5 Goffredus Hostiensis, & Albericus putant, manifestum hæreticum à quocunque catholico cōprehendi posse: quia hostis communis est, sed ea opinio periculosa est, quia hæreticus ille se defendere potest, nisi fortè bellum fuerit indictum contra tales hæreticos, vel copia iudicis desit, & hæreticus sit fugitiuus. l. non est singulis de regu. iuris. l. ait prætor, §. si debitorem, quæ in frau. credito.

6 Cùm reus comprehenditur, eodem die fieri debet sequestratio bonorum

norum illius, ne abscondantur, vel
furripiantur, & vt ex eis reo alimen-
ta præstentur, & quæ seruari non
possunt, vendenda publicè sunt.
Alia multa ad hanc rem pertinētia,
in catholicis institutionibus retuli.
l. si quis intra. c. de bon. damna. l.
Aristo. l. igitur. l. ait prætor, §. vlti.
ff. de iure deliberan.

De custodia reorum.

TIT. XXVI.

AD continendos reos carcer ne-
cessarius est, vbi comprehensi pro-
pter hæresim, ita custodiendi sunt,
vt nemo cum eis colloqui possit:
quod experientia compertū est, esse
commodissimum. Et Plato ille di-
uinus ante multa secula id expedire
præsensit: nam libro decimo de
legibus inquit: Impij secretis carce-
ribus mediterraneis coerceantur, &
nullus cum ipsis colloquatur, præter
aliquos

aliquos viros , qui admonentes ad salutem animæ colloquantur , cibū autem illis à iudicibus præfinitum serui afferant.

- 2 Duo sunt eligendi cuiuscunque carceris hereticorum custodes, prouidi, industrij, & fideles , vnus ab episcopo , alter ab inquisitore , & quilibet eorum potest habere alium ministrum bonum, & fidum, & in quolibet conclauī duæ sint clauēs diuersæ , quarum alter vnā , alter habeat aliam. clem. I. §. sanè de hæreti.

- 3 Hi verò antequam officiū suum faciant , iurabunt coram episcopo, & inquisitore , quòd in custodia reorum omnē diligentiam, & sollicitudinem, quam poterūt , fideliter adhibebunt , & quòd alicui vincto nihil vnus in secreto loquetur, quin hoc audiat alter custos, & quòd alimenta ipsis fideliter & integrè præbeant:

bebunt: idem iuramētum ministri
custodum præstabunt. clem. i. §.
porro. de hæret.

Inquisitores visitare debent vin- 4
ctos bis singulis mensibus, vt in in-
structionibus continetur. lex verò
ciuilis præcipiebat, vt octauo quoq;
die p̄ductos reos è custodia iudices
viderēt, & interrogarēt, an eis huma-
nitas p̄ corruptos carceris custodes
negaretur. l. 7. tit. 3. li. 9. c. Theodos.

Quamuis autem opinio multo 5
rum sit, quòd è carcere fugiens vi-
deatur crimen fateri: ea tamen iure
non probatur, itaque pro persona-
rum, & fugæ qualitate constituen-
da pœna est. solemus viliores pro
effractione carceris flagellis cedere:
nobiliores verò diligentius custo-
ditos, punire seueriùs: quòd si com-
prehendi nequeant, procedendum
contra eos est, vt aduersus contu-
maces, & impœnitentes. l. 1. ff. de

G

effra-

98 *De interrogationibus.*
effractori. l. in eos. de custod. reo.
Igneus in l. 3. §. subuenitur, ad Syl-
lania.

De interrogationibus.

TIT. XXVII.

- 1 POSTEA QVAM rei fuerint in
carcerem coniecti, post biduum, vel
triduum examinādi sunt ab inqui-
sitoribus: qui multa debent ab eis
quærere, de parentibus, de educa-
tione, de locis in quibus cōmorati
sunt, de officiis, de præceptoribus,
deque aliis omnibus, quæ quoquo
modo ad rem facere posse videātur.
- 2 Sed multa simul interrogāda nō
sunt, ne reus cum sycophanta Plau-
tino rectè dicere possit: Multa simul
rogitas: nescio quid expediam po-
tissimum, sin vnum quidquid sin-
gillatim, & placidè percuntabere, &
meum nomen, & mea facta, & iti-
nera, ego faxo, scias. in Trinummo.
Dein-

Deinde quæretur ab eis, nūquid ;
 sciant, vel suspicentur, quam ob
 causam comprehensi fuerint; & si
 quid fortè falsum, aut sibi dissonās,
 vel parum verisimile dixerint, id il-
 lis prudenter obiiciendum est. om-
 nia autem interrogata, responsa, di-
 ctaque iudicium, atque reorum, à
 notariis præscribenda sunt.

Neque in initio duntaxat acto- 4
 rum, sed in tota etiam causa ubicū-
 que expedire videbitur, multis pru-
 dentibus interrogationibus inqui-
 sitores vtentur. Et vt inquit beatus
 Augustinus, Diligens inquisitor, &
 subtilis inuestigator, sapienter, &
 quasi astutè interroget à peccatore,
 quod forsitan ignorat, vel verecūdia
 velit occultare: & varietates crimi-
 num nō dubitet inuestigare, & locū
 & tempus & cætera. c. i. de poen. di.
 6. l. ubicunque. ff. di. interro. act. c.
 ult. 30. q. 5. c. iudicet. 3. q. 7.

De monitionibus. TIT. XXVIII.

1. ADMONENDI sunt ab inquisitoribus rei, ut si quid senserint, dixerint, commiserintue impium contra fidem catholicam, & legem euangelicam, id simpliciter, planè, ac verè fateantur; caueantq; ne contra se ipsos, aut contra quempià falsum pro testimonio dicant: quòd si iustè, sicuti tenentur, fecerint, benignè cum eis agetur: alioqui audietur promotor fiscalis, & fiet iustitia.
2. Hæ autem admonitiones fieri debent blandè, benevolè, & cum charitate, non asperè, vel cum terrore, ne rei metu iudicium mendacia proferat. Nam ut beatus Chrysostomus homilia, de nomine Abram, inquit, Admonitio misericordia carens, tortura quædam est.
3. Intra decem primos dies à captura reorum, tres monitiones faciendæ sunt,

dæ sunt, eodem tenore trinis diebus. solent & aliæ monitiones fieri ante publicationem testimoniorũ, & ante sententiam quæstionis habendæ; & vbi iudicibus expedire videtur. Sed tres illæ in primis necessariae sunt, c. conuenientibus prima, quæst. 7. actione 3. cõcilij Chalcodonensis.

De confessis. TIT. XXIX.

CUM vel interrogationibus, vel monitionibus reus planè cõfiteatur: peracta eius causa est. Nam vt Iulius Paulus inquit: Confessus pro iudicato est: quia quodã modo sua sententia dānatur. Vnde illud Euāgelij confessis reis dici poterit: *Ex ore tuo te iudico*, Luc. 19. l. 1. & l. 3. ff. de confessis.

Cæterum non omnis confessio plenè prodest, vel nocet: Nam confessio generalis, & incerta, efficax nō

G 5 est

est ad integram probationem: vrgeri tamen reus debet, vt certum confiteatur. l. certum. ff. de confes.

3 Nec standum est cōfessionibus, quibus natura repugnat: nec eis que verisimiles non sint. l. confessionibus. l. si is. §. vlt. ff. de interrogat. act. cap. quia verisimile, de præsumptio.

4 Et quia nonnunquam rei confessiones reuocare solēt: videndum est, an id illis facere liceat? & quidem regula iuris hoc vetat: nimis enim indignum est, vt quod sua quisque voce factus est, id reuocet, ac sibi ipsi aduersetur: & cō magis, quod prima confessio solet esse iurata. l. generali. c. de non nume. pecu. l. i. c. de confes.

5 Excipiuntur tamen species quædam, in quibus confessio reuocari potest. Nam minor viginti quinque annis, restitutione in integrum petita, si læsus fuerit iniusta confessione,

sione, eam reuocare poterit. l. certum. §. vlti. ff. de confess.

Deinde qui per errorem aliquid 6 confessus fuerit, errore posito, id reuocare poterit, non enim fatetur, qui errat, vt inquit Vlpianus, & qui probabili errore deceptus est, postea plenius instructus, retractare potest confessionem. l. non fatetur. ff. de confess. l. de ætate, §. vlti. de interroga. act. c. vlti. de confess. l. vnde Neratius, §. vlti. ff. ad. l. Aquil. l. 1. §. si quis vltro. de quæst.

Quæri solet an is qui confitetur 7 facta, sed negat prauam intentionem, audiendus sit? & quidem in malis dictis, & factis, præsumitur malus animus, & nemo credendus est dixisse, quod prius non mente agitauerit, & cum in verbis non est ambiguitas, non admittitur voluntatis quæstio. l. si non conuitij. c. de iniuriis. l. Labeo. ff. de sup-

pelec. lega. l. ille, aut ille, de legat. 3.

8 Itaque si quispiam ad ritus Iudæorum, vel Mahumetanorum, vel hæreticorum transierit, si impias propositiones defenderit, aut si quid tale admiserit, puniendus est ut hæreticus, quamvis recta intentione se id fecisse iurauerit. c. contra Christianos, de hæreti. lib. 6. c. 1. de præsumpti.

9 Sed quamvis hæc ita sint, & intentio eius, qui præsumptionibus vrgetur, iureiurando probari non queat: nonnunquam tamen probare aliqua verisimilia reus poterit, quibus ita confessionem criminis moderetur, ut crimen excludat. c. vidua. de regula. Bart. in l. inter omnes. §. rectè, de furtis. & in l. Aurelius. §. idem quæsit, de libera lega.

Quòd si res dubia sit, ad iuris re-
10 media deueniendum est: & plerunque rei torqueri solent, ut intentionem

nem suam proferant: id quod nonnulli etiam tradiderunt: Lanfran. in cap. quoniam contra. de probatio. parte, seu titulo confessiones. & Bossius tractatu criminum tit. de confess.

Qui verò post actam pœnitentiam publicam reuocare voluerit suas confessiones, vel dixerit, se iniuste damnatum, puniri debet ut impœnitens, vel certè tanquam temerarius. argu. l. famosi. ff. ad leg. Iuli. maiesta. l. si duo patroni. §. vlti. de iureiuran. Calder. concil. 2. de hæreti.

In crimine hæresis rei de se confessi debent de participibus interrogari. Nam si in aliis criminibus, non ita reipublicæ perniciosus, id facere licet, multò magis licebit in hæresi: quod quidem à pluribus traditum, vsu frequenti receptum est. Bal. cõsi. 95. lib. 5. Driod. lib. 1. de libertate

bertate Christiana, Soto de ratione
regendi secretum, membr. 2. quæst.
sexta.

- 13 Quin etiam rei non interrogati,
socios criminum indicare tenetur:
alioqui non bona videri poterit eo-
rum confessio. diuus quidem Hie-
ronymus in cap. Iob 15. inquit: Sa-
pientes illi in Christo sunt, qui sa-
tisfactione pœnitentiæ peccata sua,
vel errores hæreseos, conuertendo
se ad Deum fideliter confitentur, &
auctores, vel criminum suorum, vel
dogmatum manifestant. Et beatus
Augustinus in epistola, quæ est ad
Deuteriũ. 74. Hæretico petenti pœ-
nitentiæ locum tunc credatur, si &
alios, quos illic nouit esse, manife-
stauerit nobis.

- 14 Huc accedit memorabile illud
exemplum, quod Prosper Aquita-
nicus in chronico, his ipsis verbis
retulit: Maximo secundo, & Pater-
no con-

no cōsulibus, plurimos Manichæos
intra urbem latere diligentia Papæ
Leonis innotuit: qui eos de secretis
suis erutos & oculis totius ecclesiæ
publicatos, omnes dogmatis sui
turpitudines, & dānare fecit, & pro-
dere: incensis eorū codicibus, quo-
rum magnæ moles fuerant interce-
ptæ. quæ cura viro sancto diuinitus
(vt apparet) inspirata, non solum
Romanæ vrbi, sed etiam vniuerso
orbi plurimum profuit, siquidem
confessionibus in vrbe captorum,
qui doctores eorum, qui episcopi,
quique presbyteri, in quibus prouin-
ciis, vel ciuitatibus degerent, pate-
factum est, multiq̃ue orientalium
partiū sacerdotes, industriam apo-
stolici rectoris imitati sunt.

De pertinacia. TIT. xxx.

Quia non desunt hæretici perti-
naces, qui nullis monitionibus re-
sipisce-

ſiſcere volunt : quin etiam quia pertinacia eſt hæreſis complementum , non erit alienum hoc loco de pertinacia diſſerere. quæ quidem nihil eſt aliud,quàm obſtinatio,aut peruicacia, qua quis in eo perſiſtit, quod tenere non debet. vnde pertinax dicitur, qui in errore perſiſtit, quem dimittere tenetur, vt Iſidorus docet lib.10. etymolo.

- 2 Ceterum pertinacia,quæ cõſummatum facit hæreticum , non eſt obſtinatio ſola, vt quidam exiſtimauit, ſed quilibet etiam certus cõſenſus contrarius catholicæ veritati cognitæ, pertinacem hæreticum facit.hæreſis enim cõſummatur errore intellectus cum conſenſu voluntatis. alioqui nemo hæreticus cenſeri poſſet, qui admonitus, diceret, ſe ab hæreſi recedere velle, quãuis conſtaret, eum longo tempore in hæreſi perſiſtiſſe. Vera ergo ſententia,

tentia, magno theologorum consensu recepta, ea est, quã antè dixi. Cuius ratio reddi potest: quia sacra scriptura, & ecclesiastica diffinitio (quibus catholica fides continetur) plus operatur, & potest, quàm sexcentæ iudicis monitiones, & quàm omnes prohibitiones iuris humani: sed qui legibus vetantibus, & iudicum admonitionibus contradicit, pertinax est; ergo multò magis, qui impudenter, & impiè tenet contrarium eius, quod scit sacris literis, aut ecclesiæ doctrina cōtineri. Gerson alphabeto 14. ad finem. Caieta. & victoria, in 22. q. 12. Driod. lib. 1. de libertate Christiana. Alfonsus Castr. lib. 1. de iusta heret. punit. c. 9. Canus libr. 12. de locis theologicis, cap. 9.

Eorum quoque pertinacia consummata esse præsumitur, qui errorem aliquem credunt, cuius oppositam

fitam veritatem explicata fide credere tenentur, vel ex publica observatione, vel ex communi doctrina ecclesiæ, vel ex officio, aut statu suo, vel sufficiente informatione, vel ex naturali iudicio rationis, vt rectè tradit Gerson loco paulò antè citato, confert. c. turbatur. i. q. 4. & l. latæ culpæ. ff. de verb. signifi.

- 4 Sed & is, qui tenet errorem, cuius contrariam veritatem prius docuerat, hoc ipso pertinax est, quamuis in eo erret, quod explicitè scire non tenebatur: quia satis constat, eum scientem errare. Gerson tractatu de duodecim considerationibus, & signis, quibus solet aliquis de pertinacia conuinci. Turtecremata lib. 4. de ecclesia, parte 2. c. 16.

- 5 Ad hæc, præsumitur hæreticus pertinax, qui diu persistit in errore, cuius contrarium explicata fide scire non tenebatur: quia culpa sua per-

persistit in eo, quod dimittere debet, cum teneatur consulere peritiores. Turrecremata eodem cap. 16. Ant. in summa parte 2. tit. 12. c. 5. Lupus allegat. de hæresi. §. 10. Syluester verbo hæresis. 1. q. 2.

Deinde qui errat probabili ignorantia, & legitimè admonitus, adhuc in errore persistit, is deinceps hæreticus pertinax est. c. qui in ecclesia. c. quid autem. 24. q. 3.

Est autē legitima monitio quæcunque probabiliter potest errantē ab errore reuocare: nec enim pertinax esse debet, sed bona fide acquiescere veritati. Gerson tractatu de protestatione, consideratione 10. Victoria super Tho. 22. q. 11. ar. 2. Alfonso Castr. lib. 1. de iusta hæreti. punit. cap. 10.

Est quoque communis sententia, legitimam esse admonitionem, quæ ab inquisitore fiat: nisi forte propo-

propositio foret ambigua, & reus vir doctus, & inquisitor non admodum eruditus, tunc enim non statim pertinax esset, qui sine obstinatione sententiam doctiorum expecteret. Bar. in l. 3. §. tutores. ff. de susp. tuto. Anania, & Feli. in rub. de hæreti. Alfonsus eodē ca. 10. Adrianus quolibet. 2.

De pertinaci insanabili.

TIT. XXXI.

I DE pertinacibus, qui negant se fuisse hæreticos, spes est, vt saltem post publicata testimonia cōfiteantur errores: quamobrem eorū causę via ordinaria discutiendę sunt. Quid tamē cum illis agas, qui subuersi sunt, qui spretis admonitionibus, in affirmandis erroribus sunt peruicaces? Veritas quidem apud Ioannem inquit: *Qui non credit, iam iudicatus est.* Vbi Theophylactus addit,

addit, quoniam ipsa incredulitas
condemnatio est: esse enim extra
lucem per se maximū supplicium
est, nec eget alio iudicio, nec alia
nova condemnatione. Ioan. 3.

Paulus quoque Apostolus in epi- 2
stola ad Titum, cap. 3. suo ipsius iu-
dicio condemnatum dicit hæreti-
cum: quia cū reliqui facinorosi
per sententiam iudicum nonnun-
quam ab ecclesia propellantur, soli
hæretici in semetipsos ferunt sen-
tentiam, suo arbitrio de ecclesia re-
cedentes; quæ recessio propriè con-
scientiæ damnatio esse videtur: quā
etiam ab ecclesia recedere maxima
condēnatio est, ut illic diuus Hiero-
nymus, & Anselmus siue Heruæus
tradunt, & id ipsum beatus Maxi-
mus retulit homilia 2. de domino
accusato, & damnato.

Supereſt igitur ſi poſt monitio- 3
nes, poſt doctorum hominū diſpu-

H ratio-

tationes, adhuc incorrigibiles hæretici, atque adeò insanabiles sint, ut curiæ seculari relinquatur, animaduersione debita puniendi. Nec mirari quispiam debet, si fortè illorum aliquis lætus trahatur ad mortem: nec enim talium est alacritas vera, sed infania, & furor: nec patientia, sed immanitas, plurimum interest inter barbaricam immanitatem, & martyrum modestissimam constantiam. sunt qui certis artibus corpus stupefaciunt, ne sentiant cruciatus: sunt & affectus impotentes, qui sensum adimunt animo ita, ut vel mortem impauidi perferant. Sed placidum illud, ac mansuetum, illud humiliter sublime, & sublimiter humile, non videmus, nisi in Christi martyribus: non intuentur trucibus oculis carnificem, non minitantur tyranno: magis dolent de illorum cæcitate, quàm de suis affli-

afflictionibus. Hæc beatus Cyprianus libro de duplici martyrio, & alia in eandem sententiam.

Diuus quoque Bernardus super 4 Cantica sermone 66. inquit: Probatum est, mori magis volunt, quàm conuerti. mirabantur aliqui, quod non modò patienter, sed & læti (vt videbatur) ducerentur ad mortem, sed non inde mirandum, si aduertatur, quanta sit potestas diaboli, non modò in corpora hominum, sed etiam in corda, quæ semel permissus possederit. Nónne plus est, hominem sibimet iniicere manus, quàm id libenter ab alio sustinere? hoc autem potuisse diabolum, frequenter experti sumus in multis, qui semetipsos, aut submerferunt in aquas, aut fecerunt ex sublimi præcipites, aut laqueo se suspenderunt. nihil ergo simile habet constantia martyrum, & pertinacia hæreticorum:

H 2 quia

quia in illis pietas, in istis cordis
duritia contemptum mortis ope-
ratur.

De disputatione. TIT. XXXII.

I CONTRA pertinaces hæreti-
cos non est publicè disputandum.
quia vt Tertullianus libro De per-
scriptionibus aduersus hæreticos,
inquit: Huiusmodi disputationibus
nō modò nō conuertūtur hæretici,
sed audaciores etiam redduntur: &
in ipso congressu firmos quidem fa-
tigant, infirmos capiunt, medios
cum scrupulo dimittunt. & sacer
Bernardus loco prænotato, nec ra-
tionibus conuincuntur hæretici,
quia non intelligūt: nec auctoribus
corriguntur, quia nō recipiunt, nec
flectuntur suasionibus, quia sub-
uersi sunt. c.2. §.1. de hæreti. lib.6. l.
3.c. eodem tit.

2 Chrysostomus, siue quis ille, in
Mat-

Matthæum homilia 42. operis imperfecti: Malitia, inquit, frequenter vincitur, nūquam autem placatur. audi ergo homo fidelis, qui contra hereticū libenter contendis. si Pharisæi victi, placati non sunt, & tu certando contra hæreticum potes eum placare cū viceris? nunquid fortior Christo es, vt quos ille non placauit, tu placaueris?

Sed cū hæretici sunt carcere 3 cōditi, vbi nulli nocere disputatione possunt: non solū admonendi sunt à iudicibus, sed à theologis cōuincendi. Nam etsi pertinaces sint, nonnunquam tamen vexatio dat intellectum: & piorum, atque doctorum hominum rationibus, & argumentis ad sanam mentem redire solent: itaque cum eis tunc disputare licebit, seruatis iustis circumstantiis. Brunus libro tertio de hæreti. cap. 12. cum seq. Hermas

H 3

lib.

libr. 2. de inst. religione, à cap. 7.
deinceps.

De accusatione. TIT. XXXIII.

- 1 CIVES omnes tenentur accusare hominem reipublicæ perniciosum, si crimina illius possint idoneis testibus cōprobare. nemo autē est reipublicæ perniciosior, quàm hereticus pertinax: vt multis exemplis dolendis iam pridem comper- tum, & hac nostra ætate plurimis infandis, ac miserabilibus, perspicuum factum est. Omnes igitur hereticum prodere, atque accusare debent. l. Manichæos. c. de hæreti. c. præsumunt. cum seq. 2. quæst. 7. cap. nos sequētes. 6. quæst. 1. theologi. in lib. 4. sent. distin. 19.
- 2 Sed hodie promotor fiscalis publicus est hæreticorum accusator: qui cū officij necessitate coactus accuset, non timebit pœnam talionis,

nis, ne calumniatoris quidē. l. post legatum, §. aduocatum fisci, ff. de his, quib. vt indignis. l. qui cū maior, §. pen. de bonis liberto.

Vbi autem rei, neque interroga-
tionibus, neque monitionibus erro-
res suos plenē confiteri volunt,
promotor fiscalis de iis hæresibus
illos accusat, quæ summaria infor-
matione apud iudices probatę sunt,
easque articulosa factorum com-
memoratione complecti debet, vt
sciant rei quibus sint criminibus
responsuri; ea tamen sunt occultan-
da, quæ ad veritatē eruendam præ-
termittere opus sit, argu. l. i. §. edi-
tiones, ff. de eden. Brunus lib. 4. de
hereti. cap. 7.

Libellum accusatorium præsen-
te reo promotor iudicibus offerre,
cumque legere debet, ac præterea
iurare, se eam accusationem non ex
malitia edere, sed quia obiecta cri-
mina

mina probare intendit, c. vlti. 2. q. 8.

- 5 Accusationi respondere reus debet singillatim, de singulis articulis à iudicibus interrogatus, deinde copia libelli reo fieri debet, vt cum deliberatione plenius, si velit, respondeat. quòd si pernegauerit, concluditur in hoc, vt proferatur sententia, qua dilatio concedatur, in qua probare possint reus & accusator, quidquid cui libet expedire videbitur.

De probationibus. TIT. XXXIIII.

- 1 CRIMEN hæresis grauissimū est, & magnum in eo periculū vertitur, idcirco cautiùs agendum est in eius probatione, quàm in cæteris criminibus: præsertim cū facultas defensionis manca quodam modo reo concedi soleat, quo fit, vt probationes luce clariores ad conuincendum hæreticum necessariæ sint. l. vlt. c. de probatio. Oldra. confil.

fil. 210. Ancha. in c. accusatus. in prin. de hæreti. lib. 6.

Hinc est, quòd ad probandam 2 hæresim nō sufficit vnus testis cum fama publica: nec testes singulares cum eadem fama. Ioan. de ligna. & Matthæ. in clem. 1. & 2. de hæreti. Ioan. And. & Domi. in c. vt officiū, eodem tit. lib. 6. Gonsal. de hæreti. quæst. 13. lupus allegat. de hæresi. §. 12.

Inde quoque fit, vt ad plenam 3 probationem hæresis, non coniungantur diuersæ species imperfectæ siue semiplenę probationis, quę est sententia cōmuniter approbata. Bartoli. in l. si quis ex argentariis, §. 1. de eden. & ibi omnes. Ripa in l. admonendi de iureiuran. nu. 209.

Nec desunt, qui putent, duos so- 4 los testes non sufficere ad integram probationem, sed ea opinio à plurimis reiecta est: quia etiam in hac

H 5 specie

specie locus est regulæ peruagatæ:
*In ore duorum vel trium testium, stabit
 omne verbum:* & hæc est communis
 opinio teste Felino, in c. excommu-
 nicamus, de hæreti. nu. 27. Domi. &
 Fran. in c. vt officium, eodem tit.
 libr. 6. Syluester verbo hæresis. 2.
 quæst. 4. Alberti. in c. 1. de hæreti.
 lib. 6. quæst. 16.

5 Sed opus est, vt duo illi testes sint
 irrefutabiles, & omni (quod aiunt)
 exceptione maiores: alioqui non
 facerent plenam probationem. etsi
 enim in fauorem fidei testes quoq;
 minus idonei recipiantur: non ideo
 tamen duobus solis plena fides ha-
 betur, sed necesse est, vt alia multa
 concurrant, vt ipsamet lege planè
 decernitur. c. in fidei de hæreti. lib. 6.
 Lupus in allegatione, §. vlti. Brunus
 lib. 4. de hæreti. cap. 9.

6 Verùm quidam existimant, le-
 uioribus argumentis hæresim pro-
 bari

bari posse: decepti lege quadam civili: quæ adeò deprauata in codicibus vulgaris est, vix vt eā interpretari potuerint, Lupus, Albertinus, Brunus, Godofredus, & alij. sed verba legis emendatæ sunt: Hæreticus est, ac latis aduersus hæreticos legibus succumbit, qui vel paululum ab orthodoxa fide declinat: & ita ea retulit Photius Patriarcha in nomocanone, siue iure pontificio Græcorum. tit. 12. c. 2.

Quam lectionē ideo magis prob-
bo, quia illic non agitur de proba-
tione hæresis; nec admodum refert,
hoc an illo argumento deuiet quis-
piam, vel detectus sit à iudicio, vel
tramite ecclesiæ catholicæ deuiare:
sed ponitur hæretici quædam diffi-
nitio. Nam cum is sit hæreticus,
qui lineas catholicæ fidei transfiliit,
is vtique hæreticus erit, qui vel pau-
lulum, vel minimū eas transgressus
fuerit,

fuerit, neque quantum ad hoc attinet, plurimum interest quousque progrediatur.

8 Accedit eodē diuus Ambrosius, qui epistola 84. inquit: Alienus est à numero fidelium, & à sorte sanctorum, qui in aliquo à catholica veritate dissentit. si à recta via paululum declinaueris, non interest, vtrum ad dextram vadas, an ad sinistram, cū verum iter amiseris, vt ait beatus Hieronymus.

9 Sed quo pacto probari potest heresis, cū sit error in intellectu, & pertinacia in voluntate: quæ cū sint inuisibilia, & occulta, videntur quoque in testium sensum non cadere, atque adeò probari non posse, quandiu quidem ea in corde solo retinuit hæreticus, verum est, non posse probari, sed si animi motus interprete lingua explicauit, facile testibus conuincetur, quia nemo
creden-

credendus est dixisse, quod non mente agitauerit: & quia verba declarant mentem loquentis, & quia sunt notæ earum passionum, quæ in animo sunt: & quia nullum est maius animi nostri testimonium, quàm qualitas expressa verborum, vt ait Cassiodorus. l. Labeo, §. idem Tubero. ff. de supellectili lega. c. humanæ aures. 22. quæst. 5.

Scriptis quoque probatur animus, vt suo loco dixi, nec enim minus, quinimo multò magis declaratur animus scriptis cum deliberatione factis, quàm verbis faciliùs prolatis. verba quidem volant, & transeunt, sed scripta permanent, & semper loquuntur, atque eodem tenore loquuntur. cùm loqui non posset Zacharias, postulans pugillarem scripsit, dicens: *Ioannes est nomen eius.* vides quomodo scribens dixit? & propheta regius dicebat, linguam

linguam suam esse calamum. Luc.
1. & Psal. 44.

- II Factis præterea cognoscitur, atque probari poterit heretici mens, animus, & cogitatio. vt enim B. Cyprianus, libro de duplici martyrio, inquit: Habent & opera suam linguam, habent suam facundiam etiã tacente lingua: quineriam vt Lucianus in Toxari scribit, res ipsæ longè magis loquũtur, quàm verba. Præterea illud apostoli, *Confitentur se nosse Deum: factis autem negant.* sed venio ad sanctum Augustinũ, qui hæc scripta reliquit: Facta indicant occulta: nam oculus in conscientiam non penetrat. attendo quid agat, & ibi intelligo, quid cogitet, sunt quædam, quæ intus latent: sed sunt & multa, quæ procedunt in opera, & manifesta fiunt etiam hominibus. *Ex fructibus eorum cognoscetis eos: non enim fructus ostenditur*

ditur nisi in factis, ad Titum 1. Augusti. in Psalm. 149. Matthæi 7. l. de quibus in fine. ff. de legib.

Præterea cognoscitur animus in 12
repentinis: quia cùm in eis locus
non sit deliberationi, aut electioni,
tunc operatur homo secundum fi-
nem ante acceptum, & secundum
habitum præexistentem. Tho. 1. 2.
quæst. 109. arti. 8.

De testibus. TIT. xxxv.

FIRMISSIMA quidem proba-
tio est, quæ ex testibus fide dignis
constat; quia hominum scientia ni-
titur, sed ut Cicero inquit in Topi-
cis. Non qualiscunque persona te-
stimonij pondus habet: ad faciendâ
enim fidem auctoritas queritur: sed
auctoritatem, aut naturam, aut
tempus afferre; naturæ auctoritas
in virtute inest maximè: in tempore
autem multa sunt, quæ afferunt
aucto-

auctoritatem: ingenium, opes, fortuna, ars, vsus, necessitas. Et in Partitionibus oratoriis idem Cicero de singulis testibus considerare docet, si fortè natura vani sint, si leues, si cum ignominia, si spe, si metu, si iracundia, si misericordia impulsì, si præmio, si gratia adducti testimonium perhibuerunt.

- 2 Et iurisconsulti aiunt: multa exploranda esse in testibus, conditionem, dignitatem, diuitias, paupertatem, amicitiam, inimicitiam, sexum, ætatem, & id genus alia. Et vt Adrianus imperator scripsit: quæ argumenta ad quem modum probandæ cuique rei sufficiant, nullo certo modo satis definiri potest, aliàs numerus testium, aliàs dignitas, & auctoritas, aliàs velut consentiens fama confirmat rei, de qua quæritur, fidem. Ad summam his omnibus rectè perpensis, iudex
magis

magis scire poterit, quanta fides testibus sit habenda. l. 2. cum. seq. ff. de testib.

Eleganter Cicero pro Fonteio inquit: Si hoc iudices præscriptum lege, aut officio putatis, testibus credere: nihil est, cur alius alio iudice melior, aut sapientior existimetur. vnum est enim, & simplex aurium iudicium, & promiscuè, & communiter stultis, ac sapientibus à natura datum. quid est igitur, vbi lucere possit prudentia? vbi discerni stultus auditor, & credulus ab religioso, & sapienti iudice? nimirum illud, in quo ea quæ dicuntur à testibus, coniectura, & cogitatione traduntur: quanta auctoritate, quanta animi æquitate, quanto pudore, quanta fide, quanta religione, quāto studio existimationis bonæ, quanta cura, quanto timore dicantur.

Cum testes ab inquisitoribus recipiun-

cipiuntur, admonendi sunt in primis, vt caueant, ne odio, aut pretio, aut alio iniusto affectu falsum testimonium dicant: esse enim scelus horrendum tanti criminis infamare innocentem. Deinde iusiurandū solemne præstabūt, nulli enim testi creditur iniurato, cap. hortamur. 3. quæst. 9. cap. nuper, de testibus.

5 Ad hæc, inquisitores diligentissimè perscrutabūtur, an testes mendacia proferant: interrogātes multa de antè dictis, multa de insecutis, multa de loco, tempore, de quæ aliis circumstantiis. Deut. 19. Fabius lib. 5. cap. 7. c. iudicantem. 30. quæst. 5.

6 Testimonia verò rata sunt habenda coram duobus religiosis viris, clericis, aut monachis: vt tot inspecta oculis, tot insinuata sensibus falsi suspicionem excludant, c. vlti. & ibi Ancha. c. vt officiū, §. verum, & illic domini, de hereti. lib. 6.

Hæc

Hæc testiū receptio ab ipsismet 7
inquisitoribus fieri debet, nec est
cuiquam committenda, nisi magna
ex causa, tunc autē vicario episcopi,
aut alij prudenti, ac probo viro id
munus iniungēdum est. Bal. in cap.
1. de controuer. inuesti. lib. Feudo,
Feli. in cap. cum causam de testib.
Cuar. lib. 2. resolut. cap. 13.

Possunt inquisitores cogere quas 8
cunque egregias personas, vt se co-
ram eis sistant, & in causa religionis
testimonium perhibeant; hoc enim
& iudicum auctoritati, & honori, &
fidei fauori debetur: id tamen ad-
modum prudēter exequendum est,
glos. in. c. 1. de testib. cogen. Roma.
notab. 401. Ias. in l. ad egregias. ff. de
iureiuran.

Quamuis testes recipiendi non 9
sint lite nondum contestata: in cau-
sa tamen hæresis, in qua inquisitio
iudicis officio fit, dubium non est,

quin recipi queant ante litis contestationem, c. quoniam frequēter, §. sunt, & alij, vt lite non contestata.

- 10 Sed an ratihabitio testimoniorū fieri possit, antequam sit concessa dilatio ad probandum? & cū reus citandus non sit, vt cognoscat testes, & simpliciter ac de plano procedatur, & saluum sit accusato ius dicendi contra testes, & eorum testimonia, atque adeò cū cessent omnia, propter quæ in aliis criminibus testimonia sunt ratificanda intra terminum præstitutū ad probandum, relinquitur planè, vt rata haberi testimonia possint extra tēpus illud: præsertim cū iusta aliqua vel probabilis causa id exigere videatur, cap. vlti. de hæreti. lib. 6. Feli. Decius, & cæteri in cap. 2. de testib. dicto cap. quoniā frequenter.
- 11 Cū testes vocantur, vt ratificent ea testimonia quæ iam antè dixe-

dixerant: examinari possunt etiam prioribus testimoniis non ostensis: saltem ut in summa prius repetant quidquid de re illa sciunt: quia mēdaces oportet memores esse, atque eò magis, si suspitio aliqua sub sit de testimonio falso. Feli. in cap. cum in tua, de testib. Boerius decis. 108.

Quamvis reus dicat, se habere 12 testes pro ratificatis, nihilominus ratificandi sunt: tum quia sæpè solent cōfessiones suas reuocare, tum etiam, quia defensionibus renunciare nequeūt: maximè, si puniendi sunt pœna graui. l. si nō defendantur. ff. de pœnis, glos. recepta. in l. pactum inter hæredem. ff. de pactis.

Publicatio testimoniorum reo 13 edenda est, ut contra illa dicere queat, quidquid ad suā defensionē pertinere putauerit. Bart. in l. solā. c. de testibus. Abbas, Decius, & ceteri in capitulo causam. quæ. i. eodē tit.

- 14 Nomina testium edenda nō sunt in testimoniorum publicatione, vbi periculū testibus immineret, propter potentiam reorum. potentia autem (vt inquit Syluester) triplex est, prima generis, & familiæ; secunda pecuniæ: tertia malitiæ, quæ aliis duabus est formidabilior. maius enim periculū est, nomina edere pauperi reo habenti socios rebelles, & homicidas, qui præter corpus nihil perdere possunt, quàm generoso, vel diuiti, bonis temporalibus affluenti. hæc ille, c. vlti. de hæret. lib. 6. Syluester lib. 3. de strigimagarum, & dæmonum admirandis. c. 3.
- 15 Ergo vbi periculum omne cessaret, nomina testium edi possunt, ac debent: idque lex illa planè ait, & eam esse seruandam Paulus Parisius respondit. Sed quia difficile est diuinare vnde periculū testibus euenire possit, & quia causis fidei malè consul-

consultum foret, si testes periculi metu testimonium dicere non auderent, idcirco Innocentius sextus constituit, vt nunquam testium nomina edantur, & eo iure, felici successu in Hispania vtimur, Parisius
 consi. 2. lib. 4.

Verba constitutionis pontificiæ 16
 hæc sunt: Volumus vt nomina tam accusantium prauitatē hæreticam, quàm testificantium super ea, nullatenus publicentur, propter scandalum, vel periculum, quod ex publicatione huiusmodi sequi posset: & adhibeatur dictis eiusmodi testium nihilominus plena fides. ea cōstitutio prolixius relata est in directorio inquisitorum, fol. 52.

Vnde relinquitur planè, testes 17
 cum reis non esse altrinsecus committendos, siue vt vulgò dicitur, nō
 esse confrontandos: quia si eorum nomina edenda non sunt, multò

minùs ipsimet reis sunt ostendédi:
 Adde quòd nullo id iure cauetur:
 ex magna tamen causa, omni peri-
 culo cessante, recto iudicũ arbitrio
 nonnunquam id fieri poterit.

- 18 Quamuis excommunicati, &
 participes criminum contra hære-
 ticos, & eorũ fautores, possint per-
 hibere testimonium, præsertim in
 aliarum probationum defectũ, non
 tamen eis plena fides habetur, nisi
 ex numero, ex verisimilibus conie-
 cturis, ex reorum ac testium quali-
 tate, atque ex aliis circumstantiis,
 falsa dicere non præsumantur, cap.
 in fidei, de hæreti. lib. 6. & ibi in-
 terpretes, Gonsalvus de hæretic.
 quæst. 13. Alberti. de asseren. assertio.
 quæst. 34. Corasius lib. 5. miscella.
 cap. 20.

- 19 Sunt qui putāt, participi crimi-
 nis nullā esse fidem habendā, nisi
 tormentis fuerit eius testimonium
 confir-

confirmatum . sed verior sententia est, iudicem arbitrari debere , quâta fides illi sit adiungenda, circumstantiis, quas iam antè retuli , iustè perpensis, cap. pen. 5. quæst. 5. & ibi docto, cap. 1 de testib. lib. 6. & illic interpretes, Aymo conf. 178. Boer. decif. 319.

Quòd autem vulgò aiunt: credendum non esse testimonio de auditò, id est, de re audita: non sic est accipiendum, vt fides non adhibeatur testi de his, quæ ipse à reo audiuit, sed de his, quæ alij sibi dixerunt, alioqui cùm hæresis nõ tam factis, quàm verbis declaretur, nullis testibus probari posset, cap. licet ex quadam, de testibus. l. testium. c. eodem titulo. Alex. Ale. 3. parte, quæst. 45.

Accedit eodem, quòd verba percipiuntur auribus , & auditu accipiuntur: atque is sensus post visum, cæteris præstantior est. testes autem

I 5 de his

de his rectè testificantur, quæ nouerint, accommodatis cuique rei sensibus, atq; ea probè sciunt. itaq; auditiones, id est, sermones ab aliis relati, nullam fidem faciunt, quia ut Fabius rectè ait, Qui ea dicunt, quæ ab aliis audierunt, non ipsi testes sunt, sed iniuratorum afferunt voces. qui verò præsentem reum loquentem viderunt, & eius verba hauserunt auribus, ij testes idonei sunt. Vnde illud Demosthenis: Manifestæ impudentiæ est, ea testari, quibus testis non adfuit. leges autem non ita loquuntur, sed quæ norit aliquis, & quibus gerendis interfuit, ea testari iubent; rem verò è viuente auditam, testari nō sinunt, hæc ille oratione 2. in Stephanum, Fabius lib. 5. c. 7.

22 Beatus Chrysostomus in Genesim homilia 30. Descendit Dominus, inquit, nō ut humano modo in-

do intelligamus, sed vt per hoc erudiamur, nunquam temere fratres condemnandos, neque auditu solo iudicandum, nisi pluribus argumentis prius certi reddamur.

Hæretici contra catholicos testificari non queunt: quia excommunicati sunt, & infames, & quia in fide catholica perfidi sunt, & multò magis in testimonio humano suspecti esse debent, Apostoli canone 74. c. nō post. 2. quæst. 7. l. quoniam. c. de hæreti.

Sed hæretici testimonium cōtra hæreticum recipiendum est, vt reo dignus sit testis, nec enim eum reicere potest, propter crimen, quod ipse habet. c. si hæreticus. 2. quæst. 7. dicta. l. quoniam. l. in arenam. c. de inoff. testa.

Contra testes in causa hæresis nō recipiuntur exceptiones, nisi tales sint, quæ illos penitus refellant: videli-

videlicet, inimicitiae capitales, cōiurationes, subornationes, & aliae generis eiusdem. Nam cæteræ fidem testium eleuant, sed eam prorsus nō tollunt, cap. per tuas. i. de sumo. cap. repellantur, cap. cū oporteat. cap. cū dilectus, de accusatio. cap. cōspiraciones. 3. quæst. 4.

26 Ad probandas exceptiones cōtra testes promotoris, non sunt admit-
tendi consanguinei reorum intra
quartum gradum, nec ad proban-
das defensiones obliquas, siue indi-
rectas: quoniam pœna, & infamia
hæreticorum ad dolorem, & iniu-
riam consanguineorum porrigitur,
cap. filij de hæreticis lib. 6. l. 2. ff. de
liber. causa.

27 Quamuis in aliis criminibus cō-
sanguinei cogi non queant, vt con-
tra propinquos, & consanguineos
testificentur; secus tamē est in cau-
sa hæresis, quia præferenda est reli-
gio

gio propinquitati. l. lege Iulia. ff. de testibus, cap. si audieris. 23. q. 5. glo. in cap. vlti. de testib. lib. 6. Aymo conf. 220.

Quin etiam tanto firmitus est cō- 28
sanguineorum testimonium, quāto
à suspitione odij longius, quā alij,
absunt, cap. literas, de præsump.
cap. non æstimemus. 13. q. 2.

Quòd si propinquus falsum pro 29
testimonio dixerit, multo maio-
ri pœna dignus est. Nam sicuti
Demosthenes priore in Stephanum
oratione inquit: Iniquū est, quem-
cunque tandem opprimere falso te-
stimonio, sed multò iniquius est,
& grauius vindicandum, opprime-
re cognatos: non enim scriptas tā-
tummodo leges talis homo, sed ip-
sius etiam naturæ coniunctionem
euertit. l. capitalium, §. omnia ad-
missa. ff. de pœnis. l. 1. cum seq. ad
leg. Pompe. de parrici.

Tam-

30 Tametsi autē in aliis causis publicatis testimoniis non recipiantur testes super eisdem articulis, vel prorsus contrariis: in causa tamen hæresis longè aliter fieri debet, & ea est sententia recepta communiter, Domini. in cap. vt officium, §. verū, de hæreticis lib. 6. Feli. in cap. fraternitatis, de testib. Alberti. in cap. 1. de hæreti. lib. 6. quæst. 16. nume. 19.

31 Cuius ratio est, quia publicatio secretò fit; itaq; cessat suspitio subornationis, & quia per inquisitionē proceditur: quo casu testes etiam post publicationem recipiēdi sunt, cap. constitutis. 2. de testibus. Bart. in l. 2. §. si publico, ff. de adulte. Inno. Hostien. & cæteri in cap. cū clamor, de testib.

32 Quæsitum fuit, an testes reorum sint examinandi secundum interrogatoria aduocatorum? Et id quidem

in

in Hispania vix fieri solet, ac fortasse ne vix quidem. Primò, quia interrogatoria illa vt plurimum generalia sunt, & incerta, & melius atque certius officio iudicum testes interrogantur. Deinde, quia cùm non dentur articuli, locus non est interrogatoriis. Postremò, quia iurisperiti negant id fieri debere: & experientia docuit, non expedire, vt iste aduocatorum strepitus fiat. c.præsentium, de testib. lib. 6. c. vlti. de hæreti. lib. 6. Ioan. And. Archid. & Francus in c. cùm officium. § verum, eodem tit.

Testes vt bene probent, concord³³ des esse debent: discordibus enim credendum non est. vnde ab Evangelista (Marc. 14.) notantur illi falsi testes, qui contra Christum Dominum falsa dixerunt, quia non erant conuenientia eorum testimonia. sic etiam, cùm Seruinus, & Natalis diuisim

uissim interrogati, non congruentia responderent, exorta suspitio fuit, eos cum aliis multis aduersus Nerone[m] coniurasse: Vnde factum est, vt quæstione habita, & coniuratione patefacta, & ipsi, & Seneca, & Lucanus ciues mei celeberrimi, & alij multi perirent, auctor Cornel. Tacitus libro 15. l. eos. ff. de falsis.

34 Sed si testes concordēs sint in rerum substātia, quamuis in quibusdam accidentibus, aut leuibus circumstantiis discrepent, nihilominus plena fides eis habēda est. Nam & memoria hominum labilis, & earum rerum obliuio frequens est. c. nihil obstat, de verb. signifi. l. quæ extrinsecus, de ver. oblig. l. qui sententiam. c. de pœnis. l. peregre. ff. de acqui. posses. Bar. in d. l. eos, de falsis. Alex. consilio. 5. lib. 1.

35 Diuus Augustin. de verbis Domini sermone 11. neque alia causa est,

est, inquit, cur Evangelistæ eadem non eodem modo dicant, nisi ut inde discamus, res verbis, nō rebus verba præponere, nihilque aliud in loquente quærere, nisi voluntatem: propter quam insinuandam verba promuntur. & paulò pòst: Eadem res ab omnibus dicta est, neque aliquis eorum à loquentis voluntate discessit: propter quam intelligendam verba dicuntur, scribuntur, leguntur, audiuntur.

Idem diuus libro 2. de consensu 36 Evangelistarum cap. 12. Satis apparet, nos non debere arbitrari, mentiri quemquam, si pluribus rem, quam audierunt, vel viderunt, reminiscuntibus non eodem modo, atque eisdem verbis, eadem tamen res fuerit explicata: ut siue mutetur ordo verborum, siue alia pro aliis, quæ tamen idem valeant, verba proferantur, siue aliquid, quod

K

vel

vel recordanti nō occurrit, vel quod ex aliis, quæ dicuntur, possit intelligi, minus dicatur, siue ad illuminandam, declarandamq; sententiam, nihil quidem rerum, verborum tamen aliquid addat.

37 Et post pauca : Ad doctrinam fidelem maximè pertinet, non tam verborum, quàm rerum quærendam, vel amplectendam esse veritatem, quando eos, qui non eadem locutione vtuntur, cùm rebus, sententiisque non discrepant, in eadem veritate constituisse approbamus.

38 Diuus Ambrosius libro De paradiso, cap. 12. Pura & simplex mandati forma seruanda, vel testimonij series intimanda est. plerunque testis, dum aliquid ad seriem gestorū ex suo adiicit, totam testimonij fidem partis mēdacio decolorat. nihil igitur, vel quod bonum videtur, addendum

dendum est, quod quidē malè servant scribæ, ac tabelliones, qui sæpissimè testium verba permutare, puertere, atq; producere, & exornare solent.

Testes qui eundem, præmeditatumque sermonem afferūt, suspecti admodum sunt, quia videri possunt ad perhibendum eisdem verbis testimonium, antè coniurasse, quam obrem theologi & iurisperiti eam suspicionem dignam esse notatione docent, Chrysof. homilia 1. in Matthæum, & illic Theophylactus in fine exordij. l. 3. §. 1. ff. de testib. Tho. 22. quæst. 70. Decius consil. 627. Parisius consilio. 55. lib. 4.

Quæri potest, qua pœna sit afficiendus testis, qui iuravit, se celaturum testimonium, & postea retexit illud? respondi crimine stellionatus extra ordinem pro culpæ qualitate plectendum: nunc publica

K 2 pœni-

pœnitentia : nunc pecunia , nunc exilio : quòd si res ipsa id postulare videatur , poterit recto iudiciũ arbitrio fustibus caedi , atque ad remos etiam damnari. l. 3. & l. vl. ff. de crimi. stelliona l. qui falso, de testib. & ibi Floria. c. si testes, §. item qui falso. 4. quæst. 3. glo. in l. si duo patrini, §. vlt. de iureiuran.

41. Testis debet dicere causam cognitionis , qua scit illud de quo testificatur : nisi ex suo testimonio causa cognitionis esset perspicua. Nam si testis dixerit, se audisse reum dicentem aliquam hæresim, non est opus, vt adiiciat, se scire, quia præsens fuit, nec enim audire aliter potuisset. Similia namque habent implicitam ac terminatam vnã propriam rationem cognoscendi, aliud est , cùm attestatio non habet implicatam causam certam; qua mediante constet, habuisse testem veram

ram & certam cognitionē. l. solam.
c. de testib.

Testes autem reddendo causam 42
suæ cognitionis, vel scientiæ, non
possunt excedere fines rerum sensi-
bilium. quoniam omnis nostra co-
gnitio causatur à sensu, sed quantū
ad testimonium ipsum, nihil im-
pedit quo minus possint examinari
super rebus intellectualibus, quæ
sensu per se primo nō percipiuntur:
& eorū testimonium fidem faciet,
dummodo demonstret modum, &
instrumentum, quo potuit intelle-
ctus testium percipere rem, quam
refert, hoc est factum aliquod par-
ticulare, & sensibile eius, cuius de-
monstratio desideratur.

Quamobrem testes periti rectè 43
testificantur de his, quæ sola ratio-
ne discurrente, & ex arte, longæue
experientia cognoscunt: ea enim in
cognitionem eorum peruenerunt,

K 3 & eo-

& eorum scientiam habent, vt rectè tradit Engenerius in l. i. ff. si cer. peta.

- 44 Ratio autem à teste assignata, debet necessariò concludere; vt integrum sit pondus testimonij. Nam qui dicit, scio, quia sum vicinus, non plenè concludit: quia loco causæ assignat occasionem: non enim vicinitas causa est, sed occasio scientiæ: Nam dispositio est ad conuersationem, & conuersatio est occasio cognitionis, quæ est causa scientiæ, & sæpissimè vicinus nescit secreta vicini. idemque censendum est de causis, vel occasionebus similibus.

De retractatione testium.

TIT. XXXVI.

- i SI testis moriēs, aut alia ex causa testimonium retractauerit: vtri testimonio fides adiungēda est? plerique

rique omnes aiunt, priori fidem habendam. l. generaliter. c. de non nume. pecu. c. sicut de testib. Bar. in l. eos. ff. de falsis, Abbas, ac Decius in c. pertuas, de probat.

Habet ea sententia probabiles rationes, ac satis idoneas. Primò, quia prius testimonium iuratum, & coram iudice perhiberi solet: posterius non item. Deinde si in posteriore iurauerit, hoc ipso planè constat, eum esse periurum, atq; adeo fidem ei adhibendam non esse, ad hoc ex priori testimonio iam est ius acquisitum, quod idem testis auferre nequit. Postremò, testimoniū posterius non caret suspitione subornationis, sicuti Demosthenes obiecit Lampidi testi, oratione aduersus Phormionem.

Sed quamuis vt plurimum hæc; ita sint, in causa tamen hæresis, nōnunquam posteriori testimonio

magis credendum est, scilicet cum apparuerit manifestis indiciis, teste non leuitate, aut odio, non prece, aut pretio: sed iusta ex causa correxisse testimoniũ prius .c. accusatus. §. licet, de hæreti. lib. 6. Curtius senior conf. 69. Couar. libr. 2. resolu. cap. 13.

- 4 Nec audiendi sunt, qui putant, eo duntaxat casu id accipiendũ esse, cum posterius testimonium est contra reum in fauorem fidei: Nam etsi eam speciem lex expresserit, mens tamen legislatoris aliud proculdubio vult. æqualitas enim iustitiæ seruanda est inter accusatorem & reum, quin etiam reis fauorabiliores esse debemus: & ad absoluendũ, quàm ad condemnandum proniores, dicto §. licet. l. scire, §. aliud. ff. de excusat. tuto. l. vlt. c. de fruct. & lit. expen. l. fauorabiliores, de regul. iuris. l. Arrianus, ff. de actio. & ob-

& obligat. l. absentem, de pœnis.

Magna quidem præsumptio pro posteriori testimonio erit, si testis moriens, pro exoneratione suæ cōsciētiae illud perhibuerit. quis enim credat, eum tunc peierare, ac falsum testimonium dicere, cū salubri pœnitentiæ locus non relinquitur? quādiu hic sumus, anima voluptatum illecebris delinita, tristitia ægrè admittit animo: cū verò migratura ex corpore est, tunc iam maiore continetur metu; quippe quæ ad ipsa iudicij peruenit limina. cū enim pulsare animam metus mortis incipit, ignis instar, præsentis vitæ, omnia succendens, philosophari eam cogit, & futura sollicita mente versare, vt Chrysosto. inquit in epistola 2. Pauli ad Timo. homilia. 5. Roma. & Igneus in l. si quis graui, §. i. ff. ad Syllani Hippolyt. in practica. §. restat.

K 5

De

- 1 TESTES singulares, id est, varij, atque diuersi, plenam probationem non faciunt: nisi duo saltem eorum concordēs sint. c. licet causam, de probat. c. licet vniuersis, de testib. Lupus allegat. de hæresi, §. 12. Alberti. in c. 1. de hæreti. lib. 6. quæst. 16. Parisius cons. 2. lib. quarto.
- 2 Quæ in re partitio à Baldo tradita consensum ferè omnium meruit. is enim ait, singulares testes, vel contrarios esse, vel animo diuersos, vel ferè ad eundem finem tendere. qui contrarij sunt, fidem sibi ipsis abrogant: sunt enim eorum testimonia, sese refellentia, & inter se collidentia: quamobrem interdum puniuntur, vt falsi. Bal. in c. licet causam, de probat. Danielis 13. c. ex tenore. c. cùm causam, de testib.

testib. Aymo. de antiquitate, parte
4. §. sedenim.

Testes autem singulares prorsus;
diuersi, etsi plurimi sint, pro vno
solo habentur: quia vnus dumtaxat
de re qualibet testificatur. c. nihilo-
minus. 3. quæst. 9. Bal. in l. iu-
risiurandi. c. de testibus. Decius
conf. 649.

Sed si testes singulares de rebus 4
cōnexis, siue affinibus, & quæ quo-
dammodo ad eundem finem ten-
dunt, testimonium perhibuerint:
quamuis integram probationē non
faciant, plus tamē quàm dimidiam,
siue quàm semiplenam efficient.
Bal. in cap. licet causam. de probat.
Feli. in c. licet ex quadam, de te-
stib. Decius conf. 650. Aymo. conf.
35. & 78.

Ad probandam rem continuam, s
satis est, quòd testes de singulis il-
lius partibus testificentur, verbi
gratia,

gratia, ad probandum, quòd quispiam sacrificium missæ obtulit, sufficiunt testimonia de principio, de medio, de fine. quia in toto conveniunt omnes, glo. in c. nihilominus. 3. quæst. 9. Felinus citans plurimos in c. licet ex quadam, de testib.

6 Sunt qui putant, testibus prorsus singularibus probari posse, aliquem hæreticum esse; sed ea opinio est evidenter falsa: quia nisi species hæresis probata sit, non erit probatum hæreticum esse reum, nec erit convictus de aliqua illarū, nec propterea condemnari potest. iure igitur ac meritò ea opinio explosa eiectaque est. Bal. conf. 394. lib. 2. Sali. in l. testium. c. de testib. Alex. conf. 72. lib. 1. Decius in c. licet causam, de probat. & innumerabiles alij.

7 Illud verò est ineptissimū, quod aiūt quidam: testibus singularibus probari posse, aliquem hæreticum esse

esse in genere, quasi verò fieri possit, ut quispiam in genere sit hæreticus. homo generalis sub oculos non venit, sed specialis venit, ut ciuis meus Seneca inquit, epist. 59. Individuū siue forma genus esse non potest. & ut rectè Alciatus ait, Probatio in genere nusquam est. lib. 10. parergon. cap. 16. confert. l. si peculium. ff. de manu. testa. Titelmānus lib. 1. dialecticæ considerationis. cap. 7.

Ex quibus aliisque noster Sar-
mientus Iuriconsultus illustris, rectissimè confutat modum loquēdi eorum, qui aiunt, esse quandam ultimam voluntatē in genere. quamvis existimari queat, illos magis locutos esse impropriè, quàm omnino aberrasse. Nam eorum mens esse videtur, illam ultimam dispositionem innominatam, retinere nomē generis, & appellari ultimam voluntatem : sicut respublica popularis
specia-

speciali nomine carēs, cunctarū cō-
muni vocabulo res publica nomina-
tur, Arist. 4. Polit. cap. 7. Sarmientus
li. 2. selectarū interpretationū cap. 5.

9 Cum testes in eadem hæresi pro-
banda concordēs sunt, sed eam
quisque audiuit vario loco, vel di-
uerso tempore, si alioqui sint fide
digni, credendum est eis, & plenam
probationē faciunt, maximè si plu-
res sint, & verisimilia dixerint, quia
tempus & locus nō sunt circūstan-
tiæ necessariæ, neque plurificāt hæ-
resim sæpius dictam, & continua-
tam. hæc est sententia quorundam
iuris peritorum, quibus assentio.
Sali. in l. testium. c. de testibus. Bru-
ni. lib. 4. de hæreti. cap. 9. Alberti. de
assertioni. catho. quæst. 34.

10 Accedunt illę quoque causæ, quia
diuersitas testium in alio quàm in
substantia, non derogat eorū fidei, ut
suprà dixi: & quia perinde facit he-
reticus,

reticus, qui eandē hēresim diuerſis locis, singulis testibus dicit, atq; fur aliquis idē furtū variis in locis ostēdēs testibus separatis, qui nihilominus eorū testimonio conuinci potest, quæ vera, & recepta doctrina Bartoli est. Postremò absurdū admodum esset, vt seductor quispiam singulos homines toti⁹ populi seorsum doceret aliquam hēresim, & tamen vniuersorū testimoniis conuinci nequiret. Bart. in l. inficiādo, §. infans, ff. de furt. per illum textū.

Sed & illa sentētia plurimorū est, II
& mihi vera videtur, quòd si multi testes singulares ad eundem finem tendunt, & fide digni sunt, & verisimilia dicunt, potest iudex integram fidē illis adiungere, illius enim arbitrio relinquitur, quantā fidē testibus habere debeat. l. 3. §. 1. l. ob carmen, §. vlti. ff. de testib. Paul. & Caccialupus in l. admonēdi. ff. de iureiurā.

Brunus

Brunus de iudicis, col. 3. Socinus conf. 262. lib. 2. Cæpolla conf. 3. Decius consil. 163. Curtius iunior cōf. 106. Aymo. conf. 78. Hippolyt. singulari. 114. & in l. 1. §. ad quæstionem. ff. de quæst. Tiraquel de pœnis, causa 51. nu. 106. Syluanus consilio. 36.

- 12 Itaque si talia testimonia singularia sint de heresibus variis, sed annexis, & concatenatis, & quæ ab eodem fonte manant, verbi gratia, de articulis variis Lutheranorum, sacramentariorum, vel anabaptistarum: plena fides (vt antè dixi) eis haberi possit, non vt probarent aliquem hæreticum esse in genere, id enim ridiculum est, sed esse Lutheranum, sacramentarium, anabaptistam, atque hoc sensu verã esse existimo eorum opinionem, qui aiunt: testibus singularibus probari posse quempiam hæreticũ esse in genere,
- accu-

accipientes genus, pro secta cōplectentē plures connexas hæreses. nec enim verisimile est, tot doctos homines tam pueriliter errasse. Butrig. in l. Arriani. c. de hæret. Iacob de Aretio. in l. testium. c. de testib. Bal. in c. cū omnes, de constit. Ioan. Imola in c. cū oporteat, de accusa. Lup. senior tractatu de hæreti. cap. 12. Curt. de testib. conclus. 37. Albert. in c. 1. de hæreti. lib. 6. quæst. 16. nu. 51. Aymo. conf. 78. & tractatu de antiquitate, parte 4. §. sed enim.

De falsis testibus. TIT. xxxviii.

SI quis alius testis pestifer, & exitiosus est, is profectò maximè, qui catholicum hominem, hæreticū esse testatur: quia sub religionis prætectu innocentē infamat, eumq; gravissimo discrimini exponit: quia cū falsum testem cognoscere ne-

L queat,

queat, vix eū refellere poterit: quas ob res maiori supplicio afficiendus est.

2 Itaque falsus testis talionis pœna plectendus est, ea videlicet, qua reus puniendus erat, si obiectum crimen commisisset, ac planè probatū esset. Deut. 19. l. 1. §. 1. ff. de sicariis. c. hæc imago. 33. quæst. 5. Danielis 13.

3 Falsus igitur testis, qui innocentem opprimere tanquam hæreticū voluit, relinquendus est curiæ seculari, vt puniatur tanquam hæreticus, qua de re diploma Leonis decimi extat, quo permissum est inquisitoribus, vt eiusmodi testem iudici seculari relinquere possint, irregularitatis securi.

4 Sed quamvis summo iure hæc ita sint, benignius tamen est, vt is dumtaxat curiæ seculari relinquatur, qui notabiliter nocuit, vel nocere voluit, falso testimonio in causa ipsa

sa ipsa hæresis. Nam qui non adeò exitiosus fuit, & qui in obiectoriū, vel defensionum probatione peieravit: pœna arbitraria pro criminis qualitate puniendus est. Angel. & Iason in l. si duo patroni, §. vlti. ff. de iureiuran. Socinus senior cons. 103. seq. lib. 1. Ioa. Bernar. in practica. cap. 87.

Quæri solet, an filij, & nepotes, falsi testis combusti, eisdem pœnis afficiantur, quibus filij, atque nepotes hæreticorū? Sed cū id nullo iure sancitum sit, & leges pœnales nō sint producendæ, relinquitur planè, posteros illorum ab illis pœnis esse imminunes. c. pœnæ. de pœnit. distin. 1. Alfons. Castr. lib. 1. de potestate legis pœnalis cap. 7.

Sed utrum falsus testis veniam petens excipiendus sit gremio ecclesiæ, sicut hæreticus pœnitens? Et verius est tali testi parcendum nō

esse: tum quia soli hæretico pœniti-
tenti ius illud singulare concessum
est, tum etiam, quia is quem falso
testimonio damnabat, veniam pe-
tere nō poterat eius criminis, quod
non commisit. itaque vt impœni-
tens puniendus erat. iure igitur id
pati debet falsus testis, quod fratri
suo facere cogitavit. Deut. 19. Ioan.
Platea in l. 1. c. de grege Domini,
lib. 11. Bal. in l. vlti. c. de accusat.

- 7 Cæterum, si falsus testis, re inte-
gra seipsum detulit, mitius cum eo
agendum est, & eò magis, si parti-
cipes eiusdē criminis iudicibus in-
dicauerit. hoc enim, & publicè in-
terest, & legibus & exemplis com-
probatur. l. 1. c. de his qui se defe. li-
bro 10. l. 1. de deserto. & occulta. lib.
12. l. quisquis, §. vlti. c. ad leg. Iuliam
maiest. Igneus in l. 3. §. si ex stipu-
latu. ff. ad Syllania.

- 8 Talionis quoque pœna plecten-
dus

us est, qui pretio, aut prece falsum
testem corrumpit : & qui alij manda-
uit, vt id ipsum committeret, quin-
imo is magis delinquit, quàm testis:
quia initium rei præstitit, & alium
peccare fecit. l. non ideo. c. de accu-
sat. l. non solum, §. si mandato meo,
& ibi Bart. ff. de iniur. c. mulieres, §.
1. & illic Feli. de senten. excommu-
ni. Clem. 1. de pœnis. l. is damnum
dat, qui iubet dari. ff. de regul. iuris,
& inibi Decius, & cæteri.

Beatus Augustinus in Psalmũ 36. 9
disputans de custodibus Domini-
cipulchri, qui accepta copiosa pecu-
nia pro falso testimonio, dixerunt,
Quia discipuli eius nocte venerunt,
& furati sunt eum nobis dormiēti-
bus: quanta, inquit, cæcitas in fal-
sis testibus. Solent hoc enim pati
falsi testes, vt excæcentur, & contra
se dicant nescientes vnde appareat,
quòd falsi sunt testes. quid enim

L 3

illi

illi contra se dixerunt? *Cùm dormi-
remus, venerunt discipuli eius, & ab-
stulerunt eum: quid est hoc? quis est,
qui dicit testimonium? qui dormie-
bat: talibus ergo narrantibus non
crederem, nec si somnia sua mihi
indicarent. Stulta infania: si vigila-
bas, quare permisisti? si dormiebas,
vnde scisti? Matth. vlti.*

De libris & scriptis.

TIT. XXXIX.

- I NON solùm confessionibus, ac
testibus Promotor fiscalis reum cō-
uincere potest, verumetiam libris,
& scriptis. Nam si quis hereses scri-
ptis suis asserat, easque libris defen-
dat, non minus hæreticus pertinax
est, quàm si verbis eas protulerit:
quin etiam tãto pertinacior videri
poterit, quanto maiore cum deli-
beratione scribere, quàm loqui so-
lemus. Cōfirmat hanc sententiam
Iusti-

Iustinus ille martyr, qui in prima quaestione gentibus posita, inquit: Impium est etiam sola cogitatione indigna de Deo sentire: si verò ad huiusmodi impietatem, quam sola opinio, & cogitatio pariat, etiam oratio, & assensio addatur, maior impietas efficitur: si & asseratur, & scripto enuncietur, necessariò omnem malitiam, & vitium talis impietas complectitur.

Et in ea quidem specie defendi 2 potest opinio quorundam iurisperitorum, ne stulta sit, & absurda, aiunt enim, Si libri hæresum repèriantur apud aliquem, hoc ipso probari plenè illum hæreticū esse. hoc inquam, locū habere poterit, cū libri compositi sunt ab eo, apud quem inveniuntur, cap. ultimo. 24. quaestione secunda, Archidia. Ioan. And. & Domini. in c. filij. de hæreti. lib. 6. Roma. singula. 323. Anania in

L 4 c. si

c. si quis episcopus, de hæresi. Hippolyt. in l. qui falsam. ff. de falsis, & in pract. §. diligenter. & cons. 52. Gratus cons. 151. libr. 2. Carerius de hæreti. nu. 125.

3 Neque id solùm sufficiet, nisi fateatur insuper librum à se factum, & à se, vel ab alio, se dictante scriptum, & nullam iustā causam reddere possit, quæ ab hæresis crimine tueri eum queat. Nam si quid horum desit, non erit planè conuictus. Authen. contra qui propriam. c. de non nume. pecu. l. lex Cornelia, §. si quis librum. ff. de iniuriis.

4 Quòd si negauerit libellos hæresum in sua domo inuentos, à se cōpositos esse: ostendere debet eorum auctorem, aut ipse reputabitur auctor. Nam qui libros sine nomine auctorum habuerint, nisi prodiderint auctores, pro auctoribus habentur, vt in concilio Tridentino sessio-

sessione 4. prope finem decretū est.
 adde l. i. c. de famo. libel.

Si libri hæreticorum reperti fue- 5
 rint apud quempiam : ex illius , &
 ex librorum qualitate , aliisque cir-
 cunctantiis , vel erit vehementer su-
 spectus , vel leuiter , vel ne suspectus
 quidem : id enim arbitrio iudicum
 relinquendū est. Ioan. And. & Do-
 mini. in c. 2. de hæreti. lib. 6. Matthe.
 in constit. regni Neapol. tit. i. quæst.
 10. Feli. in c. si quis episcopus , de hæ-
 re. Gonsal. quæst. 13. Albert. de as-
 fertio. catho. quæst. 28. Godofre. in
 l. damnato. c. de hære.

Animus inuisibilis est , & occul- 6
 tus , & non potest nisi signis extrin-
 secis demonstrari , & cognosci. Signa
 verò potiora , & præcipua sunt ver-
 ba , quibus planè manifestus fit ani-
 mus ipse , quoniam sunt earū pas-
 sionum notæ , quæ in animo sunt ;
 libri autē & scripta nihil aliud con-
 L 5 tinent,

tinent, quàm verborum, & animi
 notas chartis impressas : & sicuti
 lingua est interpret animi (vt in-
 quit Horatius) sic & calamus est a-
 nimi interpret. Sic Zacharias cùm
 loqui non posset, accepit pugillarẽ,
 & scripsit, dicens: *Ioannes est nomen*
eius. quæ verba versans diuus Am-
 brosius, inquit: Zacharias nutu in-
 terrogatur, sed quia incredulitas ei
 affatum eripuerat, & auditum, quod
 voce non poterat, manu & literis
 est locutus: vnde apparèt, quòd qui
 scribit, etiã si lingua loqui nequeat,
 loquitur tamẽ calamo. & alibi Da-
 uid inquit: *Lingua mea calamus scribæ*
velociter scribentis, Lucæ 1. & Ps. 44.

- 7 Ex libris & scriptis solis potest
 quispiam conuinci, ac damnari,
 quemadmodum Nicolaus primus
 ad Michaelẽ imperatorẽ epistola
 8. his verbis scripsit: Ad cognoscen-
 dam & condemnandã impietatem

Nesto-

Nestorij, sancta Ephesina synodus
solam epistolâ eius, quam ad bea-
tum Cyrillum scripserat, recitatam
sufficere credidit. quinta præterea
synodus, etiam iam mortuos, Ori-
genem, atque Theodorum, per eo-
rum damnanda scripta, non rectè
sapuisse repertos, anathemate per-
culit. sanctus quoque Papa Gelasius
de dânatione Achacij, vestrę quon-
dam episcopi vrbis, ad Dardanios
scribit, dicens: Hic si examinatio
quæritur, iam iudicio nō erat opus,
postquam literis suis ipse confessus
est. Christi prætereâ confessor Papa
Martinus Cyrrum Alexandrinum,
Sergium, Phyrum & Paulū Con-
stantinopolitanos, solis eorū in sua
sacra synodo scriptis recēsitis, dam-
nationi contradidit. hæc ille.

Perquam rarò quidem damnari 8
possunt scripta, hæreses & errores
continentia, & eorū auctor absolui:

nec

nec enim culpa scriptorum est, sed auctoris: & quoties damnantur hereses, toties damnantur auctores. c. sancta. 15. distin.

- 9 Nec obstat exemplum Abbatis Ioachim. quia constabat de bona illius intentione: putabat enim se defendere trinitatem cōtra quaternitatem. ad hoc, erravit sine pertinacia in materia de trinitate, qua nihil est difficilius. deinde scripta illa summo pontifici adsignari mādavit, apostolicæ sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda. demum contentus nō fuit generali protestatione, sed præterea dictavit epistolam, cui propria manu subscripsit, in qua constanter fuit confessus, se illam fidem tenere, quam Romana tenet ecclesia, quæ disponente Domino cūctorum fidelium mater est, & magistra. itaque fieri nō debet regula ex casu particulari

tot

tot habente circumstantias, c. 2. de
summa trinitate.

Cùm autem malè scripta, malè 10
præmeditata fuisset præsumantur:
quia nemo credendus est scripsisse,
quod non prius mente agitauerit,
& reo incumbat onus probandi suas
exceptiones, ac defensiones: planè
relinquitur, non esse credendū reo,
qui hæreses & errores scripsit, si for-
tè dixerit, scripsi referendo, scripsi
ad confutandum, scripsi ad reuidē-
dum, & nondū scripta perfeceram,
vel nondum ultimam manum ap-
posueram: nondum plenè resolue-
ram: ea enim omnia; atq; id genus
alia, nisi à reo probentur, verba dū-
taxat sunt generalia, & quæ facile à
quocunque hæretico dici possunt.

Quòd si fortè dixerit reus: Volo 11
in chartulis meis qualibet ineptias
scribere, commentari de scripturis,
remordere lædētes, digerere stoma-
chum,

chum, in locis me exercere communibus, & quasi limatas ad expugnandum sagittas reponere, quādiu non profero cogitata, malè dicta, non crimina sunt, immò ne male dicta quidē, quæ aures publicæ nesciant. quæ verba sunt beati Hieronymi ad Pammachium epistola 101.

12 Respondendum est, diuum Hieronymum nō defendere scripta hæretica, neque suspecta de hæresi, talia enim nūquam ille scripserat; sed solummodo excusat ibidem exercitationes licitas nondum emendatas: vel ad summū excusat ineptias, quas credo talem virum non scripsisse.

13 Illam quoque exceptionem (mihi soli scripti, non vt aliis ederem) explodit idem diuus in apologia aduersus Ruffinum, dicens: Nouum malitiæ genus scribere, quod occultes: intemperantis esse arbitror scri-

scribere quidquam, quod occultū
velis. dic, oro te, celandas schedulas
scripseras, an prodendas? si vt cela-
res, cur scripsisti? si vt proderes, cur
celabas?

Accedit eodem concilium Tri- 14
dentinum, vetās, vt nemo scriptu-
ram sacram ad suos sensus contor-
queat, neque contra sensum eccle-
siæ, aut contra vnanimem consen-
sum patrum, eam interpretari au-
deat: etiam si huiusmodi interpre-
tationes nullo vnquam tempore in
lucem edendæ forent, sessione 5.

Si prauæ schedulæ quamuis non 15
correctæ, reperiantur apud alios, e-
tiam si nō constet, reum eas cōmu-
nicasse, vide quid in simili casu di-
uus Hieronymus in apologia obii-
ciat Ruffino: Si nondum (inquit)
emendatæ, nec ad purum digestæ
erant schedulæ, error earum non
Eusebio imputabitur, sed moræ ac
tardi-

tarditati tuæ, qui emendare cessasti.
 & paulò pòst: Scriptæ ad purum nō
 erant schedulæ, & emendandos er-
 rores tuos iam alij possidebant, sen-
 tis ne, non hære inter se menda-
 cium.

16 Quid si reus in schedulis suis non
 indicauit errores? quid si auctores
 impios occultauit? vehemēti quidē
 suspitione vrgetur. Nā sicuti B.
 Hieronymus in eadē apologia scri-
 bit: Mala ostendere, interdum non
 docentis est, sed vetantis: vt caueat
 lector, non vt sequatur errores, vt
 nota contemnat, quæ nōnunquam
 ignota miraculo sunt.

17 Quòd si dixerit reus, alibi scripsi
 catholicè, alibi veritates erroribus
 contrarias docui, alibi plenius rem
 tractaui, & catholicè declarauit: nec
 exceptiones istæ, quāuis ab eo pro-
 bētur, diluere possunt eius culpam,
 quia hæc oportuit facere, & illa non
 commit-

committere; & quia si semel asseruit, & scripsit hæreses, tunc hæreticus pertinax fuit, nec admodum refert, si antea, vel postea, vel omni alio tempore catholicè locutus fuit, aut rectè scripserit, nisi ad ecclesiæ sinum redierit, & errores suos fuerit confessus.

Plurima exempla extant nouorū, ¹⁸ ac veterū hæreticorum, qui non solum dixerunt, & scripserunt multa catholica, sed etiam pro defensione fidei orthodoxæ plures libros cōtra alios hæreticos ediderunt, & tamen quia in aliquas hereses lapsi sunt, nō ideò minùs heretici sunt habiti, nec id iniuria: cū vel vna sola hæresis satis superque sit ad efficiendū hæreticū consummatū. l. 2. c. de hereti.

Habent hoc hæretici propriū, vt ¹⁹ malis bona permisceant, quatenus facilè sensui audientis illudant. si enim semper praua dicerēt, citius in
M sua

sua prauitate cogniti, quod vellent minimè persuaderet: rursus si semper recta sentirent, profectò heretici non fuissent. sed dum fallendi arte, ad vtraque deseruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala, vt recipiantur, abscondunt: sicut qui veneni poculum porrigit, ora poculi dulcedine mellis tangit: dumque hoc quod dulce est, primo attactu delibatur, etià illud, quod est mortiferum, indubitanter absorbetur. hec diuus Gregorius lib. 5. in Iob. ca. 10.

20 Quòd si quispiam semel & iterum eisdem errores scripserit, manifestior erit eius impius animus. Nam vt sanctus Chrysostomus ait: Qui denuò repetit eadem, declarat sese iudicio locutum, ac prius animi còsilio fuisse decretum, & comprobatum, atque ita demum voce proditum. hæc ille in caput primū epistolæ ad Galatas.

Ac mul-

Ac multò magis declarat iudicio, & animi consilio fuisse decretum, & comprobatū, id quod reus ter, aut pluries scripserit: cū perspicuum sit, quòd cum maiore mora, deliberatione, atque labore scribere, quàm loqui soleamus, & quòd ex abundantia cordis eadem sæpe repetita esse videantur.

Libri hæreticorum comburendi sunt, & eorum possessores pro mensura criminis damnandi, ut proluxius in catholicis institutionibus retuli. ad combustionem verò librorum summaria cognitio sufficit: ipsi enim quodammodo sua voce se produnt, semperq; loquuntur errores: quin etiam damnato auctore, hoc ipso eius libri damnati sunt. l. Arriani. c. de hæreti. c. fraternitatis. de hæreti. Alfonsus lib. 2. de iusta hæreti. punit. cap. 15.

De præsumptionibus.

TIT. XL.

I PRAESUMPTIONIBVS quoque iuuari potest promotor fiscalis: nō vt illæ solæ sufficiant, sed vt alias probationes adiuuent, & probabiliōres efficiāt: incerta enim pro certis iudicāda nō sunt, neq; præsumptionibus quispiā damnari potest. c. literas, de præsump. c. si quis diuinis, cū seq. 30. quæst. 5. c. Deus omnipotens. 2. quæst. 1.

2 Culpe quæ signis, aut cōiecturis deprehensæ videntur, feriendæ adhuc non sunt, & crimen quod apertis quibusdam indiciis noscitur, antè iudicandum non est, quàm apertissimè demonstretur. hæc diuus Gregorius in libro 1. Reg. c. 14.

3 Est autem præsumptio rei dubiæ coniectura verisimilis, quæ ex naturali causa, vel circumstantiis negotiorum, aut personarum profici-

ciscitur. hanc iuris periti diuidunt in præsumptionem iuris & de iure, & præsumptionem iuris tantum. Priorem ita definiunt, vt sit legis dispositio aliquid præsumentis, & super præsumpto tanquam sibi comperto statuentis. Hęc verò ab apertis & violentis indiciis proficiscitur, & contra illam non recipitur probatio: quia pro manifesta veritate habetur.

Huius præsumptionis exempla 4 in proposito sunt: suspectus, & infamatus, qui tempore mortis petit consolationem ab hæreticis secundum eorum consuetudinem, condemnatur à iure tanquam consummatus hæreticus: quod idem locum habet in quibusuis aliis, qui secundum ritus hæreticorum, Iudæorū, aut Mahumettanorum mori, ac sepeliri voluerint. ille quoque à iure præsumitur esse relapsus, qui post

abiuratam hæresim acceptat, deducit, visitat, & comitatur hæreticos, vel munera eis mittit, vel eis quoquo modo fauet. c. accusatus, §. ille quoq;. cap. filij. cap. cōtra Christianos, de hæreti. lib. 6.

- 5 Eodem ferè pertinent violētę præsumptiones ex indubitatis indiciis prouenientes, quæ ad aliud trahi nō possunt, quàm ad id quod indicāt: illæ enim (vt quibusdam iuris peritis placet) pro iustis probationibus sunt habendæ, quales sunt: hæreticos adorare; ritus, ieiunia, & orationes, aliasque cæremonias impiorum facere: quæ non nisi ad manifestā hæresim, vel apostasiam trahi possunt. est autem indicium apertum, tale signum facti, quod urgeat animum boni, & constantis viri, ad rem planè credendam. Archid. Ioan. And. Domini. & cæteri in c. 2. de hæreti. lib. 6.

Cùm

Cùm enim ceremoniæ sint ritus 6
 quidam externi ad cultum diuinũ
 celebrandũ: relinquitur inde, quòd
 talem quisque religionẽ tenere cre-
 ditur, qualibus cæremoniis vtitur.
 Vnde si quis Mahumettem, aut eius
 cineres, vel aliquem hæresiarcham
 adorauerit, vel cæremonas hæreti-
 corum seruauerit, hoc ipso illius
 sectæ apostata, vel hæreticus esse
 conuincitur. c. filij. c. contra Chri-
 stianos, de hæreti. lib. 6. omnes doct.
 in c. 2. eiusdem tit. Anania in c. ex-
 communicamus, §. credentes, eodẽ
 tit. lib. 5. Lapis Butri. Ioan. Imol. in
 clem. 1. §. vlti. de vsuris. Syluester
 verbo hæresis. 1. quæst. 7. Squilla-
 cen. de fide catho. cap. 15. Arelatanus
 de hæreti. notab. 5.

Qua in re, aliisque multis nota- 7
 tione digna est partitio Alfonsi no-
 stri dicentis: In quædã peccata proni
 sumus ab adolescentia: vtputa, in

M 4 auari-

auaritiam, gulam, alciam, venerem, & id genus alia, & in hæc interdum ruimus etiam repugnante cōscientia, capti voluptate, malorum omnium esca: sed interim nihil minus credimus, quàm ea licere. Alia sunt peccata, quæ natura non appetit, quia nihil habent, quo illam allicere queant; quamobrem cùm ad peccata eiusmodi voluntas indifferens, ac dubia sit, consulit intellectum, qui est voluntati à consiliis: & in talibus nihil agere solet repugnante conscientia, neq; spreto intellectus iudicio; quo fit vt in his criminibus error intellectus, atque adeò hæresis facilè præsumatur: in illis verò non item. Alfonsus lib. i. aduersus hæreses, cap. i. & lib. i. de iusta hæreti. punit. cap. i.

- 8 Cùm igitur homines natura pròni non sint ad cæremonias impiorum, quinimo cōtra naturalem inclinationem

clinationem, & cōtra voluptatem,
 & appetentiam sit, orationes disce-
 re, ieiunare, carnem suillam nō ede-
 re, neque vinum bibere; hi qui su-
 specti alioqui fuerint, si eas cære-
 monias, eosve ritus seruauerint, pro
 conuictis habendi sunt, c. vlt. 30. di-
 stin. concilij Bracarensis canon. 32.

Præsumptio iuris est, probabilis 9
 coniectura ex certo signo proue-
 niens, quæ alio non adducto pro
 veritate habetur: nisi enim contra-
 rium probetur, pro plena proba-
 tione haberi solet. l. licet imperator,
 de legat. 1. Alciat. lib. 1. de præsum-
 ptioni. parte 3.

Præsumptionū verò aliæ violen- 10
 tæ sunt, aliæ probabiles, aliæ leues,
 aliæ temerariæ. sed nos de his dum-
 taxat breuiter differemus, quæ in his
 causis nonnunquam incidunt, ac
 primum ex natione, & patria, vbi
 pullulant hæreses, poterit præsumi

contra suspectū, argu. l. quòd si nolit. §. qui mācipia. ff. de edili. edicto. c. si gens Anglorū. cū seq. distin. 56.

- 11 Erit quoque præsumptio contra filium hæretici, qui in domo patris fuit educatus : vt enim Fabius inquit, similes parētibus suis filij plerunque credūtur, & nonnunquam ad honestè, turpiterque viuendum inde causæ fluunt. Et Cicero libro 1. Offic. Plerunque parentum præceptis imbuti filij, ad eorum consuetudinem, moremque deducuntur, glo. in dicto §. qui mancipia. Fabius lib. 5. cap. 10. Alfon. lib. 2. de iusta hæreti. punit. cap. 8.

- 12 Fortiorque præsumptio sumitur ex educatione, quæ mores proculdubio facit. si enim quispiam cum hæreticis fuerit educatus, mirū erit, si ab eis nō fuerit coinquinatus : nihil ita perniciosum, ac pestiferū est, vt consuetudo, & conuersatio prauorum

rum hominum, Ecclesiast. 13. Chry-
sosto. in Matthæ. homilia 60.

Diuus Chrysostomus de compa- 13
ratione regis, & monachi, Natura,
inquit, comparatum esse videmus,
vt cum quibus assidue quis versatur,
horum mores similes habeat.
quo fit, vt propter familiaritatem
scienter cum hæreticis habitam, efficiatur
quis plus minusve suspectus,
pro personarum, locorum, ac
temporū qualitate, aliisque circum-
stantiis, & cogatur abiurare talem
familiaritatem. c. inter sollicitudines
de purg. ca.

Ex malo homine facilius præsu- 14
metur hæresis, quàm ex bono, lex
ait. Ex personis hominū dicta pen-
samus. & Cicero pro Cluentio: Per-
inde, vt opinio est, de cuiusq; mori-
bus, ita quid ab eo factū, & non fa-
ctū sit, existimari potest. l. i. c. si quis
impera. maledi. Hostien. in summa
tit. de

tit. de Iudæis, §. quibus. Lucas in l. quemadmodum. c. de agrico. & fensi. lib. II.

15 Sanctus Chrysostomus fermone in dictū Apostoli, *Nolo vos ignorare*, inquit: Sicut mala dogmata impuram inducere consueuerunt vitam, ita & vita peruersa, dogmatum peruersitatem sæpè parit. & idem diuus de verbis Pauli, *Habentes autem eundem spiritum*, homilia 2. Impossibile est, impossibile profectò, si vitam impuram habeas, in fide non vacillare.

16 Malè scripta, & malè dicta, præsumuntur malè præmeditata. humanæ aures talia verba nostra iudicant, qualia foris sonant. & vt quidam iuris consultus ait: Nemo credendus est dixisse, quod non prius mente agitauerit. & Aristoteles, Sermones sunt earum, quæ in anima sunt passionum notæ. l. si quis
extra-

extraneus. ff. de acqui. hære. l. si non
 cōuitij. c. de iniur. c. i. de præsumpt.
 c. humanæ aures. 22. quæst. 4. l. La-
 beo. ff. de supelle. lega. Lupus allegat.
 de hæresi, §. 7. cum seq.

Præsumptio vehemens est cōtra 17
 eum, qui sciens vtitur phrasi pecu-
 liari hæreticorum, & profanis eorū
 nouisque vocibus, quia id prohibi-
 tum est à conciliis, & à sanctis pa-
 tribus, & quia recipere atque secta-
 ri profanas vocum nouitates, nun-
 quam catholicorum, semper verò
 hæreticorum fuit, vt ait Vincentius
 Lirinensis in aureo suo libro aduer-
 sus hæreticos, parte quarta.

Non præsumitur sanæ mentis, 18
 qui non habet memoriam ordina-
 tam, quia vt Plato inquit in Phile-
 bo, Memoria est sensus conserua-
 tio, quo efficitur, vt qui memo-
 ria caret, non bene sensum con-
 seruet. c. filij, de hæreti. lib. 6. &
 inibi

19 Illæ autem præsumptiones fortiores sunt, quæ verisimiliores fuerint, vt rectè Baldus ait, nec enim aliud est præsumptio, quàm ratiocinatio de re verisimili: & quod verisimile non est, habet quandam falsitatis imaginem, vt idem Baldus est auctor. c. quia verisimile, de præsumpt. l. non est verisimile, ff. quod met. causa. Bal. in l. 2. c. de sicar. & in l. 1. de seruis fugiti. Tiraquel. in l. si vnquã. c. de reuo. donat. in principi. nu. 37. cum seq.

20 Ex cōiecturis ad præsumptiones deuenimus. Coniectura verò, vt inquit Fabius (lib. 3. cap. 7.) dicta est à coniectu, id est, directione quadam rationis ad veritatem.

21 Et quãuis propter coniecturas & præsumptiones nō imponatur pœna ordinaria: propter eas tamē proceditur ad remedia extraordinaria, alias-

aliasque pœnas arbitrarias. Anto.
Cardi. Felinus, & ceteri in c. afferte,
de præsumpti. Lupus allegat. de he-
resi, §. 11. Tiraquel. de pœn. causa 27.

Quamvis solis factis, non soleat 22
principaliter animus demonstrari:
per accidens tamen nonnunquam
perfectè, sæpe verò minus perfectè,
factis declaratur voluntas, & ani-
mus, & cogitatio. quia licet is, qui
operatur, nō intendat principaliter
operatione ipsa docere, quia factū
est exequutio propositi, & finis in-
tentionis agētis, & quid per semetip-
sum eligibile: propterea tamē, quod
formatur ad imaginē mētis, & assi-
milatur proposito auctoris, q̄a pro-
ducēs producit sibi simile, cōtingit
cōmunicari sibi ab agēte, cū simili-
tudine simul virtutē generatiuā in-
tentionis eius: quoniā omnis imago
representat exemplar sui, & omnis
representatio significatio rei est: &
quidem

quidem parui refert, verbis an factis perducamur ad cognitionem voluntatis agentium, dummodo nobis innotescat adæquatè, & perfectè. l. de quibus, ff. de legib. Engenerius in l. cùm quid. ff. si cert. peti.

- 23 Hinc illud est, quod scripsit beatus Augustinus in Psalmum 149. Quid attendo, quid sonet, cùm video quid cogitet? & tu inquis, vides quid cogitet? facta indicant. Nam oculus in conscientiam non penetrat, attendo quid agat, & ibi intelligo, quid cogitet. neque enim si quisque, verbi gratia, comprehenderet hominem in furto, in homicidio, in adulterio, cogitationes ipsius in corde videret, sed in factis. Sunt quædam quæ intus latent: sed sunt & multa, quæ procedunt in opera, & manifesta fiunt etiam hominibus. non enim fructus ostenditur, nisi in factis, vnde dictum est:

est: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos.*

Matthæi 7.

Sanctus quoque Ioannes Chry- 24
 sostomus inquit: Et quod non so-
 lum verbis, sed etiam factis quis ne-
 get Deū, testis est Apostolus: *Deum*
fatetur se scire, factis autē negant. quā-
 to sunt autem facta potentiora ver-
 bis ad persuadendum, tanto factis,
 quàm dictis Deum negare ore, vel
 corde grauius. hæc ille in Psalm. 13.
 ad Titum 1.

Facta loco testium haberi pos- 25
 sunt, & nonnunquam testium irre-
 futabilium, quia præsumuntur co-
 gitata, atque deliberata, multò ma-
 gis quàm verba, facilius enim loqui
 quàm operari solemus. & Veritas
 inquit: *Opera quæ ego facio, testimoniū*
perhibent de me. & post aliqua: *Si*
mihi non vultis credere, operibus cre-
dite. Ioan. 10.

N

De

De suspicionibus.

TIT. XLI.

1. **Q**UAE de præsumptionibus diximus, eadem ferè omnia de suspicionibus dici possunt: quia ex eisdem locis oriuntur, nisi quòd (vt rectè Baldus inquit) suspicio minor est, quàm præsumptio, & ex suspicionem perueniri solet ad præsumptiones: & sæpè suspicari licet, præsumere non licet. Est verò suspicio, opinio mali ex leuibus signis. Tho. 22. quæst. 60. artic. 3. Bald. in authen. si quis. c. de adulte.
2. Sunt & suspensiones leues, vehementes, & violentæ. De quibus cum Gersone aliqua in proposito differemus. is enim tractatu de protestatione inquit: Suspicio leuis prouenit ex signis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus capitur coniectura, qua concludi potest, non quidem frequenter, sed rarò,

rarò , seu casu , quòd talia dicens, vel faciens hæreticus sit, idque deducitur leui consequentia: vt si argumètemur: ille peierat frequenter, ergo non bene credit in Deum.

Suspicio vehemens sumitur ex 3 signis exterioribus operum, aut verborum , ex quibus sumitur argumentum concludens frequenter, & vt plurimum, quòd talia dicens, vel faciens, est hæreticus : verbi gratia, si quis neget explicitè aliquas propositiones fidei, quas tenetur ex officio scire : is vehementer suspectus est ; quamuis fieri possit, vt talis negatio ex ignorantia, vel animi leuitate sit orta.

Is qui varius , & sibi contrarius, 4 & periurus est in causa hæresis, præsumitur valde, ac vehementer suspectus, vt Innocentius tertius decreuit. c. litteras , de præsumptionibus.

5 Violenta suspicio est, quæ provenit ex signis exterioribus, ex quibus concludi solet efficaciter, & ferè semper, quòd talia dicens, vel faciens, est hæreticus. Vt si quis propositiones hereticas publicè asserat, vel cæremonias impiorum faciat. Nam etsi possibile sit, quòd isthæc sine intellectus errore, aut sine pertinacia dicantur, aut fiant: ecclesia tamen, quæ iudicat exteriora, præsumit violenter huiusmodi homines hæreticos esse. Ad summam hi omnes de heresi possunt esse suspecti, de quibus indicia aliqua extant, quod malè sentiunt de fide catholica. Gerson de protestatione, consideratione vltima.

6 Quidam iuris periti putant, suspensionē heresis elici posse ex signis, & indiciis leuibus, si modò plenè probentur: quod etsi detur, suspicio tamen erit levis, & indigna probatione.

bationibus. Innocen. in c. sicut de
fimo. Ioan. And. in c. vt officium. §.
1. Ancha. in c. accusatus. in princip.
de hæreti. lib. 6. Felin. in ca. literas,
de præsumptio. Brunus libr. 1. de
hereti. cap. 4.

Adde quòd leuia signa mouere 7
non debent animum viri prudentis
ad suspicandum tam graue crimen.
Nam vt Cicero ad Quintũ fratrem
scripsit: Vt quisque est vir optimus,
ita difficillimè esse alios improbos,
suspiciatur. Enimuerò iniuria fit ho-
mini catholico, si suspicemur ex
leuibz signis, eum hæreticum esse,
cap. estote, de regul. iuris. Tho. 2. 2.
quæst. 6. articu. 2. Caieta. in summa,
verbo. suspicio. Soto lib. 3. de iusti.
& iure. quæst. 4. arti. 3.

Nec defunt, qui scripserint, pro- 8
pter leues suspiciones posse inqui-
sitorem eousque procedere, vt in-
terroget, quid leuiter suspectus de

fide sentiat: ab eis tamen vehementer dissentio: tum quia eorum opinio nullo iure probatur, tum etiam quia non leui iniuria afficeretur catholicus, qui pro suspitione leui à iudice interrogaretur, quid de fide sentiat, quasi iustè ambigatur, an fidem catholicā teneat: quod quàm sit acerbum, nemo est, qui non planè intelligat: errant ergo Matthæus in constit. Regni Neapol. tit. i. col. antepen. Carerius, de heret. nu. 116.

- 9 In omnibus verò suspitionibus, & præsumptionibus plurimum tribuendum est circumstantiis personarum, & rerum; quædam enim sufficiunt ad vehemētem suspitionem de aliquo habendā, quæ alium virum probum, suspectum nō redderent, ne leuiter quidem. Gerson de protestatione, consideratione vltima. Victoria super Tho. 2. 2. quæst. 11. arti. 2.

Diuus

Diuus Chrysostomus homilia de 10
 sancta Susanna: Maleuolæ, inquit,
 suspiciones sunt calumniantium:
 beneuolæ suspiciones sunt guber-
 nantium. utique suspicaris malum,
 sed optas inuenire bonum. qui be-
 neuolè suspicatur, vinci cupit; tunc
 enim bene lætatur, quando falsum
 inuentum fuerit, quod malè suspi-
 cabatur.

De aduocatis. TIT. XLII.

HACTENVS de his disserui-
 mus, quibus promotor fiscalis accu-
 sationem cōprobare possit. sequitur
 ut reorum defensiones iam nūc eo-
 dem ordine subiiciamus. & quia
 reus carcere clausus, nonnunquam
 defensoribus eget; idcirco de ad-
 uocatis & procuratoribus paucula
 sunt dicenda.

Quāuis in his causis procedatur
 simpliciter, & absq; aduocatorum

N 4 strepi-

strepitu : si tamen iudices viderint, reum defensione indigere, debent ei etiam non petenti, aduocatum dare, sed nemo reum defendere debet, antequam id ab inquisitoribus permittatur, c. vlti. de hæreti. libr. 6. l. si non defendantur, ff. de pœnis. Laudu. in clem. 1. de excessib. prælato. Matthæ. in const. Regni Neapol. tit. 1. Ponzini. de lamiis, num. 78. Carerius de hæreti. nu. 114. Godofre. in l. curiales. c. de hæreti.

2 Aduocatus autem eligendus est vir probus, & iuris peritus: & iusurandum præstabit, se iustis dumtaxat defensionibus vsurum, & arcana celaturum. c. vltim. 5. quæstio. 3.

3 Quæ aduocati allegant reo præfente, perinde habenda sunt, ac si ab eodem reo proferantur: excepto, si fortè aduocatus in facto errauerit, & reus postea contradixerit, & erro-

errorem reuocauerit. l. i. & l. vlti. c.
errore aduocat.

De procuratoribus.

TIT. XLIII.

AD grauiora crimina defenden-
da non admittitur procurator, nisi
reus sit in carcerem coniectus. itaq;
is qui comprehensus est propter he-
resim, causam suam agere potest per
procuratorem, vbi opus eo fuerit
ad iustam defensionem, quod rarò
quidem euenire solet, ac tunc ad-
uocatus vicem quoque procurato-
ris commodiùs gerit. l. pe. §. ad cri-
men. ff. de publ. iud. & ibi Bar. Ang.
Imo, & Rubeus, c. si aduersus, de
hæreti.

Si contra suspectum absentem²
procedatur, posset quilibet allegare
causas iustas absentiaë, audiendusq;
esset. l. 3. c. de accu. Bart. in extraua-
gan. A reprimendum, verbo legi-
timè.

time. quomodo in læsæ maie. crimini. proceda.

- 3 Filij autē & hæredes possunt causam defuncti per procuratorem defendere: quia non de crimine, sed de eo tunc agitur, quod eorū interest. Alberi. in l. servum quoque, §. publicè, ff. de procura. Bal. in l. reos. c. de accu. Fel. in c. meminimus. eo. tit. Rubeus in dicto §. de crimin. num. 126.

De minoribus. TIT. XLIIII.

- I MINORIBVS viginti quinque annis curator omnimodo dandus est, cuius auctoritate se defendere queāt, ne ex imperitia sua, vel iuvenilicalore, aliquid, vel dicant, vel taceant; quod si fuisset prolatum, vel non expressum, prodesse eis posset, & à deteriore calculo eos eripere: & quidquid sine curatoris auctoritate cum his minoribus actum fuerit, nul-

nullius prorsus momenti est. l. clarum. c. de autho. præstan. Corneus consil. centesimo nonagesimo octavo libro quarto. Bertrā. consil. 326. lib. 3. Matth. de Affli. decis. 208.

Minores rectè pœnitentes, benignius recipiendi sunt: quia facilius decipi potuerūt, maximè à parentibus suis, & vt Triphonius inquit, ætatis miseratio ad mediocrem pœnam iudicem perducere debet. l. auxilium, §. in delictis. ff. de minori. cap. 1. & 2. delict. puero, cap. dixit Apostolus. 24. quæst. 3.

Sed si minores doli capaces, per- tinaces, & impœnitentes sint, nulla misericordia cum eis agendum est, dicto. §. in delictis, & ibi gloss. & interpretes. l. ferè in omnibus. ff. de regu. iuris.

Neque remissiùs puniendi sunt maiores, quia hæresim crediderunt, cùm essent minores, si nunquam ab ea

ab ea recesserunt: quia tantò grauiora sunt peccata, quantò diutius infelicem animam detinent alligatam, secus esset si cùm ad plenioram ætatem peruenerint, spõte resipuerint. l. i. ff. de pœnis. l. si dominium. & illic Bart. & in l. inficiando, §. infans, ff. de furtis, c. vlti. de cõsuetudi.

De absentibus. TIT. XLV.

I ABSENS in criminalibus damnari non debet, quia cùm non audiatur per procuratorem, & se defendere nequeat, contra inauditam partem nihil possumus diffinire. Et vt Seneca inquit in Medea: Qui statuit aliquid parte inaudita altera, æquum licet statuerit, haud æquus fuit. & alius cecinit: Cur reus infelix absens agor, & mea cùm sit optima, non vllò causa tuente perit. & Aristophanes in Vespis, certè sapiens fuit, qui dixit, antequam am-
borum

borum verbum audias, non iudicabis. & sanctus Chrysostomus homilia 19. in Genesim, enarrans verba illa, *Vbi est Abel frater tuus?* subiungit: quid igitur ad hæc ingratus, & impudēs? debebat cogitare quòd Deus non ignarus rei rogaret, sed ab ipso confessionem criminis exigeret: & nos doceret, nunquā causa non examinata sententiam contra fratres debere ferri. c. 1. de causa. poss. c. 1. cum seq. 3. quæst. 9.

Sed qui fugit, & latitat, & neque denuntiationibus neque edictis iudicum euocatus, copiam sui facit, damnandus est vt contumax: efficit enim contumacia, vt absens pro præsente habeatur, præsertim cū crimina obiecta fateri videatur, qui sæpe monitus, purgandi se occasione non vtitur. l. absentem. ff. de poenis. l. 1. & seq. de re, qui reis. c. absens. c. decernimus. 3. quæst. 9.

Itaque

3 Itaque si hæreticus absens est, & comprehendi nequit, vocandus est edictis, quibus denūcietur ei, vt intra triginta dies compareat, innocentiam suam ostensurus, & ea dilatio peremptoria esse debet, id est vna pro tribus: in qua citandus est reus ad omnia acta iudicij, monendusq; est, vt nisi ad diem cōdictū affuerit, iudices de causa cognoscent, eamq; diffinitiuā sententia terminabunt. l. ad peremptorium, cum. seq. ff. de iudi. c. de illicita. 24. quæst. 3.

4 Quòd si reus tribus edictis adesse iussus, coram iudicibus non cōparuerit, accusanda est eius contumacia in singulis edicti terminis, ac deinde promotor fiscalis edet libellum accusatorium, & omnia iudicij acta ordine fient. quibus peractis, si de hæresi absentis planè constiterit, sententia in eum proferenda est, & statua eius comburenda, & bona

& bona publicanda. Ioan. Bernar.
in practi. c. 142.

Sic olim Alcibiadem, & eos qui
cum eo erant, tanquam impios, de-
ferro iudicio Athenienses capite cō-
demnarūt, auctor Thucydides lib.
6. & Romæ Posthumius cōsul plu-
rimos reos absentes damnauit, qui
ad certam diem citati, non respon-
derunt, vt est apud Liuium lib. 39.
confert l. ne diu. c. de pœnis.

Sed cū absens plenè conuictus
non est, iustis tamen indiciis & prę-
sumptionibus premitur, vocandus
est in iudicium, vt intra certū tem-
pus præsentiā sui faciat: quòd si
euocatus non venerit, pronuncian-
dum est, eum excommunicatum
esse: si verò per annum in excom-
municatione permanferit, damnari
debet tanquam hæreticus: ca. cum
contumacia, de hæreti. lib. 6. Bru-
nus lib. 4. de hæreti. cap. 11.

Cæte-

- 7 Cæterum citandus est ipsemet reus, vt verè contumax sit, nec enim propter contumaciam præsumptam damnari debet, nec satis est, vt aliter citetur in re vsque adeò graui. Clem. 1. de iudi. l. 4. §. prætor ait. ff. de dam. infe.
- 8 Cùm autem reus latitat, & edictis in ius vocatur: edicta ipsa præconis voce diuulganda sunt, & nomé absentis est inclamandum in ea ciuitate, in qua domicilium reus habet, atque affigenda sunt ad ianuas ecclesiæ maioris, vt in eius notitiam peruenire queant. l. hæc autem, ff. quibus ex cau. in poss. eatur. l. 4. §. toties de dam. infe. & in instructionibus Hispaniæ.
- 9 In qua prouincia hæreticus deliquit, in ea comprehendendus est. quòd si absens fuerit, debent inquisitores mittere literas requisitorias ad alios iudices, vt ab eis comprehensum,

hensum, ad se remittant, c. vt commissi, §. & contra illos, de hæreti. libro 6. l. 1. ff. de requi. reis. Rebuffus tractatu, de literis requisitoriis.

Est fanè rationi consentaneum, 10
vt causa peragatur in loco commissi
criminis, ad eumque reus mittatur,
vt illic de crimine commodius co-
gnoscat: & ibi reus puniatur, vbi
deliquit, vt conspectu cæteri deter-
reantur, Authen. vt nulli iudi. §. si
quis comprehensorum. Numeri 35.
& ibidem Abulen. q. 14. Couar. lib.
1. quæst. cap. 11.

Si constiterit, aliquem alibi fuisse 11
se hæreticum: quamuis absens sit
ab eo loco, in quo deliquit, com-
prehendi tamen, & puniri potest,
vbi nullam hæresim protulit, & ita
omnium cōsensu receptum est. Ia-
cob & Cynus in l. 1. c. de summa
trin. Ioā. And. & Francus in c. vt cō-
missi, de hæreti. lib. 6. Alber. de asser-
tio.

tio. catho. quæst. 25. Hermas libro secundo de instauratione religionis. cap. 9. & innumerabiles alij.

12 Etenim ut Demosthenes aduersus Aristocratem inquit: Aliis facinorosis sat est, ut eorum, quos læserint, patria cedant, in aliorum ditiorum, quibus nullam fecerunt iniuriam, tuto commigrantes; at verò hæretici, hostes sunt orthodoxe reipublicæ, & catholicam ecclesiam ledunt, atque adeò Christianis omnibus iniuriam inferunt, & omnium interest, religionis integritatē ubique seruari. l. Manichæos. c. de hæreti.

13 Accedit illa quoque causa, quòd hæreticus animal pestilentissimum est, & ubicunque potest, virus euomit, & ut cancer serpit. & sicuti eleganter Demosthenes contra Aristogitonem dixit: Malum reipublicæ perniciosum, antequam cuiquam noceat, maturè præcauendum est:
& si-

& sicut serpentē, & araneum priusquam mordeant, occidimus: sic hominem natura serpentina præditū, antè etiam quàm noceat, punire debemus. quod renouans Philo, libro de specialibus legibus, inquit: Sicut viperas, scorpios, aliasque venenatas bestiolas, priusquàm mordeant, aut faucient, aut omnino se commoueant, sine mora ad primū aspectum occidimus, præcauendo genuinam eorū malitiam, priusquàm noceant: eodem modo etiam homines plectendi sunt, qui cū sint animalia rationalia, nihilominus à natīua mansuetudine in ferinos mores degenerant, & pro delectamento habeant lædendi quotquot possunt licentiam. hi verò maximè hæretici sunt: qui lupi rapaces, par-di, vulpes, & seductores nominantur: & nō solūm his digni sunt nominibus, sed aliis etiam mille similibus,

O 2 libus,

libus, & quidem peioribus. Brunus
lib. 1. de hæreti. à cap. 3. deinceps.

- 14 In hæreticum absentem inquiri
potest à iudicibus prouincię, in qua
domicilium habet : vt si cõprehen-
di non possit, statua eius combura-
tur, & bona publicentur. c. postu-
lasti. c. cùm contingat. c. vlt. de fo-
rò compet.
- 15 Si verò nusquam domicilium ha-
beat, nihilominus inquireretur in eũ
in prouincia originis, & vbi bona
possidet, vel beneficium ecclesiasti-
cum habet. l. 1. l. filios. c. de munic.
& origi. lib. 10. l. 2. c. vbi de crimi. agi
oport. c. vergentis, de hære. cùm se-
cundum. c. vt commissi. §. priuan-
di, eodem tit. lib. 6.
- 16 Qui absens cõdemnatur, etiamsi
statua eius combusta sit, audien-
dus tamen est, siue sponte copiam
sui fecerit, siue inuitus comprehen-
sus fuerit: nulla enim temporis præ-
scriptio-

scriptione à causæ defensione sub-
moueri debet, qui absens damna-
tus est; & eo iure utimur. l. pen. ff. de
requi. reis. l. 2. c. eodem titulo.

Quòd si intra annum à die con- 17
demnationis præsentia fecerit, au-
diri quoque debet, ne bona sua pu-
blicentur. post annum verò etsi au-
diri debeat, ut ne ipse damnetur,
bona tamen eius nihilominus con-
fiscantur: excepto, si de innocentia
planè constiterit, aut iusto aliquo
impedimento intra annum compa-
rere nequiuert. l. 1. & l. vlti. ff. de re-
qui. reis. l. 2. c. eodem titul. l. secūda.
ff. si quis cautionibus, l. qui com-
meatus, de re milita.

De contumacibus. TIT. XLVI.

DIVVS Augustinus de verbis
Domini, sermone 57. inquit: Con-
tumaciæ crimen est, quod iubetur
cōtemnere, quod præcipitur nolle,
O 3 quod

quod imperatum est declinare.

- 2 Suspectus de hæresi, qui vocatus, vt coram inquisitore de fide respōdeat, contumax est: & propterea excommunicatus in sua contumacia per annum persistit: ex tunc dammandus est vt hæreticus. cap. cum contumacia. de hæreti. lib. 6.

- 3 Vnde patet quòd si illi mortui fuerint intra annum, dammandi nō sunt vt heretici: quia dictio ex tunc temporis extremum desiderat. l. 4. §. i. ff. de condi. & demon. l. pen. de testamen. rute. omnes interpretes in dicto c. cum contumacia.

- 4 Nec satis est, vt edictis euocetur contumax, sed semel saltem ipse citandus est: quia res magni momenti est, atque ideò cautius agendum. in ca. Abbas, & ceteri in c. vlti. de eo qui mit. impos. c. de illicita. 24. quæst. 3. Barto. & alij in l. 4. §. prætor ait, ff. de damn. infect.

Quòd

Quòd si plena probatione con- 5
staret, absentem contumacem hæ-
reticum esse: tunc tribus edictis vo-
catus, iustè damnari potest, vt pau-
lò antè dixi; & bis olim factum id
fuisse, Nicephorus in ecclesiastica
historia retulit, lib. 15. c. 4. & libro
17. c. 9.

Si verò suspectus cōprehēsus, & 6
à iudicibus interrogatus, respōdere
nolit, aut obscurè respōdeat, vel nō
ad interrogata respondeat, torqueri
potest, vt apertè respondeat. Bal. in
l. accusationē. c. qui accusa. non pos.
Ias. in l. qui aliena, §. Celsus. ff. de
acquir. hæredi. Capicius decis. 145.

Contumax autem, qui tacet in- 7
terrogatus, damnari potest vt per-
tinax, & conuictus. Sic in octaua
synodo generali actione 5. Photio
interrogato, si susciperet statuta
sanctorum patrum, & non respon-
denti verbum, præsidentes synodo
O 4 dixit-

dixerunt: Per silentium non effugies manifestiorem damnationē. Aliud quoque exemplum memorat Bonifacius de Vitalinis in clem. 1. de vsuris, nu. 96. confert. l. de ætate, §. qui tacuit. §. quòd autem. §. nihil interest. ff. de interrogationibus.

De defensionibus. TIT. XLVII.

- 1 SED iam ad reos carcere clausos reuertamur. Qui negat, se hæreticum esse, ac iustis defensionibus uti velit, utique audiendus est. prima verò defensio est, negare crimina ei obiecta. Nam ut Fabius lib. 3. c. 8. inquit: Longè fortissima tuendi se ratio est, si quod obiicitur negari potest, quia accusatore nō probante, reus etsi nihil præstiterit, absolvendus est. l. qui accusare. c. de edendo. l. actor. de probatio.
- 2 Innocens autem constantissimè negare debet, ne se ipsum iniuste infam-

infamet, ac falso testimonio dānet. quia si cōtra alium pro testimonio falsum dicere vnusquisque prohibetur, multò magis ne contra se falsò testificetur, veritum est; quia regulam diligendī proximū à semetipso accepit. c. si non licet. 23. q. 5. diuus August. lib. 1. de ciuit. Dei, cap. 7.

Reus verò caueat, ne vnquam 3 falsum dicat, aut verū neget: Nam præter grauissimū periurij crimen, causam suam longè peiorem faciet: veritas enim vi sua etiam ab inuito, ac nolente plerūque proditur, & vt vnum occultetur plura mēdacia dicenda sunt, ac tandem retexentur magna mendacis angustia & confusione: qui si voluisset verum dicere, vtrique tutò, ac sine labore potuisset; plana quippe veritatis via, & graue est iter mēdacij, vt D. Gregorius inquit, lib. 12. in Iob cap. 21.

O 5 Sed

- 4 Sed quia sola negatione non est semper ab improbis testibus innocentia tuta : aliis quoque defensionibus utendum est. Fabius quidem loco prænotato, inquit: Longè fortissima tuendi se ratio est, si quod obiicitur negari potest ; proxima, si non id, quod obiicitur, factum esse dicitur. Et Aristoteles lib. rhetoric. ad Alexandrum: Defendēdi species tribus præceptis constat : aut enim defensori ostendendum est, se nihil eorum, quorum accusatur, patravisse, aut si cogatur fateri, & cetera.
- 5 Cæterum negantis factum per rerum naturā nulla est directa probatio, quia quod non est, non habet causas cognitionis, & probationis, id est, non potest aliquo sensu cognosci, nec testis potest eius reddere causam per aliquem sensum corporeum, qua bene concludat, se id nosse. c. bonæ. i. de electione, quo-

quoniam contra. de probationib.

Fieri tamen potest probatio, qua 6
indirectè, siue obliquè concludatur
defensio negantis, coarctato loco,
ac tempore, quo dicitur hæresim
protulisse, ea enim causas habent
cognitas, & quæ facilè probari pos-
sunt: quia sensibus percipiuntur. c.
ex tenore, de testib. l. optimam. C. de
contrahen. stipula. Tostadus in 2.
parte defensorij. c. 77.

Itaq; iustè se reus defendet, si plu- 7
ribus, & melioribus testibus proba-
re potuerit, se id quod obiicitur, eo
loco, vel eo tempore, non dixisse, vel
non eo modo, aut illis verbis, aut
eiusmodi circumstantiis, sed aliis,
quibus crimen ex toto diluatur, aut
certè magna ex parte minuatur. Fe-
li. in c. tertio loco, de probat. Ruin.
confi. 145. lib. 5. Decius confi. 94. &
in l. i. c. de bon. possess. secun. tabu.
Ripa. in l. in illa. ff. de verb. obligat.

Solent

8 Solent quoq; testes produci, qui reum approbent, quos approbato-
rios appellant: olim (ni fallor) lau-
datores dicebantur; hi nonnunquā
plurimum profunt, & eò magis, si
testimonium perhibeant de actis,
dictisve contrariis obiectis crimi-
nibus. verbi gratia, si probet, reum
quotidie rem diuinam audire, aut
pro animis defunctorum orare, a-
liaq; generis eiusdem, cū de hæ-
resibus his catholicis veritatibus
contrarijs accusatus esset: nec enim
potest quisquam subitò fingi, nec
cuiusquam repentē vita mutari, aut
natura conuerti, vt inquit Cicero
pro Sylla. Nemo quidem repente
fit turpissimus. c. si sermo, de pœ-
nit. dist. 2. c. pen. de præsump. Ber-
tran. consilio 37. lib. 2. Alciat. lib. 2.
de præsumpt. c. 25.

9 Refutantur interdum testes pro-
bati inimiciis capitalibus, aut
coniu-

coniuratione, vel subornatione, & testes quibus ea probantur, repro- batorios vocant, sed consanguinei, atque domestici reorum admitten- di non sunt ad huiusmodi proba- tiones. c. per tuas, de simo. c. filij. de hæreti. lib. 6.

Multæ præterea defensiones esse ¹⁰ possunt, quæ vel reos omnimodo tueantur, vel magna ex parte excu- sare queant. Nam cum hæresis er- rorem intellectus, & pertinaciam includat: vbi ea desint, hæresis esse desierit. furiosus igitur mente mo- tus, & furiis, siue dæmonibus agi- tatus, etsi quippiam hæreticum di- xerint, impij tamen non erunt. l. di- uus. ff. de offi. præsid. l. vlti. de admi- tuto. c. alij quos, cū seq. 15. quest. 1.

Quid si hæreticus incidat in fu- ¹¹ rorem? causa quidem bonorū pera- gi poterit, citatis hæredibus aut cu- ratore bonis dato: ipse verò custo- dien-

diendus est, donec ad sanam mentem redeat: nec damnari debet, antequam in furore moriatur: quia fortassis resipiscet, atque ad sinum ecclesiæ reuertetur; si verò furiosus moriatur, perinde causa erit finienda, ac si mortuus esset paulò ante furorem, argu. l. patre furioso, ff. de his qui sunt sui, vel alie. iuris. Bal. Alex. & cæteri in l. furiosum. c. qui testa. face. possunt.

12 Infantes quoque innocentia cõsiliij tuetur, quia ea, quæ dicunt, non intelligunt, l. 1. c. de falsa mone. l. infans, ff. de sicar.

13 Idem iuris est, si senex decrepitæ ætatis delirans, aliquid impium dixerit, senes enim desipiunt, cùm debilitate nimia confecti sunt, vt Cassiodorus inquit, lib. de anima. c. tâta nequitia. 86. distin. l. si quis ingrauescente, §. ignoscitur. ff. ad Syllania. Clemēs Alexādrin⁹ lib. 6. stromatū.
Eadem

Eadem de dormiente dicimus: 14
sunt enim qui dormientes sæpe lo-
quantur. Clem. i. de homici. l. i. §.
adipiscimur, de acqui. posse. l. i. ff. de
auto. tuto.

In eadem causa sunt ebrij, qui ad 15
imperium vini loquuntur, quæ non
intelligunt: secus erit, si non erant
prorsus ebrij. c. fanè. c. inebriaue-
runt. 15. quæst. i. l. omne. §. per vi-
num. ff. de re mili. l. respiciendum. §.
delinquunt, de pœnis.

Qui refert aliorum hæreses, nisi 16
dolo malo id fecerit, puniendus nõ
est; dolus verò in dubio non præsu-
mitur, sed circumstantiæ nonnun-
quam efficiunt, vt mala mens hæ-
retici appareat. l. qui iniuriæ. ff. de
furt. l. obligationum. substantia de
actio. & obliga.

Qui labitur lingua sua, sed non 17
ex animo, hæreticus non est: præ-
sertim, cùm se incontinenti cor-
rexerit,

rexerit; nec enim lubricum linguæ ad pœnam trahendum est, & vt diuus Augustinus ait: Ream linguam non facit, nisi rea mens, Eccle. 19. c. homines. 22. q. 2. l. famosi. ff. ad leg. Iul. maie. l. Stichus imò Pamphilus de manu. testamen.

18 Nimia quoque rusticitas excusare potest ab hæresi, aliud est, cum rustici sunt sagaces. gl. recepta, in l. athletæ, §. de rusticis. ff. de excusat. tuto.

19 Qui per facetiam dixerit hæresim, vt hæreticus puniendus non est: nisi ex circumstantiis aliud constiterit: puniri tamen debet, vt irreligiosus, ac temerarius, quia pessimi exempli est, cum rebus fidei iocari: neque id caret suspitione hæresis, vt rectè dixit Gerson, addito versiculo memorabili: Non patitur ludum, fama, fides, oculus. par. 2. tractatu vlt.

Mulic-

Mulieres firmè, vt pueri, leuis 20
sententiæ sunt. faciliùs igitur excu-
sari possunt, quàm viri: nisi perti-
naces sint. c. indignantur. 32. q. 6. l.
si quisquis. §. ad filias. c. ad leg. Iul.
maiest. l. 2. in fine. ff. de iure fisci.

De his qui metu mortis deficiunt, 21
& impiù aliquid faciunt, vel dicunt,
distinguendum est. mitius enim agi
debet cum iis, qui maioribus sup-
pliciis victi sunt: & cum eis, qui
sunt imperfectiores, & qui ex officio
ad heroicas virtutes nō sunt obliga-
ti, quàm cū cæteris: quamuis enim
talìa videantur quodammodo esse
inuoluntaria, nequaquam tamen
eiusmodi sunt, sed mixta. nam vo-
luntariè eliguntur propter circun-
stantias, vt rectè docet Gregorius
Nyssenus libro 5. de philosophia ca.
1. c. meritò. 25. quæst. 1. c. Lotharius.
31. quæst. 2. c. eos quos, de conse-
crat. distinct. 4. c. hoc ipsum, 33.
P quæst.

quæst. 2. c. ne quis. 22. quæst. 2.

- 22 Si verò quispiam metu finxerit se esse hereticū; quamuis pro modo culpæ puniri possit, si tamen corde non discessit à fide, nec hæreticus fuit, nec pœnis hæreticorū afficiendus est. Nam sicuti B. Augustinus in Euangelium Ioannis tractatu 26. inquit: Cætera potest homo facere nolens, credere nō potest, nisi volēs. c. potest fieri, de pœnit. distin. 1. Cyprianus libro de duplici martyrio. Ambrosius lib. 1. de pœnitētia, ca. 3. Alber. in rubri. de hæreti. li. 6. quæst. 13. Brunus lib. 1. de hæreti. c. 4.

- 23 Qui magna aliqua perturbatione animi motus aliquid impium dixerit, is hæreticus quidem nō est: nisi fortè cōcurrant illa, quibus perficitur hæresis: quia commotiones animi cōsilio, & ratione, rem videre nō sinunt. tale est quod euenire potest amore perditis, qui puniendi sunt
pro

pro qualitate verborū, vt irreligiosi,
ac temerarij, non autem vt hæretici.
§. vlti. & ibi interpretes instit. de
successio. subla. Plato in Phædro.
Aristo. lib. 2. magn. mora. c. 6. Tira-
quel. de pœnis, in causa 4.

Nullus opinetur incontinentiæ 24
desiderium, vel iram, inuoluntaria
esse delicta, quòd videlicet hæc prin-
cipium effectiuum extrinsecū ha-
beant, nempe meretricis pulchritu-
dinem, vel prouocationem ad iram.
Nam etsi principium hi foris ha-
beant, ipsi tamen per seipso operantur,
neque inuoluntarij definitio eis
accommodari potest. quan-
doquidem principij causam sibi ip-
sis tribuunt, propter malum habi-
tum à passionibus facilè superati.
voluntarium autem esse declarat,
quòd in operatione lætantur, sicuti
diuus Gregorius Nyssenus tradit, lo-
co paulò antè citato.

- 25 Magnus quoque dolor excusare ab hæresi poterit, cū sit grauissima perturbatio animi, vt ait Plutarchus oratione consolatoria. l. si adulterium. §. imperatores, ff. de adult. l. si ex plagis, §. i. ad l. Aquil. Tiraquel. de pœnis, causa 1.
- 26 Idem prorsus dicendū est de verbis impiis, calore iracundiæ prolatis: quia quæ proficiuntur ab ira, non diiudicantur ex electione fieri. hæresis autem ab electione est. Ethic. 5. c. 8. c. heresis. 24. quæst. 3. quidquid calore. ff. de regu. iuris.
- 27 Et quia tutum non est, sub iudice suspecto causam dicere: poterit iustis ex causis reiici inquisitor. cap. vlti. 3. quæst. 5. Cardi. in clem. 1. de hæreti. Angel. in summa verbo. inquisitio. §. 5. Parisi. confi. 2. lib. 4. Rebuffus tractatu de recusationib.
- 28 Cæterū in causa hæresis non debēt eligi arbitri, qui de recusatione
- cogno-

cognoscāt, ne fidei negotia protrahantur. Sed si iusta visa fuerit causa recusationis, consulendus est superior, ut alij iudici eam committat; si verò friuola fuerit, ea remota procedi poterit: sicut proceditur appellatione remota. appellatio enim & recusatio æquiparantur. in hoc ca. super eo. cap. cum speciali. de appellat. & ibidem interpretes.

Rei defendendi sunt ab aduoca-²⁹ tis, nō autē ab aliis. sed si cōsanguinei, vel amici aliquid afferant, quod reis prodesse queat, vsq; eò dūtaxat audiēdi sunt, ut officio iudicum inquiratur, vtrum id verū sit, necne; quemadmodum senatus consulto Hispaniæ rectissimè decretum est.

De errore. TIT. XLVIII.

Quia interdum is qui errat, excusari potest ab hæresi, nō erit alienum de errore hac in parte tractare.

P 3

Nam

Nam qui credit aliquam hæresim, cuius veritatem contrariam explicitè scire non tenebatur, putans id, quod credit, esse catholicā veritatē: is proculdubiò hæreticus non est, vt postea probabo. ac de huiusmodi errore loquitur iuris consultus, qui ait: Nihil tam contrariū est voluntati, quàm error. l. si per errorem. ff. de iurisd. omn. iudi.

2 Error autē dupliciter esse potest: vel procedens ex malitia, vel ex ignorantia. prior est qui facit hæreticum, posterior verò non item. Est autem errare, habere falsum pro vero, aut verum pro falso: vel certum pro incerto, aut incertum pro certo, vt Diuus Augustinus in Enchirid. tradit cap. 17.

3 Malitia errat in fide is, qui sciens veritatē catholicam, & credens eam esse veram, nihilominus asserit contrarium errorem, id quod Lutherus fecit,

fecit, actunc factus est, cum negavit purgatorium. huic affinis est, qui sciens quid ecclesia catholica doceat, ipse contrarium credit esse verum: & hic est frequentior hæreticorum error.

Illi quoque malitia errant, qui veritatem aliquam catholicę fidei, pudendo errore ignorantes, cum eam explicitè scire tenerentur, cōtrarium errorem pertinaciter credunt: non parati ad correctionē suscipiendam cognita veritate. quin etiam eadem malitia errant, qui credentes hæresim, cuius contrariam veritatē scire non tenebantur, non volunt suscipere sanam doctrinam veritate cognita. & hi omnes sunt errores pertinaces, qui consummatum hæreticum faciunt.

Diuus Augustin. de verbis Apostoli sermone 14. Ferēdus est, inquit, disputator errās in aliis quęstionib⁹

non diligenter digestis , nondum plena ecclesiæ auctoritate firmatis. ibi ferendus est error: non tantum progredi debet, ut etiam fundamentum ipsum ecclesiæ quatere molliatur.

- 6 Beatus ille Chrysostomus in epistolam primam ad Corinthios, sermone 17. inquit: Vtrumq; inuicem confirmatur, malitia ab incredulitate, & incredulitas à malitia. animus namque, qui multorum scelestorum sibi conscius est, cum futurum iudicium formidet, atque exhorrescat, nolitque mutata vita in melius sibi consulere, incredulitate quietem animi quærit.

De ignorantia. TIT. XLIX.

- I Qui verò ignorantia errat, is plerumque ab hæresi excusari potest. sunt autem species ignorantie quatuor: Vna affectata: altera crassa; tertia

tertia probabilis; quarta insuperabilis. qui errat ignorantia affectata, is malitia non caret, atque adeò pertinax esse præsumitur, præsertim, cùm errat in eo, quod explicitè scire tenetur. de hac ignorantia David loquitur, dicens: *Noluit intelligere, ut bene ageret*, Psal. 36. c. excellentissimus, vndecima quæst. tertia. Iustinus martyr quæst. 140.

Propheta regius inquit: *Longè est à peccatoribus salus, quoniam iustificationes tuas non exquisierunt*; vbi beatus Hilarius: Non habet veniam ignoratio volūtatis: quia sub scientiæ facultate nescire, repudiata magis quàm non reperta scientiæ est reatus. Psal. 118.

Is qui crassa ignorantia errat, ignorans ea, quæ cunctis diuulgata sunt, vix ab hæresi poterit excusari, ac fortasse, ne vix quidem: excepto, si stupidus, vel stolidus esset. l. latae
P 5 culpæ.

culpæ. ff. de verbo. signifi. l. nec su-
pina, de iuris & facti ignoran. l. si
Titius. ff. de fideiuss. l. 4. quod vi,
aut clam. Canus libro 12. de locis
theologi. cap. 10.

- 4 Probabilis autem ignorantia ex-
cusat ab hæresi, cùm caret malitia
& pertinacia. Nam & beatus Cy-
prianus contra Demetrianum scri-
psit: Qui ad malû motus est men-
dacio fallente, multò magis ad bo-
num mouebitur veritate cogente.
Et diuus Hieronymus in prologo
epistolæ ad Romanos: Qui cogni-
tum illico sequimur, olim utique
sequeremur, si antè cognouissemus.
& sanctus Augustinus: Qui senten-
tiam suam, quamuis falsam, atque
peruersam, nulla pertinaci animosi-
tate defendunt, quærunt autẽ cau-
ta sollicitudine veritatem, corrigi
parati, cùm eam inuenerint, ne-
quaquam sunt inter hæreticos de-
putandi.

putandi. & auctor operis imperfecti, in Matthæ. homilia 42. Qui pro veritate contendunt, & cognita veritate consentiunt veritati, manifestum est, quòd prius non contra veritatem, sed pro veritate certabant.

Ad summam, qui probabili ignorantia non pertinaciter errat, is non habet electionem contradicentem doctrinis ecclesiæ: relinquitur ergo, vt hæreticus non sit. c. dixit Apostolus. 24. q. 3. c. 1. 29. quæst. 1. vterque Tho. 2. 2. q. 11. arti. 2. tradūt omnes in c. 1. de summa trinitate, & in rub. C. eodem tit. Lupus allegat. de hæresi. §. 5. Alberti. de assertio. catho. q. 36.

Qui errat ignorantia insuperabili, quam superare non potuit faciens quidquid in se fuit, is omni culpa caret, nedum hæreticus non est: sicut & ille, qui quærens verita-

veritatem in quæstionibus difficil-
limis, imbecillitate ingenij bona
fide aberrauerit, de quo errore ac-
cipienda sunt verba illa, quæ vulgò
dicuntur esse diui Augustini: Erra-
re possum, sed hæreticus non ero.
addo Vincen. Lirinen. aduersus hæ-
reses, post. prin. Ioan. Maio. in lib. 2.
2. sent. distin. 22. q. 2.

6 Qui verò errat ignorantia, in his
etiam quæ explicata fide scire tene-
batur, peccat ille quidem peccato
negligentiæ, non tamen hæreticus
est, si modò pertinacia careat. c. 1.
29. q. 1. Gerson de vita spirituali, le-
ctione 5. Alfonsus libr. 1. aduersus
hæreses, cap. 9.

7 Vnde fit, vt qui errat ignorantia,
non sit puniendus hæreticorū pœ-
nis: sed errores reuocare debet arbi-
trio iudicum, simpliciter, & sine
conditione, extrauag. Vas electio-
nis, in fine de hæret. Gerson de pro-
testa-

testatione, considerat. II. Lupus allegat. de hæresi. §. 4.

Indoctis hominibus melius est simpliciter credere, quàm curiosa scrutari. diuus Augustinus de verbis Apostoli sermone 33. Multis hæreses ignotæ sunt, & est ista ignorantia tutior. & sanctus Thomas, Eorum fides firmior est, qui nihil diuersum audierunt, ab eo quod credunt: postremò turbam imperitam credendi simplicitas, nō intelligendi viuacitas tutissimam facit, vt rectè scripsit Hosius libro de expresso Dei verbo. Sanctus Tho. 2. 2. quæst. 10. arti. 7.

De protestatione.

TIT. L.

CUM protestatio prodesse possit reis: de ea quoque differendum est. Solent quidem viri pij protestatione uti, in hunc ferè sensum: quòd si
fortè

fortè aliquid contra fidem catholice eos dixisse, aut scripsisse contigerit, ex inde illud reuocāt, & ex imperitia dictū, vel scriptum intelligi volunt, non autem ex malitia, vel pertinacia. c. hæc est fides. 24. q. 1.

- 2 Hanc protestationē definit Gerson, vt sit confessio quædam, qua declaratur, quid protestans in fide sentiat. aliter: Est hæc protestatio religiosa, & modesta deprecandæ impietatis, pertinaciæq; cautio, animi nostri declaratoria, & certificatoria, testatur enim quo animo sumus locuturi, vel scripturi. Gerson tractatu de protestatione cōsidera. 1.
- 3 Quæ protestatio, cū in nullius detrimentū sit, & ex voluntate protestantis pendeat, fieri potest quocunq; loco, & tempore, atq; interpretatur verba, & scripta cōsequentia. l. per seruū. §. 1. ff. de usu, & habita. l. qui in aliena. §. Celsus. de acq. hæc.

nær. l. si quis in prin. de lega. 3. Bar. in l. non solū. §. morte, de noui. ope. nuncia. omnes in c. cū M. Ferrariensis, de constitutio.

Sed vt protestatio profit, necesse 4 est vt verba sint ambigua, & mens proferētis dubia. nā si verba, & mēs protestātis manifestā hāresim saperēt, nihil prodesset ea protestatio. l. Nefennius. ff. de neg. gestis. l. at si q̄s. §. pleriq;, de relig. & sumpt. fune.

Quo efficitur, vt qui sciens errat 5 cōtra catholicā fidē, quāuis millies protestetur, nihilominus pertinax hēreticus sit. alioqui liberū esset hēreticis, hēreses quascunq; docere sub prætectu protestationis; sed protestatio cōtraria facto prorsus inutilis est. ca. sollicitudinem, de appel. c. ca. te. de iure iuran. c. vlti. de homic. lib. 6. l. si quis extraneus. ff. de acq. hēr. l. si non conuitij. c. de iniuriis. Gerson de protesta. consi. 3. cum seq.

Hinc

- 6 Hinc est, quòd qui errat in iis, quæ explicitè scire tenetur, non excusatur sola protestatione, sed præterea ignorantiam probare debet. l. 2. §. Seruius. ff. de orig. iuris. l. professio. c. de mune. patrimo. lib. 10. l. ab ea parte. ff. de probatio.
- 7 In rebus autè ambiguis, ac difficillimis, plurimum proderit protestatio: quia etiam viri docti ea ignorare possunt, glo. in prin. insti. de obli. quæ ex quasi deli. nascun. Feli. in c. 1. de re iu. Alfon. lib. 1. de iusta hære. puni. c. 11.
- 8 Protestatio interdū excusat apud Deum, & non apud homines, & contrà: quia homo iudicat, quæ apparent, Deus autem intuetur cor. 1. Reg. 16. Gerson considerat. 8. Alfon. dicto cap. 11.
- 9 Qui errat probabili ignorantia, excusatur protestatione apud Deū, & homines. Alberi. in rubr. c. de hærer.

hæret. Gerson confid. 5. Alfons. cap.
11. Alberti. de assertio. catho. q. 12.

Ad summam ex personarum, & 10
errorum qualitate, plus, minusve
proderit protestatio: sed nunquam
nocere potest, quia nihil ponit im-
probum, vel suspectū. Gerson con-
fid. 2. & 12. l. si quis sub conditione.
ff. si quis omis. cau. testa. Feli. in c.
literas. de præsump. nu. 19.

De absolute. TIT. LI.

VBI promotor fiscalis omnia
crimina in reos obiecerit, & illi, eo-
rumque aduocati, defensionibus
suis fuerint vsi, & vtrunque proba-
tiones peregerint: conuenire debēt
iudices, & consultores, ac de causa-
rum fine deliberare. quòd si reus di-
luerit obiecta crimina, vel accusa-
tor ea non probauerit, absoluendus
quidem est; nonnunquam ab accu-
satione, interdum ab instantia iu-
dicij,

dicij, sæpe etiam fideiussoribus relinquendus est: quemadmodum iudicibus iustius, & commodius esse visum fuerit.

- 2 Multi putant episcopū solum, & solum inquisitorem absolvere posse reum accusatū de hæresi: quamvis neuter eorum solus damnare possit. sed illorū opinio à multis damnata, è foro expulsa meritò, eiecta que est: quia simul deliberare debēt, an reus sit absolendus, vel condemnādus: & eadem omnino ratione vtrunque faciendum est. Clem. ex eo. de hæreti. l. qui condemnare. ff. de re iudi. & ibi Cuma. Areti. Soci. & quidam alij, Stepha. Ioan. And. Imola. in clem. 1. de heret. Syluester & Caieta. in summis, verbo. excōmunicatio.
- 3 Absolutus à summo Pontifice in foro exteriori, non potest ab inquisitore de eisdem criminibus puniri: nisi fortè falsa cōfessione absolutio
extor-

extorta sit, quo casu cōsulendus est ipse pontifex maximus. c. cū in inferior. de maio. & obedi. Decius cōfil. 137. Parisius consili. 1. lib. 4.

Hi qui eliguntur à pœnitentibus, 4
vt sacras eorū confessiones audiant: quāvis ex clausula generali diplomatū, siue bullarū, à multis criminibus absolvere possint: hæreticos tamen absolvere nequeunt: quia id specialiter inquisitorib⁹ reseruat. Nec est verisimile generaliter esse cōcessum, quod specialiter denegaretur. Nec enim probabile est, pontificē summū tot legibus sanctissimis in fidei fauorem latis, tam facile derogare voluisse. c. 2. de pœnit. & remis. lib. 6. cap. in generali, de regu. iur. lib. 6. l. si quando. C. de inoffi. testamē. Couar. in c. alma mater, parte 1. §. 11. quāvis Soto in lib. 4. sent. distin. 22. quæst. 2. artic. 3. dissentire quodammodo videatur.

Q 2

Sed

5 Sed prior sententia vera est, ut mihi quidem videtur. Nam si episcopis inquisitoribus ordinariis iure singulari tribuitur, ut absolvere possint in foro pœnitentiæ occultos hæreticos; idque committere nequeant vicariis suis: incredibile est, ut sub clausulis generalibus id ipsum intelligatur esse concessum cuicunque simplici sacerdoti, qui facile potest pœnitentem ad episcopos, vel inquisitores mittere. concilij Tridenti. sess. 24. c. 6.

6 Hæretici morientes absolui possunt à quolibet sacerdote, si episcopus & inquisitores defunt. quod capite 2. concilij Arausici his verbis decretum est: hæreticos in mortis discrimine positos, si catholici esse desideret, si desit episcopus, à presbyteris cum chrismate, & benedictione consignari placuit. c. his qui tempore, cum seq. 26. quæst. 6. concil. Tridenti. sessio. 14. c. 7.

De

De tormentis. TIT. LII.

CUM reus negat obiecta crimina, & plenè probata non sunt: plerunque ad quæstionem peruenire oportet. est autem quæstio invita conscij hominis confessio, vt Aristoteles tradit.

Quæstio, auctore Vlpiano, res est fragilis, & periculosa, & quæ sæpe veritatem fallit. diuus quoque Augustinus dolenda esse ait iudicia hominū de hominibus, cū quispiam torquetur, & cū quæritur, vtrum sit innocens, cruciatur: & innocēs luit pro incerto scelere certissimas pœnas. demum Rhetores multa dicunt contra tormenta. l. 1. §. quæstioni. ff. de quæstionibus. August. lib. 19. de ciuitate Dei. c. 6. Cicero in partitionibus, & li. 2. rhetoric. ad Herennium. Arist. rhetoric. ad Alexandrum. c. de quæstione.

Q 3 Carc-

- 3 Cæterùm sæpissimè tormenta necessaria sunt, vt iidem ipsi rhetores docent, & B. Cyprianus contra Demetrianum inquit: Torquentur rei, qui se negant crimine, quo accusantur, teneri, vt facinoris veritas, quæ indice voce non promitur, dolore corporis exprimatur. Et Eusebi⁹ ad episcopos Gallia: Veritatē diuersis cruciatibus è latebris suis religiosus tortor exigere debet: vt dum pœnis corpora subiiciuntur, quæ gesta sunt, fideliter, & veraciter exquirantur. Fabius lib. 5. c. 4. Isocrates in Trapezitico. Esther. 12. c. pe. 5. quæst. 5. c. circuncelliones. 23. quæst. 5. Io. maior, in 4. sent. dist. 15. quæst. 22. Syluester verbo. inquisitio. 2. §. 9.
- 4 Itaq; inquisitores possunt, ac debēt reos torquere, vt errores cōfessi, cōuertātur, & viuāt, & vt eorū animæ saluæ fiant. ille hæreticū interficit, qui hæreticum eum esse patitur:
- cæte-

cæterū nostra correptio, viuificatio est, vt hæresi moriens, viuat catholice fidei, vt diuus Hieronymus inquit lib. 3. aduersus Pelagianos.

Sed quia nonnunquam in quæstionibus habendis perniciosè erratur, multa prius cōsideranda sunt, & illud in primis, non esse à quæstionibus incipiendū, sed ita demū ad eas veniendū esse, cū suspectus est reus, & aliis argumētis ita vrgetur, vt sola eius confessio deesse videatur. l. i. ff. de quæstionib. l. milites. C. eodem tit. c. cū in contemplatione, de reg. iuris.

Nec fatis est, vt reus suspectus sit, 6 & argumentis verisimilibus vrgeatur, sed alia præterea multa necessaria sunt: scilicet vt indicia singula plenè probentur. glo. communiter approbata in l. vlti. C. famil. ercis. Bar. & cæteri in l. vlti. ff. de quæstio. Hippoly. in pract. §. diligenter.

Q 4

Item

- 7 Item illud necessarium est, vt magna sint indicia & vehementer vrgentia: leuia enim non sufficiunt. l. milites. c. de quaestionib. gloss. recepta ab omnibus. in l. cum probatio. ff. de probatio. Bart. & alij in dicta l. vltim.
- 8 Necesse etiam est, vt copia indiciorum reo detur cum dilatione ad ea diluenda; id enim natura æquum est, & multis legibus comprobatur. l. vnus. §. cogniturū. ff. de quaestio. l. 3. §. si ad diem, de re milita. Bar. & reliqui in dicta l. vnus. Bossius titu. de indiciis.
- 9 Iniquum quippe est, hominem inauditum torquere, cum defensionis facultas nulli vnquam deneganda sit. quòd si nemo damnandus est in caulis ciuilibus indicta causa; quanto minus in criminalibus? de paruula summa iudicatuero tibi res sine teste non probaretur, vtrique
parti

parti dares actiones, dares tempus: non semel audires, vt ait Seneca libro secundo de ira: & hominē torquere audes antequam illi, vel indicia nosse liceat, vel tempus ad indicia diluenda accipiat? Clem. pastoralis, de re iudi. c. i. de causa possessionis. l. defensionis facultas. c. de iure fisci. lib. io.

Ex quibus omnibus aliisq; multis perspicuum est, iniustū abusum esse, atque crudelem eum, qui in quibusdam tribunalibus inualuit, sine iudiciis torquere homines, vt participes criminum prodant, vel vt quæ vera dixerunt sponte, eadem rata habeant cum tormentis; est enim diuino iuri, atque humano contrarium, torquere sine iudiciis, atque adeo sine culpa. Nam quid imputari potest ei, qui sponte veritatem dixit? quid ei, qui non habet socios criminum? ergo tor-

Q s menta

menta talia iniusta, crudelia, atque tyrannica sunt, & ex abusu, & iniquitate manantia.

11 Opus quoque est, vt accusator postulet reum torqueri, & ideò promotor fiscalis id generaliter petere solet in libello accusatorio. l. de minore. §. tormenta. l. patre, vel marito. ff. de quæst. l. quicumque. C. de seruis fugitiuis.

12 Quòd si reus nihil probauerit, quo indicia diluantur, tunc inquisitores eum damnare possunt ad id genus tormenti, quod fuerit in ea prouincia vsitatus: & eius sententię copia reo fieri debet, vt appellare possit: eiusque appellationi deferendum est, nisi friuola sit. l. ante sententiam. ff. de appellat. recipien. l. per hanc. C. de temp. appellatio. c. cum appellationibus friuolis. de appellat. lib. 6.

13 Haftenus de ordine procedendi vsque

vsque ad executionem quæstionis, satis ferè diximus. sequitur, vt pauca quæ prius dici oportuit, de indi- ciis iam disseramus. Ac primū qui- dem, cū argumēta, signa, & indi- cia, quibus suspectus est reus, ex va- riis personarum, & rerum circun- stantiis oriantur, nulla certa regula bene definiri possunt, itaq; arbitrio iudicū necessariò relinquenda sunt. Bar. & omnes in l. vlti. ff. de quæst. plurimi citati ab Hippoly. in practi. §. diligenter.

Sed necessaria est saltē dimidiata, 14
siue semiplena probatio ad torquē- dum hominem. reus ergo infama- tus torqueri poterit, vnius hominis fide digni testimonio, de crimine ipso testificāte: quòd si reus sit bonæ fame, alia præterea indicia necessaria sunt, glo. recepta in l. 3. C. leg. Iul. maiesta. Bart. & cæteri in l. mari- tus. ff. de quæstio. Cardi. & Imola.
in cle.

in cle. 1. de hæreti. Squillacen. de fi-
de catho. cap. 31. glo. communiter
approbata, in l. in bonę fidei de reb.
credi. & in l. admonendi. ff. de iure
iuran.

- 15 Ergo non sufficit ad quęstionem
testimonium socij siue participis
eiusdem criminis, nisi alia etiam in-
dicia concurrant. l. 4. c. de quęst. c.
vlt. 15. quęst. 3. Hippolyt. in d. §. dili-
genter. Blancus in l. vlti. ff. de quę-
stio. nu. 378.
- 16 Confessio criminis extra iudiciũ
facta, & plenè probata, quia semi-
plenam probationem facit, sufficit
quoque ad habēdam quęstionem.
l. vlt. ff. de interrogat. actio. glossa re-
cepta in l. capite quinto. ff. de adul-
te. omnes in l. vlti. ff. de quęstio. &
in c. at si clerici. de iudi.
- 17 Quamuis multi putent, fugam
rei esse sufficientem ad quęstionē;
ea tamen opinio vera non est, cū
variis

variis ex causis quispiã fugere possit, quæ vel ex toto, vel certè magna ex parte illum excusare queant. fugit olim Alcibiades, prouerbium illud adiiciens: Vitæ discrimen ne matri quidem committendum: fieri enim ignorantia posse, vt nigrum pro albo ferat lapillum: vt Plutarchus in Alcibiade: & Aelianus lib. 13. variæ historiæ, auctores sunt.

Fugit quoque Demosthenes, & 18 epistola 2. de suo reditu inquit: Iam ob discessum meum iure irasci mihi non potestis, nec enim ideo abij, quod aut de vobis desperaré, aut vspiam aliò respicerem: sed primum carceris ignominiam animo ferebam grauitè: deinde propter ætatem, afflictionem illam corporis perpeti non poteram: & cætera. ergo qui veritus sæuitiam iudicum, aut potentiam aduersariorum, aut ob aliam probabilè causam fugit,
non

non idcò torquendus est. c. accedens. 2. vt lit. non contesta. Bal. in l. bonæ fidei. C. de reb. credi. Blancus in l. vlti. ff. de quæstionib. nu. 285.

- 19 Reus suspectus, qui vacillat, & peierat, magis suspectus efficitur, atque adcò torqueri potest, vt plurimis placet: quamuis titubare, & inconstanter loqui nonnunquam rei soleant magna aliqua perturbatione animi: quod iudices considerare attentius debent. l. ex libero. ff. de quæstionib. & inibi Barto. & ceteri. & in l. de minore, §. plurimū. & in l. vlti. eodem tit. Hippoly. in practi. §. diligenter.

- 20 Propter solam famā, quantūlibet publicā, nemo torqueri debet, quia incertissima est, & plerunque falsa, & pondus testimonij non habet. c. qualiter. 2. de accusa. Bar. & Hippo. in d. §. plurimū. Pari. conf. 153. li. 4.

Atque

Atque hæc quidem de indiciis: 21
 sequitur, vt de reis ipsis paucula
 subiiciamus. In plerisq; criminibus
 multi torqueri non possunt, sed in
 causa hæresis illi torquēdi sunt, qui
 in crimine læsæ maiestatis torqueri
 possunt: quia longè grauius est, di-
 uinam quàm humanā ledere maie-
 statem. proinde nobiles, decurio-
 nes, & cæteri quæstionibus subiici
 possunt. l. nullus. C. ad leg. Iul. ma-
 iest. l. decuriones. C. de quæstio. au-
 then. Gazaros. de hæreti. c. vergen-
 tes, eodem titu. Hippolyt. practi. §.
 expedita. Grill. de quæstio. q. 6. Co-
 uar lib. 2. resolut. c. 9.

Minores quoque viginti quinque; 22
 annis torqueri possunt, quia etiam
 impuberes terreri queunt in crimi-
 ne hæresis, & habenis, vel ferula cē-
 di. l. i. §. impuberi. & l. excipiuntur.
 ff. ad Syllania. l. de minore. & ibi
 Hippolyt. de quæstionibus.

Clerici

- 23 Clerici, & monachi, & cæteri religiosi torqueri possunt pro crimine hæresis, quia grauius quàm laici delinquant. c. 1. de deposito. c. ad abolendam. §. vlti. de hæreti. c. accusatus. §. vlt. eodem tit. lib. 6.
- 24 Sed etsi multis indiciis vrgeantur, torqueri tamen nō debent, nisi infamati sint; & hæc est communis opinio iuris peritorum. in c. 1. de deposito. Feli. in c. veniens. 1. de testi. Ias. in l. magistratibus. ff. de iurisd. om. iudi. Bernar. in practi. cap. 117. Boer. decis. 163.
- 25 Verùm ea opinio nullo iure probatur: & plusquàm infamia nocent vrgentia indicia, quæ ex perspicuis coniecturis oriuntur. Postremò in hæresi, & in aliis criminibus, quæ clanculum perpetrantur, non exigitur ad quæstionem infamia publica, sed sufficit semiplena probatio: & ita placet Alciato, cuius sentētia
(inco

(meo quidem iudicio) probabilior
est. c. super eo, de eo, qui cogno. c.
cùm olim, de verbo. signi. Alciat. in
c. i. de offi. ordina. nu. 43.

Quamuis autem hoc ita sit, cle- 26
rici tamē, & monachi, aliique reli-
giosi homines rarius, & mitius tor-
quendi sunt: tum propter periculū
excommunicationis, si fortē mo-
dus excedatur: tum etiam propter
reuerētiam religioni debitam, præ-
cipuē sacerdotibus, quemadmodū
à multis rectissimē traditur. Hugo.
Arch. Præpos. & alij in c. illi qui. 5.
quæst. 5. Syluester in summa, verbo.
inquisitio. 2. §. 9. Ioan. Bernar. in pra-
cti. cap. 117. Soto lib. 5. de iusti. &
iure, quæst. 6. art. 2.

In criminibus occultis, quæ clan- 27
culum cōmittuntur, pronior iudex
esse poterit ad quæstionem, quàm
in aliis; & eo magis in hæresi, quæ
occultior esse solet, & cuius cōfessio

R. non

non modò reipublicæ, sed ipsimet
 hæretico plurimum est profutura.
 l. Diuus Pius. ff. de quæstionibus.
 l. non omnes. §. à barbaris, de re
 milita. Bald. in l. nemo. C. de epi-
 scopali audien. Alex. consil. 77. lib. 1.
 Decius cons. 363.

- 28 Qui cōfiteatur se dixisse, aut scri-
 pisse hæresim, sed negat intentio-
 nem impiam, nisi probabilem ex-
 cusationē afferat, quæstioni subii-
 ci potest: nisi fortè sit planè conui-
 ctus, & ita vtimur. Cardi. in clem.
 ult. de vsuris. Alberti. de assertio. ca-
 tho. quæst. 36. in fine.
- 29 Inquisitor ipse adesse debet quæ-
 stioni, quia plurimum in excutien-
 da veritate, etiã vox ipsa, & cogni-
 tionis subtilis diligētia afferet. Nam
 ex sermone, & ex eo, qua quis con-
 stantia, qua trepidatione quid dice-
 ret, quædam ad illuminandam ve-
 ritatem in lucem emergunt. nemo
 autem

autem præsens debet esse quæstioni, præter iudices, tabelliones, atque tortores. l. de minore. §. plurimum. ff. de quæst. Bar. in l. custodias. ff. de publi. iudi.

Iudex autem cautè reum inter- 30
rogare debet, ita ut via mentiendi non aperiatur illi, atque id confiteatur, quod putet iudicem audire velle. itaque generaliter est interrogandus, an dixerit aliquid impium; alterū enim magis suggerentis, quàm requirentis esse videtur. l. i. §. qui quæstionem. ff. de quæstionibus. & ibi Bar. & Hippolyt. l. i. §. diuus Adrianus, eodem tit.

Nec tantū de se ipso interrogan- 31
dus est reus, sed etiam de sociis, de magistris, atq; discipulis: quos quidem indicare tenetur, etiam non interrogatus, ut alibi dixi. Nam si in aliis criminibus non ita gravibus, interrogari potest de consciis;

R 2 multo

multo id magis in crimine hæresis.
 l. prius. ff. ad Syllania. l. 2. §. Diuus
 Pius, de iure filci, glo. & interpretes
 in l. vlti. C. de accusat. Soto lib. 5. de
 iusti. & iure. q. 6. art. 2.

32 Quin etiam reus plenè etiã con-
 uictus torqueri potest in caput alie-
 num, scilicet vt socios, aliosq; hæ-
 reticos manifestet: non tamen ob
 eam causam torqueri debet, nisi se-
 miplenè probatum sit, quòd socios
 criminis habet, aut quòd scit alios
 hæreticos esse. l. ex libero. l. vnus. §.
 testes. ff. de quæstionib. l. qui vlti. ff.
 de pœnis. l. etsi certus, ad Sylla. &
 ibi Rom. & Igneus. & in l. vlti. C.
 de quæstionibus. Alberi. & Salio
 Bossius tit. de tortura testium.

33 Tormenta verò arbitrio iudicum
 moderanda sunt, ita vt ne reus in
 ipsis, vel ex ipsis moriatur, & vt sal-
 uus sit, vel innocentia, vel suppli-
 cio. l. quæstionis modum. l. de mi-
 nore.

nore. §. tormenta. ff. de quæstionib.

Indicia maiora tormentis maio-³⁴
ribus purganda sunt, vt rectè inquit
Baldus. Nam leuia indicia commi-
natione tormentorū duntaxat pur-
gari solent. Bald. in c. i. §. si Vafal-
lus, de cōtrouer. inuesti. lib. feudo.

Quòd si non antecedentibus in-³⁵
diciis, vel non bene probatis, vel
eorum copia reo non data, confes-
sio tormentis extorta sit, etiam si
reus eam ratam habuerit, nihil ei
nocebit. quidquid enim ex iniuria
iudicis manat, iniustum est, & in-
iustitia causa permanet in eius ef-
fectu: nec enim ex iniuria ius nasci
potest. atque hæc quidem senten-
tia omnium consensu recepta est,
glo. & cæteri in l. pen. ff. de quæstio-
nib. & in c. cū in contemplatio-
ne, de reg. iur. Hippolyt. in practi.
§. secunda quæstio. Soto de ratio-
ne regendi secretum membr. 3. q. i.

R 3 & lib.

& lib. 5. de iusti. & iure. q. 6. arti. 2.

36 Sed etsi omnia suprà scripta ad
vnguē seruata sint, reus tamen con-
demnari nō debet propter cōfessio-
nem tormentis extortam, nisi per-
seueret in ea. Pessimum enim est,
ex confessione extorta quenquam
iudicare: nec ferenda est contraria
consuetudo cū sit iniusta, & ab
omni humanitate aliena. diu⁹ Gre-
gorius epistola 30. libro 8. & 15. q. 6.
c. 1. glo. Hippo. & alij in l. 1. §. diuus
Seuerus. ff. de quæstio.

37 Idem est, si cōfessio extorqueatur
metu imminētium tormentorū: ea
enim paria sunt. quin etiam Xeno-
phon lib. 3. de Cyropædia inquit:
Metum maiori supplicio esse homi-
nibus, quàm si re ipsa malè affician-
tur: metus enim rerum omnium
horribiliū maximè animos perter-
ret: vt dubium non sit, quin maior
adhibita vis ei sit, cuius animus sit
perter-

perterritus, quàm cuius corpus vulneratū sit, vt ait Cicero in oratione pro Cęcinna. l. nouissima. ff. quod fal. tuto. auto. l. 2. C. quorum appellat. non recipi.

Nec audiendi sunt qui putāt, nō 38
esse necessariam rati habitionē, cū
ventum est ad tormēta, probatis in-
diciis maximis, vel antecedente ex-
tra iudiciali confessione, præsertim
geminata. Hæc enim gratis dicun-
tur, nec iure, aut ratione probātur:
& nihilominus talis cōfessio exorta
est dolore aut metu tormentorum.
Anto. Gomes. tomo 3. cap. 13. Blan-
cus in l. vlti. ff. de quæstionib. nu-
me. 208.

Ergo vt confessio ista reo nocere 39
queat, necesse est, vt post aliquod
interuallum temporis ratificetur,
ita vt ne dolor tormentorum, &
vehemēs animi perturbatio duret.
Multi aiunt id esse debere spacium

R 4

vnus

vnus diei, quod & regia lege caue-
tur. Bar. Hippoly. & cæteri in l. 1. §.
Diuus Seuer⁹. ff. de quæst. Bal. & alij
in l. 2. C. de his quæ vi. Tiraquel. de
retractu conuentiali. §. 1. glo. 5. nu.
21. Maio. in lib. 4. sent. dist. 15. q. 22.

40 Sunt etiam qui dicunt, non esse
necessariam ratihabitionem, cum
aliquis tortus de alio testificatur. sed
meo iudicio errant: quia tale testi-
monium inuoluntarium quodam-
modo est, ac tormentis extortum:
& eo magis in causa hæresis, in qua
ratihabitio fieri debet coram reli-
giosis personis. c. vt officium. §. ve-
rū, de hæreti. lib. 6. Bal. in l. vlt. C. de
quæst. Paris. de syndicatu verbo tor-
tura. §. testis.

41 Si verò reus in quæstionibus per-
negauerit, ac tormenta vicerit, hoc
ipso diluit, & purgat antecedentia
indicia; estque supplicio liberādus,
vt olim Plinius censuit libro 8. epi-
stola

Itola ad Aristonem. & ea sententia,
tum regia lege sancita, tum omniū
consensu recepta est. Bar. in l. vlti.
Alberi. in l. edictum. Hippoly. in l.
repeti. ff. de quæst. Boer. decis. 163.
Aymo. consil. 168.

Sed nonnunquā tormenta repe- 42
ti possunt, cū reus euidentioribus
argumentis opprimitur: cū indi-
cia noua superueniunt: cū reus
nō fuit sufficienter tortus: his enim
casibus reus iterum torqueri tunc
demū poterit, cū in tormēta cor-
pus, animusq; durauerit, nec enim
dilaniandus reus, aut excarnifican-
dus est. l. repeti. l. vnius. §. i. ff. de
quæst. Bart. & alij in eadem l. repeti.

Quamuis autem reus interdum 43
in quæstionem repeti possit, bis tan-
tū torqueri debet: alioqui tor-
menta in infinitū abirēt. l. boues. §.
hoc sermone. ff. de verb. signif. Pela-
gi. de planctu ecclesiæ, lib. 2. art. 41.

R 5 Quæri

- 44 Quæri solet, An reus qui obiecta crimina vi tormentorum confessus est, & sequenti die confessionem reuocat, ob id iterum torqueri possit? Et plerique aiunt repeti quæstionem posse: quia reus vacillauit, & quia sua confessione roborauit antecedentem probationem: demum quia nouum indicium ore suo addidit, & ita lege Regia, & Sicala constitutione cauetur. Boer. decis. 163. Carerius in practi. nume. 190. Bossius tit. de tortura prope finem.
- 45 Plusculum dubitationis habet, cum reus bis tortus, bis confitetur, & reuocat, an tertio torquendus sit? quod quidē multi fieri posse putāt, sed eorum opinio nullo iure probatur. Nam vt antè dixi, repetitio quæstionis de prima vice accipiēda est: & secunda confessio nō præbet nouum indicium, cum sit eadem cum prima.

prima. Postremò, quia nullus vn-
quã foret finis tormentorũ, quem-
admodum olim crudelissimè factũ
est, in tyrannicis illis exemplis, à
Valerio Maximo libro 8. cap. 4. &
à diuo Hieronymo relatis, epistola
ad Innocentium, de muliere septies
icta.

Cæterum opinio illa tunc fortè 46
recipi posset, cùm reus bis fuerit re-
missè tortus, & cū in posteriore cō-
fessione aliqua noua indicia prodi-
derit: alioqui cū satis quæsitũ sit,
non vlttrà torquẽdus est reus. Angel.
de malefi. in verbo, fama publica,
quæst. 9. Hippoly. in l. repeti. ff. de
quæst. Grillã. quæst. 7. Tho. Gram-
ma. cōsil. 45. Boer. decis. 163. col. vlti.
Carerius in practi. nu. 194.

Iudices autem, & consultores ea 47
considerare debent, quæ Fabius ait
ab oratoribus esse cōsideranda, idq;
multo maximè, quia hi suadent, illi
diudi-

diudicant, hi ius alterius litigatoris, illi causam utriusque perpendunt: ad extremum, quia hi dicunt, quæ volunt, illi verò ea dumtaxat, quæ iusta sint, proferre, atque exequi debent. quædam igitur (inquit Fabius) propria sunt cuiusque litis: Nam siue de habenda quæstione agatur, plurimum intererit, quis, & in quem postulet, aut offerat, & in quem, & ex qua causa: siue iam erit habita, quis ei præfuerit, quis & quomodo sit tortus, an credibilia dixerit, an inter se constantia: perseverauerit in eo, quod cœperat, an aliquid dolore mutauerit: prima parte quæstionis, an præcedente cruciату, quæ utrinque tam infinita sunt, quàm ipsa rerum varietas. hæc ille lib. 5.

De ab-

De abiuratione. TIT. LIII.

CATHOLICA Christi ecclesia non modò hæreticos punit, sed etiã suspensionem hæresis quantumlibet leuem tolerare non vult. Est enim anima nostra Deo Christo desponsa, cui virginitatem fidei omnimodo seruare tenetur, dicente Apostolo: *Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo.* hæretici autem virgines dici non possunt, quia sensu adulterino corrupti sunt, & virginitatem veritatis Christi, adulterino sensu corrumpunt. Et sicut olim ad eluendam suspensionē adulterij, durissima lege vir vti poterat, vt in libro Numeri legitur, capite s. sic hodie catholica ecclesia diuinè admodum constituit, vt suspicio hæresis tormentis, abiuratione, vel purgatione diluatur. an fidem non seruare, leuius est animã Deo, quàm scæminam viro? inquit Augustinus
episto-

epistola 50. Apostolus 2. Corin. II.

2 De tormentis satis multa diximus, nunc verò de abiuratione differamus: ac primum hoc nomine pontificij frequenter vtuntur, sed ex aliis auctoribus apud Eutropium tantum id me legisse memini; is enim libro primo rerum Romanarum inquit: Quanta mala Romani continua illa regum dominatione pertulerint, non solum vnus regis expulsio, verum etiam abiuratio regij nominis, & potestatis ostendit. Et quamuis abiurare varias habeat significationes, vt in catholicis institutionibus retuli, in proposito tamē abiurare est, execrari, siue anathemare.

3 Tribus ex causis fit abiuratio, vel propter vehementem suspicionem, vel propter leuem, aut abiurantur errores ab hæretico pœnitente. Itaque duobus modis fit abiuratio:

VNO

vno modo a suspectis, altero ab hereticis ad ecclesiam cōuersis. Primi abiurant errores, de quibus vehementer, aut leuiter suspecti sunt: secundi abiurant hæreses, quibus infecti fuere.

De suspectis abiurationibus sunt 4 exempla in magna synodo Chalcedonensi: vbi actione octaua, Theodoretus propter suspicionem abiurauit. Et actione nona, Iba episcopus de quibusdam erroribus accusatus, quamuis fuerit inuentus innoxius, propter suspicionem tamen coactus est dicere: etiam in scripto anathemaui Nestorium, eiusque dogmata, & nunc anathemo eum decies millies, & omnem illum, qui non sapit, sicut hæc sancta Synodus, anathemo.

Plurimum refert, an propter vehementem suspicionem quispiam abiuret errores, an propter leuem: prior

prior enim si repertus fuerit post abiurationem in hæresim incidisse, habetur pro consummato relapso: posterior verò non item. Errant ergo qui putant relapsum quoq; esse, qui propter leuem suspicionem abiurauerat hæreses, & postea in eas inciderit. c. accusatus, de hæreti. lib. 6. vbi videtur errare Ancha. & Matthæ. in constit. Regni Neapol. tit. 1. col. 8.

- 6 Hæretici verò, qui ad sinum ecclesiæ redeunt, abiurare siue execrari hæreses debent, & errores suos damnare, atque auctores errorum: quemadmodum sæpe constitutum, & ad effectum perductum est. concil. 2. Arelaten. concil. Laodicæno. c. 7. Sexta synodo generali, canone 94. diuus Augustinus epistola 95. c. saluberrimum. i. quæst. 7.
- 7 Neque solùm hæreses abiurare, sed palinodiam canere debêt, id est, recan-

recantare suos errores, & meliorem sententiam corrigere, & contraria erroribus asserere. Synodus Ephesina sub Cælestino primo. c. donatum. 1. quæst. 7.

Iurare quoque debent, se nunquam ad abiuratos errores esse reuersuros; quæ omnia non voce modo, sed scripto etiam confirmare debent, subscribentes libellis abiurationis, quod ab ipsis Apostolorum temporibus dicitur esse usitatum. Prima synodo Nicæna. c. 8. & alia synodo sub Martino primo. Leo Magnus epistola 2. synodo. 7. generali. actione 1. & synodo 8. actione 2. & sæpe alibi. c. si quis episcopus. c. conuenientibus. 1. q. 7. c. ego, de consecrat. distin. 2. August. epistola 96. Nicephorus lib. 16. Histo. eccles. c. 26.

Qui incidit in hæresim, etiam vnâ tantum, abiurare debet omnes

S hære-

hereses, quod quidem antiqua consuetudine, & omnibus abiurandi formulis receptum est. Iam ergo inutilis questio illa est, quæ pontificios torquere solebat, utrum is, qui unam hæresim abiurat, & postea in aliam incidit, sit iudicandus relapsus. itaque prætereo eam, ut non necessariam.

10 Clarè autem, & nominatim abiurandi sunt errores, quos abiurans credidit, vel de quibus suspectus sit. nec sufficit obscura, & generalis abiuratio. magna Synodo Chalcedo. actione 8. Magnus Leo epistola 84. decis. Rotæ antiqua. 875. & noua sub tit. de hæreti. Decius consil. 137. Boer. decis. 343.

11 Schismatici quoque, abiurare debent schisma, eodem ferè ordine, quo hæretici abiurant hereses. cuius abiurationis antiquitatem, & usum ex Cypriano, & aliis, hic breuiter laudatis, intelliges. Cypri. li. 3. epist. 11.

Leo

Leo epist. 3. epist. 85. c. 3. c. omnis
cuiuslibet. i. q. 1. c. quoties. c. maxi-
mum. i. quæst. 7.

Olim abiurabatur errores in cō- 12
ciliis generalib⁹, & prouincialibus:
hodie verò coram clero, & populo
publicè fit abiuratio, nec priuati-
m fieri debet, nisi magna ex causa, cap.
si quis episcopus. i. q. 7. c. ad abolen-
dam, de hæreti. c. inter sollicitudi-
nes, de purg. can. Leo epi. 75.

Qui autem abiurare non vult ad 13
arbitrium episcopi, & inquisitorū,
tanquam contumax, & impœni-
tens poterit curiæ seculari relinqui.
Leo epist. 10. & epist. 84. dicto c. ad
abolendam.

Plures verò simul abiurare pos- 14
sunt prælegente secretario, vt Hispa-
niarum consuetudine receptum est:
& consequenti die subscribunt li-
bellis abiurationis, & se obligant ad
pœnas illic scriptas, idque breuiter

S 2

& com-

& cōmodissimè fit, nec vidèo quid
obstare illi consuetudini queat.

- 15 Postremò, formulas abiurandi,
quia prolixiores sunt, hoc loco in-
dicasse sufficiat. Vnam inuenies in
concilio Constanciensi. sess. 19. Al-
teram, in c. Ego Berengarius, de cō-
secrat. distin. 2. Tertiam, apud Car-
dinalem Turrecrem. lib. 4. de eccle-
sia, parte 2. ca. 22. Quartā, apud Al-
fons. Castr. lib. 1. de iusta hæreti. pu-
nit. c. vlti.

De purgatione. TIT. LIIII.

- I POST abiurationem sequitur,
vt de purgatione disseramus: quia
vt antè dixi, suspensiones purgatio-
ne quoq; dilui possunt, & hoc quo-
que remedio inquisitores Hispaniæ
rarò quidem, sed nonnunquam v-
tuntur. Nam vt Godofredus vir do-
ctus, & pius inquit: Puniuntur su-
specti hæreseos in religiosissimis
Hispa-

Hispaniæ regnis, vel hoc maximè, hac tempestate triumphantibus, & singulari laude dignis, quòd nulla non solùm planè hæresis, verùm ne suspicio quidem hæreseos sine digna, vel momento maneat, nota. hæc ille in l. 2. c. de hæreti.

Est autem purgatio, de obiecto 2 crimine innocentie ostensio, vt plerique omnes aiunt. sed non quæcunque innocentie ostensio, purgatio canonica est. nam omnis plena defensio innocentiam reorum ostendit: sed ea duntaxat purgatio canonica dici solet, quæ secundum leges pontificias, & sacros canones fit. Rayne. Gofred. Syluester, & cæteri in summis, verbo Purgatio.

Ad hanc purgationē peruenien- 3 dum non est, nisi cùm reus publica laborat infamia, & crimen plenè probatum non est. Nam si alterum desit, purgatione opus non est, sed

vel absolutione, vel condemnatione. c. nos inter. c. si quis de gradu. cap. cū dilectus, de purgat. cano. l. qui accusare. C. de eden.

4 Præterea necesse est, vt causa, & origo infamiæ nec ab inimicis, vel maleuolis, nec ab infamibus, aut leuibus hominib⁹ orta sit: præsertim, cū apud bonos & graues viros reorū existimatio læsa nō est. c. cū in iuuentute. c. pen. de purgat. cano. c. inquisitionis. §. vlti. de accusatio.

5 Potest etiam reus ad purgationē damnari propter graue scandalū ab eo malè datū: & propter magnam, & publicam infamiam, & propter vehementem suspicionem ex testiū dictis exortam: & vt rectè Decius inquit, recto iudicis arbitrio id necessariò relinquēdum est: quia personarum, & rerum circumstantiæ legibus definiri non possunt. c. inter sollicitudines. c. cū in iuuentute, de

de purgat. cano. Dec. in c. at si cleri-
ci, de iudiciis. nume. 10.

Qua ratione purgatorum quoq; 6
numerus in arbitrio iudicis est, ita
tamen, vt plures præfiniantur, cùm
reus maiore laborat infamia, & gra-
uioribus suspicionibus premitur,
quamobrem iura ipsa, modò plu-
res, modò pauciores expurgatores
requirunt, nimirum, arbitrio iudi-
cum id relinquentia. c. omnibus. c.
presbyter. 2. quæst. 5. c. ex tuarum, de
purgat. canon. c. significasti, de a-
dulter. c. inquisitionis. §. vlti. de
purgatio.

Purgatores eligi debēt ij, qui ean- 7
dem dignitatem, & conditionē ha-
bent, quam reus ipse. Si verò tales
non inueniantur, saltem eligendi
sunt viri probi, & existimationis
bonæ, qui vitam, & mores suspecti
nō tam præsentis tempore nouerint,
quàm præterito. c. si legitimi. 2. q. 4.

S 4

c. cum

c. cum P. c. constitutis. c. inter sollicitudines. c. cum dilectus, de pur. can.

8 Viles, & plebei homines, & malo genere nati, non sunt damnandi, ut se purgent: quia expurgatores non inueniunt, & quia huiusmodi homines melius torqueri possunt, quam nobiles. quod si forte ad hanc purgationem damnentur, & bonos expurgatores non inuenerint: recipiendi erunt alij mediocres, ne defensionis facultas eis denegetur. c. in iuuentute, & ibi glo. & omnes Archid. & cæteri in c. si legitimi. 2. q. 4. Abbas, & alij in c. inter sollicitudines. de purga. cano.

9 Ergo purgatio hæc ad eos, qui sunt in honoribus constituti, magis pertinet, quorum fama aliis necessaria est. Sic multi summi pontifices publicè se ipsos purgarunt. Paschalis primus, Damasus, Symmachus, Leo tertius,

tertius, Gregorius septimus, Sixtus tertius, & Pelagius primus, sicuti Platina, aliiq̃ue in vitis pontificum prodiderunt. c. mandastis. c. auditum. 2. q. 5. Pighius lib. 6. Hier. eccle. c. 17. Brunus lib. 4. de hæret. c. 11.

Qui verò ad arbitrium iudicum 10
se purgare noluerit, tanquam con-
uictus puniri debet: nec opus est,
per annū integrū expectare, quam-
uis ea dilatio ei concessa esse videat-
ur. indignus enim est ea dilatione
cōtumax, atque pertinax, nisi fortè
sit absens. c. excommunicamus. §.
adiicimus, de hæreti. ca. tua nos, de
cohabi. cleri. & mulie. Innocen. Ab-
bas, & cæteri in c. cum P. Manco-
nulla de purga. cano.

Qui deficit in purgatione, pro 11
conuictō habetur, & puniendus est
pœna criminis secundum modum,
quo causa eius acta est. si fuit accu-
satus, coercendus est pœna ordina-

S 5 ria:

ria: si verò inquisitus, vel denuntiatus, arbitrio iudicum pœna moderanda est, c. de hoc, de simo. c. inquisitionis, de accusat. omnes in ca. inter sollicitudines, de purgat cano. & in c. accedens, de accusat. Ioan. Bernar. in practi. cap. 141.

- 12 Cùm igitur de crimine hæresis promotor fiscalis semper accuset: relinquitur planè, vt reus in purgatione deficiens, tanquam consummatus hæreticus puniendus sit: & ita Abbas, & ceteri tradunt, in dicto cap. inter sollicitudines.
- 13 Ne autem ambigi possit, quis dicatur in purgatione deficere, iudices id antè definire debent: scilicet, vt si defecerit in duobus, vel tribus, pro conuicto habeatur. Nam cùm hoc expressè cautum non sit, intelligi debet arbitrio iudicum esse relictum. c. ad abolendam. de hæreti. l. i. ff. de iure deliberan.

Sed

Sed vtrum is, qui in purgatione 14
deficit, recipiendus sit, pœnitere vo-
lens? Et siquidem errores suos plenè
confiteatur, non video cur ecclesiæ
gremio nō sit excipiendus: ne ficta,
siue præsumpta probatio plus no-
ceat, quàm certa, & vera, quæ testi-
bus sit. Nam si pœnitere potest, qui
conuictus testibus est, utique & ille
quoque, qui pro conuicto habetur.
l. filio, quem pater. ff. de libe. & post-
hu. cap. afferte. de præsumptio.

Reus iurare debet coram expur- 15
gatoribus, se crimina de quibus su-
spectus est, nō commisisse: illi verò
seorsum dicere debent, an credant,
eum verè, vel falsò iurasse. itaq; reus
de veritate, purgatores de creduli-
tate iurant. c. quoties. 2. quæst. 5. c.
quoties, de purgat. canon.

Perdifficilis quæstio est, vtrū hæc 16
omnia simul cumulari queāt, tormē-
ta, abiuratio, purgatio, & alię pœnæ
arbi-

arbitrariæ? Plerique putant cumulari posse, cum id indiciorum qualitas exigere videbitur, & quamvis eam sententiam in catholicis institutionibus planè confutauerim: ne tamen ipse solus tot viris doctis, ac receptæ consuetudini omnimodo contradicam, distinctione hac in præsentia utar: Aut reus sufficienter est tortus, & tunc absolvendus est, (vt suo loco dixi) præterquàm ab expensis culpa sua factis. Aut remissius fuit tortus, & eo casu, sicuti tormèta repeti possunt, sic ad aliud remediū iudices peruenire possunt: præsertim cum in tormèta corpus, animusve non durat.

- 17 Aut quispiam rectè purgatus est, & tunc præter expensas sua culpa, vel iusta occasione factas: quas æquum non est, vt soluat promotor fiscalis, qui iustissimam causam habuit illum accusandi: existimarim
ad

ad aliam pœnam deueniendum nō
esse: id enim leges nominatim pro-
hibere videntur: c. ex tuarū, de purg.
canoni. c. habet. c. Menam. 2. quæst.
4. c. 1. 15. quæst. 5.

Aut aliquis abiurare cogitur pro- 18
pter vehementes suspensiones: & hoc
tantum casu arbitror, ad aliam pe-
cuniariam pœnam, ac detractionem
in monasteriū, vel quidpiam simile
eum posse damnari. quia qui negat
se fuisse hæreticum, quid magni fa-
cit, si errores abiuret? quid quod ab-
iuratio nō tam pœna, quàm cautio
in futurum esse videtur, c. inter sol-
licitudines, de purgat. canoni. & ibi
Innocen. Hostien. Ioan. And. Anto.
Anchara. & Cardi.

Nam quòd multa illa remedia 19
cumulentur, quorum singula suffi-
cere queant, crudele admodum est,
nec id voluisse Cardinalē, aut quem-
piam alium puto. Nec mirū videri
debet,

debet, si is qui à crimine absoluitur, in expensis damnetur: quia si iudicia efficiūt, vt quispiam torqueatur, & purgetur, & nihilominus à crimine absoluitur: quantò magis sufficient, vt reus absolutus, damnari possit in expēsis à promotore fiscali propter publicam vtilitatem rectissimè factis? vide Cardina. in clem. 1. de vsuris, col. vlti. Fran. Squillacen. de fide catho. cap. 31.

De excommunicatione.

TIT. LV.

I VENIO nunc ad hæreticorum pœnas; quarum prima est excommunicatio: nam in eā incidunt ipso iure, atq; à cōmunionem fideiū diris proscriptionibus eiiciuntur. Est verò pœna horribilis, & pertimescēda: quia (vt ait Hieronymus, epistola ad Heliodorum) Eiectus de ecclesia rabido dæmonum ore discerpitur. &
D. Chry-

D. Chrysostomus, ac Theophylact⁹
addunt: quicūque ex ecclesia fuerit
eiectus, & Spiritu sancto priuatus,
erit hic miser perfacilis in capturā.
Istiusmodi nanq; mox Deus, & pec-
catis obnoxios castigandi gratia, &
morbis affligit, & malis vrgebit, ca.
sicut. cap. ex cōmunicam⁹. de hēreti.
c. absit. ii. quēst. 3. Theophyla. i. Ti-
mo. i. & ibi Chrysosto. homilia 5.

Nec tantū in fide suspecti, sed alij²
etiam, qui per annū in excommu-
nicatione animo pertinaci perstite-
rint, exinde tanquam hēretici prio-
res, & posteriores tanquam in fide
suspecti puniri possunt, ca. excom-
municamus. §. qui autem, de hēre-
ti. & illic Felinus post alios. concil.
Triden. sess. 25. decreti reformatio-
nis. cap. 3. in fine.

Hæreticus etiam post mortem³
solet excommunicatus declarari, ne
quispiam oret pro eo: anathemari
quoque

quoque potest, id est, extrema de-
testatione maledici. Nam cùm ec-
clesiastici iudices dira, & vltima
exempla animaduersionis suæ sta-
tuunt in reos: ad capita deuouenda
descendunt, & anathemate plectũt,
& animas eorũ inferis sacrāt: quod
& in mortuos hæreticos iure ac me-
ritò faciunt. c. Engeltrudam. 3. q. 4.
c. debent. 11. q. 3.

De bonis hæreticorum.

TIT. LVI.

I ALTERA pœna hæreticorum
est, publicatio bonorum. hæreticus
enim, vt exemplo aliis sit, etiam e-
gestate laborare debet. atque vt re-
ctissimè Aristoteles inquit: Ne lan-
guori corpus incumbat, volēs con-
ualefcere, aquam prius & inediam
exhibet: ita qui nequam habuerit
animã, ne quippiam mali exerceat,
ei opulentia, & imperium, & do-
mina-

minatus, & omnino alia id genus sunt auferenda: idq; eò magis, quo mobilior, mutabiliorq; est corpore anima. hæc ille lib. 2. magn. mora. cap. 4. l. bona fides. ff. depositi.

Ergo bona omnia hæreticorum 2 ipso iure publicantur, etiam si filios habeant catholicos. Nam & in aliis criminibus cùm bona reorum confiscantur, nulla filiorum ratio habetur. c. vergētis. de hæreti. Authen. Gazaros. C. de hæreti. l. vlti. C. de bon. proscrip̃to. c. cū secūdū. de hæreti. lib. 6. & ibidem glo. & omnes. Brunus lib. 5. de hæreti. cap. 6.

Nec obstant verba illa Innocen- 3
tij tertij, nisi ad cor reuertentibus,
& abnegantibus hæreticorum con-
sortium, misereri aliquis voluerit.
non enim iudicium arbitrio id re-
linquitur, qui legum ministri sunt:
sed eorum indulgentiæ ad quos bo-
na illa pertinent: eorum enim est
T mise-

miseriçordia vti posse, ac bona publicata donare, si voluerint. adde quòd recentiore constitutione iudices astringuntur absque vlla exceptione. c. vergentis, de hæreti. c. cùm secundum, eodem tit. lib. 6.

4 Publicantur inquam omnia hæreticorum bona mobilia, immobilia, & mouentia, iura quoque & actiones, & quidquid ad eos quoquo modo pertinet, dicto c. cùm secundum. l. bonorum. l. mouentiũ. ff. de verbo. significa.

5 Confiscantur autem à die commissi criminis, per omne tempus, quo hæreticus permansit in hæresi. dicto cap. cùm secundum, & ibi omnes l. vlti. C. ad leg. Iuli. maiesta.

6 Sed bonorũ publicatio non porrigitur ad bona futura, id est ad ea, quæ post condemnationem olim hæreticus, iam pœnitens acquisierit.

rit. l. si mandauero tibi. §. is cuius
bona. ff. manda. l. eius qui. §. i.
de testamen. c. felicis. §. verum de
pœnis. lib. 6.

Nec bona aliena occupanda sunt 7
cum bonis hæretici, sed illico do-
minis sunt restituenda. l. in fraudem.
§. ex his. ff. de iure fisci. l. si ventri. ff.
de reb. auto. iudi. possiden. c. sæpe.
de resti. spoliato.

Fiscus ex bonis publicatis sol- 8
uere tenetur creditoribus omne id,
quod antequam in errores incide-
ret, eis debebat hæreticus. l. i. c. pœ-
nis fiscalibus creditores præferri. l.
nō possunt. l. in summa. l. quod pla-
cuit. ff. de iure fisci.

Bona hæreticorum post senten- 9
tiam declaratoriā ab inquisitoribus
latam, confiscari possunt à dominis
temporalibus eius prouinciæ, in
qua ipsa bona reperta fuerint. c.
vergentis, de hæreti. omnes in c.

T 2 cūm

cùm secundum leges, eodem titulo lib. 6. Aymo. consil. 128. Bossius tit. de bonorum publicatione, nu. 62. Plurimas alias quæstiones copiosè retuli, & luculentius disputavi in meis catholicis institutionibus sub eodem titulo, De bonis hereticorū. illinc assumi poterunt, quæ ad hunc locū pertinebunt, nec enim ea omnia Enchiridio concludi queunt.

De carcere perpetuo.

TIT. LVII.

1 CARCER iure civili ad continendos, & custodiendos homines, non ad puniendos habetur. Ideoq; eodem iure cautū est, ne quis liber homo ad vincula perpetua damnetur. l. aut damnum. §. solent. l. mandatis. ff. de pœnis.

2 Iure autem pontificio carcer habetur non ad custodiam solū, sed etiam ad pœnam. Nam cū sacri
cano-

canones mortis pœnam irrogare nō queant, ne grauiā crimina sint impunita, carceris perpetui pœnā imponunt. Sic olim Cicero oratione 4. in Catilinam dixit: Vincula sempiterna ad singularem pœnam nefarij sceleris esse inuenta. qua pœna nonnunquam hæretici pœnitentes coercentur. c. pen. de hæreti.

Sed hæc pœna perpetui carceris, post lapsum triennij remitti solet: quod & Plato ferè tradit, qui libro 10. de legibus inquit: Impius qui post quinquenniū in carcere transactum, modestior factus fuerit, ille in posterum vnā cum modestis habitet. c. vt commissi. §. necnon, de hæreti. lib. 6. Authen. de monachis, §. si verò. c. legem. 53. distin. c. de viro 12. quæst. 2.

Damnatus ad perpetuum carcerem, qui ab eo fugit, hoc ipso videtur fictè conuersus, & in errorem

T 3

pristi-

pristinum recidisse : quamobrem
condemnari potest, vt relapsus. hæc
est multorum opinio (mea quidem
sententia) & crudelis, & falsa. om-
nes in d. §. necnon. & in c. pe. eo.
tit. lib. 5.

5 Ego verò ab istis vehemēter dis-
sentio, quia is qui è carcere fugit,
impœnitens est, non relapsus. nec
enim hæresim aliquam fuga ipsa
committit: nec iudices possunt fin-
gere illum esse relapsum, quem lex
nulla fingit. Ergo si pœnitere velit,
audiendus est, ac de fuga dumtaxat
puniendus. l. etsi fortè. ff. de castren.
pecu. l. aut damnum. §. quisquis. ff.
de pœnis.

6 Quidam putant, eum qui dam-
natus est ad perpetuum carcerem,
testamentum facere nō posse. quo-
rum opinio mihi nō probatur, quia
non est ille seruus pœnæ, sed pœ-
nitentiam agit, nec iure vlllo inte-
stabi-

stabilis est. Abb. in c. tuæ, de pœ-
nis. Bal. in l. i. C. de sacrosan. eccles.
Bertran. confi. 194. lib. i.

De pœnitentibus. TIT. LVIII.

IN cæteris quidem criminibus
nihil pœnitentia prodest, vt nocens
à legum pœnis liberetur: solis hære-
ticis pœnitentibus venia concedi-
tur; & in sacro inquisitorum foro
iuris clementia est. c. ad abolendam
de hæreti. l. 4. C. eodem titulo. l. qui
ca mente. ff. de furtis.

Diuus Ambrosius lib. 2. de Cain 2
& Abel. cap. 9. Est quædam, inquit,
in peccatis verecundia, & pœni-
tentia portio crimen fateri, nec de-
riuare culpā, sed recognoscere. mi-
tigat iudicem pudor reorum, exci-
tat autem pertinacia denegantium.

Nō tamē omnino illis ignoscitur, 3
sed errores abiurare, ac publicā pœ-
nitentiā agere debent, induti sacco:

T 4 qui

qui vestitus pœnitentiæ est. Nam enormia crimina confessione publica coercenda sunt. c. ego. de consecrat. distin. 2. c. iudicet. de pœnit. dist. 1. c. in capite. 50. dist. c. Achab. de pœnit. dist. 3.

- 4 Præterea bona hæreticorum ipso iure confiscantur, & hæretici beneficiis ecclesiasticis priuati sunt: nec ea recuperant, quamuis ad finem ecclesiæ redeant. qua in re Parisius, & Rebuffus contrarium putantes, decepti sunt. ille consil. 2. lib. 4. hic verò tractatu de pacificis possessionibus. nu. 196.

- 5 Nam etsi nonnunquã bona pœnitentium non publicantur, id principum clementia interdum conceditur, non autem iure communi. c. vergentis, de hæreti. c. cùm secundum, eodem tit. lib. 6. Felinus consil. 10. Brunus lib. 5. de hæreti. c. 6.

- 6 Quæstio implicata est, quomodo, &

do, & quando hæretici pœnitentes recipiendi sunt : quia non omnium pœnitentium par causa est. hi verò qui sponte, priusquam comprehendantur, veniam petunt, benignè recipiendi sunt. l. quisquis. §. vlti. C. ad leg. Iul. maiesta. Hosti. & Fel. in c. de hoc, de simo.

Qui autem in carcere mancipati, 7 cōfitentur errores, recipiendi quoque sunt, sed pœnis suprà scriptis coerceri debent : quamuis non desint, qui putent, huiusmodi confessiones nō esse spōte factas, ac proinde recipiendos non esse tales pœnitentes. sed hæc opinio ab aliis omnibus explosa, eiectaque est. c. ad abolendam, de hæreti. Grillan. q. 5. Alexan. consil. 9. lib. 7. Syluanus consil. 89.

Quinimo qui confitetur hære- 8
fes, antequam ei testimonia edan-
tur, ad perpetuum carcerem dam-
nandus

T 5

nandus

nandus non est, quia nondum deprehensus, nec testibus conuictus est. & ita communiter ab omnibus traditur, post Hostiensem. in summa, tit. de hæreti. §. qualiter deprehensus.

- 9 Dicitur autem deprehensus in hæresi, qui euidentia facti deprehenditur hæreses docens, vel qui asseuerat voce sua hæreses, vel qui testibus, aut legitimis probationibus conuincitur: vt ab omnibus iuris peritis communiter traditur. qui verò ante has deprehensiones confitetur errores, & veniam petit, is arbitrio iudicum damnandus est ad carcerem temporalem, bonis publicatis, vt antè dixi. quia cùm lex nulla sit, quæ talem pœnitentem condemnet ad perpetuū carcerem, id arbitrio iudicum relinquendum est. l. i. ff. de iure de lib. c. mensuram. de pœnit. distin. i.

Qui

Qui verò manifestè fuerit in^{io}
hæresi deprehensus, nisi continuò
post deprehensionem ad fidei ca-
tholicæ vnitatem sponte recurre-
rit, secularis iudicis arbitrio relin-
quendus est, quemadmodum Lu-
cius tertius constituit. cap. ad abo-
lendam. de hæreti.

Sed fuit casus ille omissus in ea-ⁱⁱ
dem constitutione, cùm hæreticus
manifestè deprehensus, continuò
redit ad sinum ecclesiæ, quid cum
eo fieri debet. Et hoc supplet Gre-
gorius nonus dicēs: Qui postquam
fuerint deprehensi, redire volue-
rint, ad agendam condignam pœ-
nitentiam in perpetuo carcere de-
trudantur. itaque non sunt contra-
ria illa iura, vt Laurentius Syluanus
malè putauit, sed diuersa sunt, &
quæstiones diuersas terminant. c.
pen. §. si qui autem. de hæreti.

Vidi

- 12 Vidi ego legem illam Gregorij noni in quibusdã editionibus valde corruptam: habet enim pro verbo voluerint, noluerint, id est, non voluerint, negationem loco affirmationis: at facilis fuit lapsus in scriptore, aut impressore: sed non defuit iuris peritus, qui defendere voluit errorem, satis imperitè volens, vt hæretici pertinaces, qui ad sinum ecclesiæ redire non volunt, iudici seculari non relinquuntur, sed in perpetuum carcerem coniciantur, contra iura vulgaria, & cōtra rempublicam.
- 13 Verùm quæstionis est vsquequo recipiendi sunt pœnitentes, & prætermisissis opinionibus alibi à me relatis, & confutatis, vera sententia esse videtur ea, quæ usu recepta, & instructione Hispaniæ confirmata est: vt vsque ad sententiam diffinitiuã ecclesiæ gremio excipi queant, quod

quod & Gerson, & aliqui tradunt. Verba Gersonis sunt hæc: Difficillimum est, cōvincere aliquem pertinacem, & incorrigibilem fuisse ante iudiciū. Nam etsi millies protestatus fuerit ante sententiā, quod defendet errorem suum: admittitur tamē ad veniam in puncto sententiæ proferendæ, si se monstret pœnitere, & velle stare iudicio superioris: quamuis Occam videatur oppositum tenuisse: cōtra quem est vsus, & lex ecclesiæ. hæc ille tractatu de schismate. Gonsal. de hæretica prauitate q. 20. Alberti. in c. 1. de hæreti. lib. 6. q. 12. Alfons. lib. 1. de iusta hæreti. punit. c. 22. Bertran. consil. 212. lib. 2.

His tamen vehementer obstare¹⁴ videtur constitutio Lucij tertij, quæ exigit, vt sponte, continuò, confestim hereticus veniam petat: sed ea verba cū temperamento accipienda sunt,

sunt, sponte enim fieri quoque dicitur quod fit alio impellente. Cicero ad Atticum: Quod profectò cum sua sponte, cùm te instante faciet. & libro de Oratore: Si sua sponte quò impellimus, inclinant. quin etiam sponte fit, quod nulla vi adhibita fit. Idem Cicero de Senectute: Senes autem sicut sua sponte nulla adhibita vi consumptus ignis extinguitur. d.c. ad abolendam.

- 15 Itaque sponte confitetur hæreticus, qui voluntate sua nulla vi adhibita in carcere confitetur, quod ex materia subiecta planè perspicitur: quia sponte confiteri dicitur in eadem constitutione, qui coniectus in carcerem, & manifestè deprehensus in hæresi asseueratione sua pertinaci, vel testibus aut scriptis conuictus, confitetur errores. Adde quòd non omnis coactio voluntatem excludit, cogitur aliquis vi veritatis,

ritatis, cogitur alius conscientia, & item alius voluntate sua, vt Comicus inquit in Andria: Coactus tua voluntate es. & in eodem opere: Coactus legibus eam vxorẽ ducet. & in Adelphis: Quod vos ius cogit, id voluntate impetret. sic hereticus iure diuino, metu damnationis æternæ, conscientia sua cogi potest, vt sponte confiteatur: & quod volũtariè fit, etiam si necessitate fiat, liberè tamẽ fit. d.c. ad abolendam. & ibi glo. & omnes l. si mulier. §. vlti. ff. quod metus causa.

Plusculum dubitationis habet, 15. cùm cõfessio vi adhibita, id est tormentis extorquetur: sed cùm reus eam ratam habet, spõte quidem id facit, atque adeò recipiendus est: quemadmodum omnium consensu receptum, & rectissimè vsitatum est: contra Laurentium Syluanum, qui iterum errat consil. 89.

Super-

16 Superest, vt alterum scrupulum eximamus, videtur enim quòd non fit pœnitens recipiendus, qui continuo, siue confestim ad sinum ecclesiæ non recurrit: sed lex id exigit, postquam fuerit in hæresi deprehensus, vt antè dixi. & illæ dictiones cum temperamento temporis accipiendæ sunt, & nonnunquam pro subiecta materia longum interuallum admittunt, quod quidem in proposito nō solet esse magnum à deprehensione, vsque ad sententiam. l. ratum. l. quod dicimus. ff. de solutio. l. promissor, de const. pecu. traditur ab omnibus in l. 3. §. eum igitur. ff. de vi, & vi armata.

17 Quòd si cui longum esse videatur, expectare vsque ad sententiam diffinitiuam: is primum consideret, quòd nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa est. deinde repentinas mutationes esse difficilimas:

limas: nec esse adeò facile, ac suaue fateri, se fuisse hæreticum, vt pudor, vt infamia, vt publicatio bonorum, denique vt ipse dæmon non vehementer obsistat. Postremò, quòd reipublicæ interest, vt hæretici, spe veniæ participes indicent, quod facere non solent ij, qui sciunt sibi nō esse ignoscendum. c. si sermo. de pœnit. dist. 2. c. ancillam. 32. q. 2.

Hæreticus ergo ante sententiam 18 errores suos plenè confessus, recipi quidem poterit, sed iudices eum excipere non tenentur, nisi confessio sit vera, & iusta, & non ficta siue simulata: cuius circumstantiæ, quia in facto consistunt, & innumera-biles sunt; necessariò relinquuntur arbitrio iudicum recto. c. vt officiū. §. 1. de hæreti. li. 6. mora. ff. de vsur. l. 2. §. 1. ff. ad Turpilia.

Cùm autē integra confessio fue- 19 rit, & aliunde iudicibus non planè

V

consti-

constiterit, eam simulatam esse, pœnitentem omnimodo recipere debent, reiectis suspicionibus, & præsumptionibus: quibus moueri non possunt, vt quempiam in ignē mittant. nōne Nabuchodonosor post innumeras impietates flagellatus pœnituit, & Regnū quod perdiderrat, rursus accepit, & pœnitentiam meruit fructuosam? spiritus quidē vbi vult spirat, & plerunque vexatio dat intellectum. c. literas. de præsump. c. Nabuchodonosor. 23. q. 4.

De dogmatistis. TIT. LIX.

- I. EXISTIT hoc loco quæstio subdifficilis: Vtrum seductor qui docet hæreses, quem vulgò dogmatizato-rem vocant, recipiendus sit pœnitente volens, sicut cæteri hæretici. & prima quidē fronte videtur, eū pœnitentē recipiendū esse: quia cōstitutio illa Lucij tertij, exequare videtur

tur eos, qui docēt, & illos, qui credūt
hærefes. Verùm ea clausula de excō-
municatione dumtaxat loquitur: in
quam æquè incidunt discipuli, atq;
doctores. cap. ad abolendā. de heret.

Sed vbi leges de recipiēdis pœni- 2
tentibus tractant, nullam dogmati-
starum mentionem faciunt, nec ea-
dem regula metiendi sunt ij, quorū
longè dissimilis culpa est: grauior
quidem est magistri, quàm discipuli
culpa: deceptis enim, & persuasis
parcendum est, nō autem seducto-
ribus, atq; doctōribus, quibus neq;
lex diuina olim ignoscebat. l. hi, qui.
C. de apost. Deut. 13.

Ad hæc, etsi nonnunquam de- 3
linquentibus venia concedatur, du-
cibus tamen eorum non solet ig-
nosci: quia hi longè magis delin-
quunt. l. quoniam multa facinora.
C. ad leg. Iuli. de vi publi. & Nu-
meri 25.

V 2

Addo

4 Addo beatū Hieronymum, qui aduersus Luciferianos inquit: In Alexandrina Synodo constitutum est, vt exceptis auctoribus hæreseos, quos error excusare nō poterat, pœnitentes ecclesiæ sociarentur, non quòd episcopi possint esse, qui hæretici fuerant, sed quòd constaret, eos qui reciperentur, hæreticos non fuisse.

5 Accedit eodem, quòd pontificie leges, quæ hæreticos pœnitentes recipiunt, non sunt ad eos trahendæ, qui non vna morte sunt digni, sed pluribus. Satis enim superque est, vt vni crimini morte dignissimo ignoscatur: nec est iustum, vt multa grauissima crimina sint impunita: quilibet autē hæreticus in pœnam mortis incurrit: qui verò doctor est hæresum, hoc ipso altera dignus est morte. Nam vt lex ait: Ultimo supplicio coercendi sunt, qui fidem
alte-

alterius expugnant peruersa doctrina. l. quicumque. C. de hæreti. l. pen. de apost. l. vlti. de Iudæis. l. i. §. persuadere. & §. sed vtrum. ff. de seruo corrupto.

Accedit etiam quòd lex, quæ de 6 crimine simpliciter loquitur, nō est seruanda, cū alia concurrunt crimina: quia vt Vlpianus inquit: Nunquam plurima crimina cōcurrentia faciunt, vt vllius impunitas detur: nec enim delictum ob aliud delictum minuit pœnam, sed interest publicè, nullum impunitum relinqui. l. nunquam plura. ff. de priua. delict. l. si adulterium cum incestu. l. vim passam. §. præscriptione. ff. de adulteriis.

Et quemadmodū qui plures oc- 7 cidit homines, nulla dignus est venia; ita & hæreticus ille, qui multis nocuit, excipiendus non est ecclesie gremio. Nam & hæreticus tot oc-

cidit homines, quot induxit. homicida est, & dolosus quotidie animarum sanguinem fundens, ut D. Hieronymus inquit in Psalm. quintum. l. 3. C. de episcopa. audien.

- 8 Adde quod, magister errorum, veneno pestiferi dogmatis non corpus occidit, sed animam; non breui morte, sed sempiterna: quam obrem pœna maiore dignus est, quàm homicida. Et sicuti ait beatus Hieronymus in Amos cap. 9. Ideo magistrum hæreticorum percutiuntur, ut salui fiant discipuli. Brunus lib. 5. de seditiosis. cap. 6.
- 9 Qui simplex hæreticus est, sibi ipsi dumtaxat nocet: qui verò doctor est hæresum, non modò aliis perniciosus est, sed etiam vniuersæ reipublicæ: ergo puniendus est, nō solum ut hæreticus, sed ut hostis quoq; reipublicæ. sic olim Augusto Cæsari cōsultuit Mæcenas, ut eos qui
peregri-

peregrinum aliquid, aut nouum in religione tentarent, puniret, atque supprimeret, non solum religionis causa, sed ipsius etiam reipublice, ut à Dione proditum est lib. 42.

Hæreticus quoq; qui Regem, aut iocius coniugem, aut filios corrumpere tentauerit peruersa doctrina, curiæ seculari relinquendus est: quia cum hæresi crimē læsæ maiestatis cōiunxit, hostili animo aduersus Christianam rempublicam animatus. Iure igitur Quadus Manichæos suæ ditionis omnes occidit, eorūq; episcopum, & libros cōbussit, quod vnum ex filiis suis in execrandā illam hæresim pellexissent: auctor Ioannes Zonaras in imperio Iustini Thracis.

Ex quibus omnibus perspicui potest, non esse gremio ecclesiæ excipiendū dogmatistā, qui multis nocuit. Si verò neminem infecit, fortasse recipiendus erit, maiora tamen

in eo pœnitentiæ signa necessaria sunt, ne conuersio eius ficta esse videatur: nec enim facile credendus est, ab extrema impietate repente discessisse, cū peruersi difficile corrigantur, & mali homines, & seductores proficiant in peius, errantes, & in errorem mittētes. 2. Timo. 3. Ecclesiastes cap. 1.

- 12 Eos tamen semper excipio, qui Spiritu sancto inspirante ad ecclesię catholicę sinum sponte redeunt, abiurant errores, præsertim cū aduersus hæreses prædicant, & scribunt; quod vtinam omnes hæresiarchæ facerent: isti enim non pœna, sed præmio digni sunt.

De relapsis.

TIT. LX.

- I Propria significatione vocabuli, relapsus est, qui iterum labitur: sed pontificij iuris interpretatione is dumtaxat censetur esse relapsus, qui
 post

post pœnitentiam publicam prioris lapsus, iterum in easdem hæreses lapsus est. c. accusatus, cap. super eo, de hæreti. libro 6. Ancha. in d. cap. accusatus, nume. 2. Petr. Palud. in lib. 4. senten. distinct. 13. quæst. 3. conclusio quinta. Guido in summa de hæresibus, cap. 10. Alfonsus libro 2. de iusta hære. punit. cap. 2.

Is quoque dicitur esse relapsus, 2 qui propter vehementem suspicionem abiuravit errores, & postea in eosdem incidit. Item qui simpliciter, aut generaliter abiuravit, & post in aliam hæresim recidit. Et is quoque relapsus esse censetur, qui hæresibus abiuratis hæreticos alloquitur, visitat, sequitur, aut eis munera mittit, aut fauet, aut cōmunicat, ita ut excusari nō queat, quin ex approbati erroris cōsequentia, ea fecisse intelligatur. c. accusat⁹. in prin. & §. 1. & §. ille quoque, de here. lib. 6.

V 5

Quid

- 3 Quid si propter leuem suspicionem abiurauit, & postea communicationem cum hæreticis habet? Respondeo, illū non esse relapsū: quia de nullo eius lapsu planè constat, & solis suspicionibus non debet iudicari relapsus, dicto §. ille quoque. & ibi Domini. c. literas. de præsump. Alfonsus lib. 2. de iusta hæreti. puni. c. 2.
- 4 Secus est si abiurasset propter vehementem suspicionē, quia dæmones inuocabat, aut quippiam simile perpetrabat: Nam si postea in idem flagitium inciderit, puniri potest, vt verè relapsus. Lopus. Archi. Domini. & Francus in c. accusatus, §. fane, de hæret. lib. 6.
- 5 Relapsus autem sine spe veniæ relinquitur iudici seculari: quia semel dumtaxat ignoscitur pœnitenti: nō autem ei, qui signum euidens dedit inconstantiaæ suæ. fides verò magnam

magnam constantiam requirit. sed
& Plato lib. 10. de Legibus consti-
tuit, vt impij pro priori lapsu ad
carcerem damnentur: si verò rur-
sus impietatis crimine condemnati
sint, vt morte sine venia plectan-
tur. c. ad abolendam. de hæret. c.
super eo, eodem tit. lib. 6. l. 3. C. de
episc. audien. Tho. 22. q. 11. art. vlt.

Sunt qui putant nō esse punien- 6
dum tanquam relapsum eum, qui
nō accusatus sponte fatetur se fuis-
se relapsum. quorum opinio æquis-
sima est: sed non planè dispicio,
quo iure inquisitores pœnam legū
ei cōdonare queant, nisi fortè sum-
mum pontificem prius consulant.
Alberti. de assertio. catho. q. 25. nu.
25. Alfon. lib. 2. de iusta hæreti. pu-
ni. c. 2. l. 1. ff. ad Turpil. Lactantius
lib. de ira Dei. cap. 19.

De im-

1 IMPOENITENS ille est, qui pœnitentiam agere non vult: nihil verò ita repugnat Deo, quàm cor impœnitens, solû crimen est, quod veniam consequi non potest, vt ait Hieronymus epistola 48. In proposito autem impœnitêtes vocare solemus hæreticos, qui errores suos confiteri non volunt, sed negant, se eos commisisse, vnde pertinaces negatiuos, eos vulgus appellat.

2 Huiusmodi autem impœniten-
tes iudicibus secularibus relinquū-
tur, quamuis millies protestentur
se fuisse, & esse catholicos, & in fide
orthodoxa se viuere, ac mori velle.
Rota in antiquis decis. 875. & in
nouis tit. de hæret. & Hostien. in
summa eodem tit. col. 2. & idem
Calder. confi. 2. Anania in c. excō-
municamus. §. adiicimus, de hæret.
Alberti.

Alberti. de assertio. catho. quæst. 8.
Boer. decis. 343.

Solent aliqui accipere scandalū, 3
cū vident aliquem eiusmodi in
ignem mitti, sed mirari desinent, si
sciant, veniam non dari, nisi confi-
tenti, pœnitenti, & qui satisfacit
ecclesiæ: cui quidem planè constat,
istum hæreticum esse: non secus,
atque multi facinorosi puniuntur,
quamvis negent se crimina obiecta
admisisse. qui ergo pœnitentiam
agere, atque hæreses confiteri non
vult, iure, ac meritò curiæ seculari
relinquitur. c. ad abolendam, de
hæreti.

Eadem dicimus de hæreticis illis, 4
quorum errores probati sunt, & eos
omnes confiteri non volunt, quia
falsa pœnitentia est, cum spretis
pluribus de vno, aut altero crimine
agitur pœnitentia, nec enim licet
dimidiam sperare veniam. c. quem
pœnit.

pœnit. distin. 1. c. ult. distin. 5. cap.
sunt plures, de pœnit. dist. 3. c. om-
nis vtriusque, de pœnit. & remis.

5 Sunt & alij, qui non confitentur
omne tempus errorum. nec partici-
pes hæresum prodere volunt: quos
omnes diminutos impœnitētes ap-
pellāt. sed nō facile damnandi sunt
propter tales defectus, nisi liquidò
cōstet, scienter ab eis occultari: quia
qui se hæreticū fuisse fatetur, iam
quod præcipuè facere debebat, fecit:
nec est verisimile, vt ea tegat, quæ
tanti momēti non sunt. Adde quod
tormētis adigi potest, vt alios hære-
ticos manifestet, nec propter suspi-
ciones condemnari debet: præser-
tim cū obliuisci talium rerum se-
pissimè possit.

6 Qui verò pœnitentiæ impositæ
non satisfaciunt, puniri possunt, vt
impœnitētes, quia non agūt pœni-
tentiam, vt periuri, quia iurarunt se
obtem-

obtemperaturos mandatis ecclesię:
vt fictè conuersi, quia non perma-
nent in ecclesię obedientia, & vera
pœnitentia. ca. nō sufficit. cum seq.
de pœnit. distin. 1. Calderi. consil. 2.
tit. de hæreti. Decius consil. 137.

Fallūtur tamē Decius & Probus, 7
negantes posse inquisitores cogno-
scere, an pœnitentes impositam sibi
pœnitentiam peragant: id enim ad
eorū officiū omnino pertinet, cap.
vt cōmissi. §. necnon, de hæret. lib. 6.
c. literas, de præsump. Decius cōsil.
137. Probus ad Ioan. monachum in
c. præsidentes, de hæreti. lib. 6.

Errāt quoq; multi, dicentes pœni- 8
tentem illū esse relapsū, qui nō fa-
cit ea, quę illi præcepta sunt, vel fa-
cit illi prohibita, quādo pœnitentię
actus cōtrarius est suę culpæ. Verbi
gratia, si præceptum fuit, vt abiuret,
vel aduersus errores suos prædicet:
aut fuit ei prohibitum, ne cum
hæreti-

hæreticis cōmunicet, vel quippiam simile. Nam in prioribus exemplis impœnitens est non relapsus: in posteriore, tunc demum relapsus erit, cū errores prius abiurauerat, quē admodum iam suprā retuli.

- 9 Illud autem verū est, quod iidem aiunt, pœnitentem illum, qui non peragit pœnitentiam impositā, quæ ad purgationem culpæ tendit: vtputa, non ieiunat, non orat, nō facit ea opera pia, quę ei pręcepta fuerē, puniri posse pœnis arbitrariis. Ioan. Imola. & alij in clem. vlti. de hæreti. Federi. confi. 156. Squillacen. de fide catholica cap. 19. Arelata. de hæreti. notabi. 30.

- 10 Cū verò quispiam in eo statu est, vt relinqui debeat curiæ seculari: vt conuertatur & viuat, vel certē ne morte pereat sempiterna, per viros doctos & pios de salute animæ semel & iterum admonēdus est, id enim

enim charitas suadet, atque in sacro Inquisitorum foro vſitatum eſt. c. conuenientibus. l. quæſt. 7. Calde-
ri. conſil. 2. de hæreti. Lupus allegat.
de hæreſi. ſ. 4.

De mortuis. TIT. LXII.

IN omnibus ferè criminibus, reis i
vita functis crimen cum pœna ex-
tinguitur: quia præuenti ſunt à ſum-
mo iudice Deo, & vocati ad maius
tribunal; & quamuis in reatu quiſ-
piam decedat, integri ſtatus dece-
dit: extinguitur enim crimen mor-
talitate, vt ait Vlpianus, & morte
reus crimine liberatur. l. i. cum ſeq.
C. ſi reus vel accuſator. l. is qui in
reatu. ff. ad leg. Iul. maiest. c. ex epi-
ſtola. c. quorundam. 23. diſtin.

Sed neque cadauera in aliis cri- 2
minibus puniri ſolent: in crimine
autem hæreſis propter eius atroci-
tatem & reipublicæ documentum,

X

non

non solùm ad viuentem hominem,
sed etiam ad cadauer, ad sepulchrũ,
ad ossa, & cineres, ad memoriam, &
famam, pœna peruenit. Nam si iu-
re quàm optimo, ab vltimo patri-
cidio exigitur pœna trans hominẽ;
quantò rectius ab hæretico pœna
grauior exigenda est: qui suam pri-
mum animam, deinde familiæ suæ,
postremò totius populi, morte sem-
piterna conatur occidere?

3 Inquiritur ergo in hæreticos etiã
post mortem: quòd si de illorum
hæresi planè constiterit, condem-
nantur ac si viui forent, & eorum
bona publicantur, & excommuni-
cantur, ne preces pro eis, aut obla-
tiones fiant. c. accusatus. §. in eo, de
hæreti. lib. 6. c. à nobis. 2. de senten.
excommu. c. sanè. 24. q. 2.

4 Neque corpora eorum cum ca-
daveribus catholicorum sunt sepe-
lienda. quinimo si quis sciens cōtrà
fecerit,

fecerit, in sententiam excommunicationis incurrit, & ab ea non antè absoluendus est, quàm impia illa cadavera propriis manibus publicè effodiat, & extrahat, & ossa eruat, atque proiciat: si modò à fidelium corporibus separari queant. cap. sacris, de sepultu. 4. Reg. 23.

Damnantur quoque memoria, & fama talium hæreticorum, sed plenior probatio necessaria est cōtra mortuum, qui se defendere nequit. c. accusatus. §. in eo. de hæreti. lib. 6. cōcil. Constantien. sess. 8. Bal. in cap. 1. §. si quis, si de inuestitura inter domi. & vasa. lib. feudo.

Quòd si suspectus de heresi mortuus fuerit lite pendente, iudices causam peragere debent, ut eum vel condemnent, vel absoluant: non tamen imponere possunt hæredibus pœnam pecuniariam propter solas suspiciones. l. 1. C. ex deli. defun.

fun. & ibi Bal.c. accusatus. §. porro.
de hæreti. lib. 6. Aegid. Bellamera
decis. 677. & 680. Anania in c. si quis
episcopus. de hæreti.

- 7 Non tantum post quinquenniū,
sed etiam post quadraginta annos
inquiri potest in hæreticum mor-
tuum: quamvis lex civilis aliud in
causa apostatæ constituerit: sed bo-
na non auferuntur ab hæredibus,
qui bona fide per quadraginta an-
nos ea possederunt. c. vlti. de præ-
scrip. lib. 6. l. 2. C. de apost. Felinus
in c. cum nobis, de præscript. Bru-
nus lib. 5. de hæreti. c. 17.
- 8 Filij, & successores, & alij om-
nes, quorum interfit, vocari debent
ad mortui memoriam defendendā;
quinetiam audiendus est, quicun-
que defendere mortuum velit, dum
modo probabilem aliquam cau-
sam afferat, ca. filij. de hæreti. lib. 6.
l. nā ita diuus. ff. de adopt. Aegidius
decis.

decis. 678. cum seq. Alberti. in rubri. c. de hæreti.

Præsentes autē, & qui certi sint, 9 citari debent ad mortui defensionē: absentes verò & incerti, quorum interesse poterit, vocandi sunt generaliter edictis, & præconis voce: quòd si nemo compareat, iudices ipsi defensorē idoneum eligere debent. c. vlti. de electio. lib. 6. l. si non defendantur. ff. de pœnis. Aegidius decis. 679.

Qui propter hæresim in carcere 10 detrusi mortem sibi consciuerint, damnandi sunt, vt impœnitentes, & plenè conuicti: quāuis antè confessi fuerint, & se pœnitere velle affirmauerint. Nam Iudæ neque confessio neq; pœnitentia profuit, quia laqueo se suspendit. c. Iudas. c. nihil, de pœnit. dist. 3. Bar. & alij in l. vlti. C. de iure fisci lib. 10. & in l. vltim. ff. de bon. eorum. Gonsal. de hæret.

- II Ordinem verò inquirendi contra hæreticum defunctum, inuenies in cōcilio Constantiensi, sessione 8. vbi damnatus fuit Ioānes VVicleffus, & eius memoria: & ibi prolixè relatum est, quomodo id factum fuerit.

De filiis hæreticorum.

TIT. LXIII.

- I AD filios etiam hæreticorū aliqua pœna pertransit, quia eadem esse personæ pene intelliguntur, & quia nulla magis acerba pœna est, & quæ magis homines à facinoribus deterreat, quàm scire, filios suos ob sua ipsius malè acta affligendos, & paupertate afficiendos, atque notandos infamia, scripsit quidē eleganter Cicero ad Brutum: Nec verò me fugit, quàm sit acerbum parentum scelera filiorum pœnis lui, sed
hoc

hoc præclarè legibus comparatum est, vt charitas liberorum amiciores parètes reipublicæ redderet. Omitto sciens in eandem sententiam plurima, quæ alibi fusiùs retuli. l. vlti. C. de impube. & aliis substi. l. isti quidem. ff. quod met. causa.

Iure igitur, ac meritò hæreticorū filij parentum bonis priuantur, & infamia notantur. Nam quemadmodum filij hominum bene meritorum, parentum meritis nobilitantur, quamuis ipsi nihil fecerint, propter quod nobiles essent, vt ciuis meus Seneca libro 4. de beneficiis eleganter differit: sic ecōtrario, malè meritorum filij parentū scelere obscurantur, & infamia iustè notantur. bona siquidem corporis, & fortunæ à parètibus in liberos naturaliter transeunt, & similiter mala, vt Plutarchus tradit lib. de fera numinis vindicta. c. vergentis. de hæret.

- 3 Ad hæc, filij hæreticorum vsque ad secundam generationem ab ecclesiasticis beneficiis, & publicis officiis repelluntur: quòd si contrà fecerint, legibus regiis publicatione bonorum puniuntur. c. 2. §. hæretici. de hæreti. lib. 6.
- 4 Ceterùm benigna interpretatione placuit, vt illi dumtaxat hæreticorum filij à beneficiis, & officiis arceantur, quorum parentes ecclesiæ vnitati non fuerint restituti: & vt secundus ille gradus lineam tantùm paternam comprehendat: per maternam verò lineam, vt ad primum gradum, nec vltra pœna porrigatur. c. statutum. 2. de hæc. lib. 6.
- 5 Filios autē hoc loco accipimus, non tantùm ex iustis nuptiis procreatos, sed eos etiam, qui ex incesto, adulterino nefario, aut quocūque alio illicito cōplexu nati sunt. nec enim cōditio eorum melior esse debet,

debet, qui maiori odio digni sunt.
l. parentes. ff. de in ius vocan. glo. &
omnes in dicto capite statutū. Co-
uar. lib. 2. resolu. cap. 8. Gigas lib. 3.
de crimine læsæ maiestatis. q. 7.

Sunt qui putant filios, & nepo- 6
tes relapforum, qui antequam cu-
riæ seculari relictī essent, sacramen-
ta pœnitentiæ ac eucharistiæ rece-
perunt, supra scriptis pœnis non esse
obnoxios; quia nō videntur paren-
tes eorum hæretici decessisse, sed
pœnitentes, & ecclesiæ reconciliati:
nam sacramenta non conceduntur
iis, qui extra ecclesiam existunt. &
hanc opinionem utpote clementio-
rem iam olim secutus sum. c. super
eo. c. statutum. 2. de hæreti. lib. 6.
& ibi Domini. Lupus senior tracta-
tu de hæresi. c. 18.

Sed nunc attentius consideranti 7
contraria sententia verior mihi esse
videtur. Nam quòd relapsis conce-
dantur

dantur sacramenta pœnitentiæ, atque Eucharistiæ, id non efficit, vt reincorporati sint ecclesiæ vnitati, nec vt constet, eos fuisse emendatos, & ad mandatum ecclesiæ pœnitentiam recepisse: quę omnia exigit constitutio Bonifacij octaui. Quod autem ea sacramenta illis permittantur, propterea fit, ne in foro conscientiæ claudatur ecclesiæ gremium cuiquam redeunti. Atqui forum exterius non recipit illos, sed curiæ seculari relinquit, vt hæreticos relapsos puniendos, igitur eorū filij nō eximuntur à pœnis antè relatis. Et vt inquit Cicero Philippica 12. Posteriores cogitationes solent esse sapientiores. c. super eo. c. statutum. 2. vbi hoc aiunt. Io. And. & Philippus Francus. c. de his, de accusa. & quæ ibi traduntur.

- 8 Nepotes hæreticorum retinent ius eligendi, quia non sunt nominatim

natim electionis iure priuati : & pater hæreticus nō obest filio catholico in successione aui paterni. l. cūm pater. §. hæreditatem. ff. de legat. 2. Card. Abbas, & Ioan. Imola. in c. excommunicamus. §. credentes, de hæreti. Domini. & Fran. in c. 2. §. hæretici, eodem tit. lib. 6. omnes in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. Segura in l. cohæredi. §. cūm filiæ. ff. de vulga. & pupil. nu. 73.

Filij & nepotes hereticorum priuandi sunt beneficiis ecclesiasticis, quæ consecuti fuerint post parentū hæresim : sed non sunt eis iure ipso priuati : quia id nusquam sancitum est : nec illis beneficiis priuādi sunt, quæ possidebant antequam parentes eorum in hæresim laberentur : quia nec id iure cauetur. c. satis peruersum, & ibi gl. & cæteri. 56. dist. Anto. Abbas, Imola. Anania, & Feli.

Feli. in c. vergentis, de hæret. Roma. singul. 686. Gonfal. de hæreti. pravi. quæst. 23. Couar. lib. 2. resolut. cap. 8.

- 10 Subdifficilis quæstio est, an pœnis antè relatis afficiantur filij nati priusquam parentes hæretici essent? hanc ego in catholicis institutionibus diffusè explicavi. Nunc verò summatim eam attingam. Plurimi quidem aiunt, multiq̃ue negant: & horum sentētia probabilior esse videtur, quia multis iuribus filij nati ante crimen patris eximuntur à pœnis: & gravissimi auctores plurimū referre aiunt, vtrum filius natus sit ante crimen patris, vel postea; quæ aceruatim proferam brevitatis causa. l. 2. C. de libert. & eo. lib. c. non imputatur. c. iam itaque. i. q. 4. Augustinus epistola 75. & super Deut. q. 42. Concil. 13. Toleta. c. 1. Alfon. Castus li. 2. iusta. her. puni. cap. ult.
- Nec

Nec obstat Bonifacij cōstitutio, II
 quæ quidem tota est in fauorem fi-
 liorum, & in eorum odium retor-
 queri non debet. quod verò ait, hoc
 fanè de filiis & nepotibus heretico-
 rum, qui tales esse, vel tales deces-
 sisse probantur, intelligendum esse:
 non ideò vult, satis esse ad pœnas fi-
 liorum, quòd parètes decedant hæ-
 retici: nec enim de hoc vlla quæstio
 erat; sed ea verba scripta sunt ad cō-
 stituendam differentiam inter illos,
 & alios, qui emendati sunt, & ec-
 clesiæ incorporati, & verba illa in-
 definita restringenda sunt, & inter-
 pretanda per alia iura suprà relata.
 c. statutum. 2. de hæreti. lib. 6.

Filij & hæredes audiendi sunt, 12
 probare volètes innocentiam mor-
 tui, tunc demum, cùm pertinax nō
 decessit, vel non plenè confessus.
 Nam utroque casu probationes su-
 peruacaneæ forèt, quia pertinacem
 defen-

defendere non licet: nec est confessi causa tuenda rei, vt rectè quidam cecinit. c. filij, de hæreti. lib. 6. l. vlti. §. fi. ff. de bo. eorum. l. ad probationem dominij. C. de proba.

- 13 Pater filium hæreticum exhæredare potest, & contrà filius patrem; ea enim est iustissima causa exheredationis: præsertim, cùm hæreticis bona non sint relinquenda, sed ea quæ possidēt, ab eis auferenda sint. atque de hoc extat constitutio nouella ab Harmenopulo relata in promptuario iuris lib. 5. tit. 9. c. si quis episcopus, cum seq. de hæreti.

De sententiis. TIT. LXIIII.

- I INQUISITIONE criminum, ac totius causæ diligenti examinatione peracta, Inquisitores cū episcopo, vel eius vicario, & cum peritorum consilio de sententia deliberabunt, vt reus vel damnetur, vel absol-

absoluatur. ca. vlti. de hæreti. lib. 6.

Clem. §. i. eodem tit.

Diuus Chrysostomus in Genesim 2
homilia 42. Docet, inquit, omne
hominum genus Deus, quòd licet
magna valde, & confessa sint pec-
cata, non antea tamen pronuntian-
dam sententiam, quàm manifestæ
demonstrationes fiant. dicit enim,
cùm descenderim autem, videbo,
vtrum iuxta clamorem suum, qui
ad me venit, perficiant, vel non, vt
sciam: per quæ crassa verba docere
nos vult, quòd opus sit magna dili-
gentia: & non auditu solo peccato-
res condemnandi sunt, neque sen-
tentia ferenda, nisi comprobatio
præcedat.

Iob capite 29. causam quam ne-
sciebam, diligentissimè inuestiga-
bam; qua in re, inquit Gregorius,
notandū video, ne ad proferendam
sententiam vnquam præcipites esse
debea-

debeamus, ne temerè indiscussa iudicemus, ne quælibet mala audita nos moueant, ne passim dicta sine probatione credamus. hæc ille lib. 19. capite 14.

- 4 Sententia condemnatoria ita formabitur, vt in ea primùm dogmata ab ipso reo asserta declarètur: deinde summarie acta processus referètur, ad hæc induratus eius animus, & pertinacia, vel imperfecta, & falsa pœnitentia prodetur. Postremò sententia ipsa adiungeretur: quæ reum declaret hæreticum, & eius bona publicata: & eum demum iudici seculari relinquat. Concil. Constantien. sessio. 15. Brunus lib. 4. de hæreti. c. 10.

- 5 Multi putant in sententia reconciliationis non esse dicendum, pœnitentes illos fuisse hæreticos: sed hac formula ferendam esse sententiam; quia te inuenimus per tuam
confes-

confessionem, & legitimam probationem hæreticum fuisse: nunc autem saniori vsus consilio, vis (vt asseris) ad vnitatem ecclesię puro corde, & fide non ficta redire: ideo te in primis abiurata omni hæretica prauitate, iuxta formam ecclesię ab excommunicationis vinculis, quibus tenebaris astrictus, absoluimus: si tamen ad eandem vnitatē ex corde redieris, & iniuncta tibi mandata seruaueris. Archid. in c. vt commissi, de hæreti. lib. 6. & ibi Domini. in §. necnon. Gonsal. de hæret. prau. quæst. 20. & alij alibi.

Sed cū ecclesię constet illum fuisse hæreticum, nihil prohibet, quin talis fuisse declaretur: sed quia dicit, se velle puro corde, & fide nō ficta ad ecclesię sinum redire, iudices absoluunt eum ab excommunicatione, atque ad vnitatem ecclesię restituunt: si ita est, vt asserit, quod

Y

absque

absque vlla simulatione cōuertitur.
& ita instructione quadam conti-
netur. & Ioan. And. id ipsum scri-
pserat in d.c. vt commissi.

7 Formula sententiæ contra relap-
sum poterit ex illa sumi, quæ cōtra
Hieronymum de Praga lata fuit in
concilio Constantiensi, hoc verbo-
rum tenore: Sancta synodus eundē
Hieronymū, palmitem putridum
in vite non manentem, foras mit-
tendum decernit, ipsumque hēre-
ticū, & in hæresim relapsū, excō-
municatum, anathematū pronū-
tiat, declarat, damnat, & cētera, quæ
continentur sessione 21.

8 Sententiæ autē legendæ sunt pu-
blicè coram clero & populo, & co-
ram iudice seculari; & solet haberi
prius sermo de fide catholica, ab ali-
quo egregio cōcionatore, & aliquot
ante diebus actus ille à præcone di-
vulgatur. Domini. & Fran. in c. vt
com-

commissi, de hæreti. lib. 6. Brunus
lib. 4. de hæreti. c. 10.

De appellationibus. TIT. LXV.

HAERETICI planè cōuicti ap-
pellare nō possunt: quia tūc à pœna
legis prouocarēt, nec de facto iudi-
cū, sed de legis iniquitate conquere-
rētur. c. vt inquisitionis, de heret. li.
6. l. 1. C. quorū appella. non recipi.
l. si qua pœna. ff. de verbo. signifi.

Cæterū ab interfationibus, siue
interlocutoriis sententiis appellare
licet, cū nondum cōstat, reos he-
reticos esse: vt puta, si ad subeunda
tormenta, vel ad aliam pœnam ar-
bitrio iudicum damnentur, prouo-
care quidē poterunt, quia tunc non
de lege, sed de arbitrio iudicum cō-
queruntur. omnes in d. c. vt inquisi-
tionis. Henri. in c. si aduersus. Ana-
nia in c. vergentis. Feli. in c. ad abo-
lendam. de hæreti.

Y 2 Appel-

- 3 Appellandus autem est iudex superior : in Hispania verò tribunal sanctæ inquisitionis , cui generalis inquisitor præest, iudex est appellationum, & causas huiusmodi recognoscit, atq; reformat. c. vt cõmissi. §. inquisitores. c. per hoc, de hæret. lib. 6. c. si delegatus, §. ad eundẽ, de offi. delega. lib. 6.
- 4 Sed appellationibus friuolis, vanis, & iniustis, non est indulgendum. Nam vt beatus Bernardus ait, qui non grauatus appellat, liquet, quod aut grauare intendit, aut tempus redimere; non est autem suffugium appellatio, sed refugium. hæc ille lib. 3. de consideratione ad Eugenium. ca. cum appellationibus friuolis, de appellat. lib. 6.
- 5 Non tantum appellationes friuolæ, id est, quæ causam afferunt, nec iustam, nec idoneam, recipiendæ non sunt : sed illæ quoque sunt
reii-

reiiciendæ, quę frustratoriæ sunt, & morandi causa interponuntur. Ita- que rectè Constātinus edixit, mora- torias, & frustratorias prouocatio- nes, quę nō tam appellationes sunt, quàm ludificationes, non esse ad- mittendas. l. tutor. ff. de vsuris. l. i. & l. 4. quorum appella. non recipian. lib. ii. C. Theodos. c. quicumque. 2. quæst. 6.

Sed vtrum hæredibus hæretico- 6
rum mortuorum causas defenden-
tibus appellare liceat? & cūm hēre-
tici ipsi confessi, aut planè conuicti
fuerint, sine vlla dubitatione respō-
deo, hēredum appellationem recipi
non debere: quia nec prouocatio
ipforum hēreticorū audienda esset.
Nemo autem plus iuris in alium
trāsferre potest, quàm ipse habet, &
qui in ius succedit alterius, eodem
iure vti debet, quemadmodū regu-
lis iuris traditur. ca. filij. de hēr. li. 6.

- 7 Cæterum si reus absens damnatus fuit, aut hæredes probabilem causam prouocandi habuerint; æquum est vt eorum appellationes in dubio etiam recipiantur. l. eius qui delatorem. ff. de iure fisci. omnes in lege 2. C. qui testa. facere possunt. & in c. vt debitus. de appellat. Soci-nus senior consi. 300. lib. 2.

De iudicibus secularibus.

TIT. LXVI.

- I HAERESIS cognitio ad ecclesiasticū iudicem vsq; adeò pertinet, vt in quacunq; parte iudicij secularis ea quæstio inciderit, protinus ad ecclesiasticum remittenda sit. quod & iure cautum, & omnium consensu receptum est. c. vt inquisitionis. §. prohibemus, de hæreti. lib. 6. omnes in c. cū sit generale, de foro cōpet. Masuerus in practica forensi. tit. de remissionibus, prope finem.

Hermas

Hermas lib. 7. de instau. religio. cap. 16. Hosius lib. 2. contra Prolegomena Brentij.

Sed quamuis iudices seculares de 2
causa heresis cognoscere nequeant,
condemnare tamen, & punire tenentur eos, quos inquisitores declarauerint hæreticos pertinaces, relapsos, aut impœnitentes esse: eorum enim officium in huiusmodi causis non in cognoscendo, sed in exequendo consistit. ca. vt inquisitionis, de hæreti. lib. 6. c. principes. 23. q. 5. Brunus lib. 4. de hæreti. c. 14.

Tametsi autem non desint, qui 3
putent iudicem secularem nō prius teneri ad exequendam sententiam, quàm ei de iustitia processus causa cognita fides facta sit, eorum tamen opinio contra legem pontificiam est, & communi consensu peritorum explosa, & vsu etiam eiecta est:

Y 4 quia

quia (vt antè dixi) iudex secularis merus executor est. c. vt inquisitionis. §. prohibemus, de hæreti. lib. 6. Iason. Decius, Purpur. & Oroscius in l. magistratibus. ff. de iurisd. omni. iudi. Brunus lib. 4. de hæ. cap. 15. Alberti. de assertio. catho. q. 25. nume. 44.

4 Sunt qui dicunt iudicem secularem exequi non debere sententiam inquisitoris, cum liquidò ei constaret, esse iniustam, & iniquam. Sed cum acta inquisitoris occulta, nec videre debeat, nec verò possit, quo pacto ei liquidò constabit, sententiam esse iniustam? nisi fortè consultor fuerit, quo solo casu consultare posset superiorem. Gonsal. de hæreti. prau. q. 19. Alcia. in c. 1. de offi. ordina. nu. 14. & 110. Brunus lib. 4. de hæreti. c. 15.

5 Ac multò quidem minus cognoscere poterit secularis iudex, an sententia

tentia inquisitoris sit nulla, quia nullam huius rei cognitionem habet, neque defectus iurisdictionis inuenire facile poterit in sententia lata cum episcopo, aut eius vicario, & cum consilio iurisperitorum. c. vt inquisitionis. §. prohibemus, de hereti. lib.6.

De pœnis. TIT. LXVII.

VBI hæretici relictī fuerint iudici seculari, protinus ab eo damnandi sunt ad ignem: ea enim pœna non solum Hispaniarum atque Siciliae, verum etiam aliorum Regnorum legibus, & moribus iam olim sancita, & vsitata est, vt multi iurisperiti prodiderūt. in d. c. ad abolendam. Aret. & Alcia. in l. 1. C. de sum. trini. Bertran. consi. 212. lib.2. Brunus lib.5. de hereti. c.3. Corasius lib.3. Miscella. c.8.

Est verò antiquissimum, vt hæ-
Y 5 retici

retici comburantur. Basilius quidam Romæ combustus fuit, vt B. Gregorius memorat li. i. dialogo. c. 4. Anatolium hæreticum viuū igni combusserunt, auctor Nicephorus in ecclesiastica historia lib. 18. c. 4. & alius Basilius hæreticus crematus fuit, auctore Zonara in imperio Alexij Comneni. & propter impiam atque scelestam disciplinam templarij concremati fuere, vt Petrus Crinitus, aliiq̃ue retulerunt.

3 Ad pœnas quoque hæreticorum pertinet, vt nec eorum contractus, nec testamenta robur habeant, nec ex testamento quippiam accipere queant. l. Manichæos. l. Arriani. C. de hæret. c. si quis episcopus. c. in eos. eo. tit.

4 Item hæretici ab omnibus iudiciorum actis, quin etiam ab omni communicatione Christianorū repelluntur. c. alieni. c. non potest. 2.

q. 7.

q.7.l.quoniam. C.de hæreti. c. vlti.
eodem tit.lib.6.

Præterea hæretici perpetua no-
tantur infamia, vtpote Deo infide-
les. c. infames. 6. quæst. 1. Authen.
Gazaros. c.de hæret.

Hinc est quòd si nobiles in hæ-
resim incidant, vt viles, & infames
pœna plebeiorem sint afficiendi, vt
pares cæteris sint, quibus pares sunt
in dogmatis prauitate: & quos par
facinus coinquinat, & æquat, v-
trosque similis pœna comitetur. l. si
quenquam. C. de epis. & cler. l. 49.
tit. 4. lib. 16. C. Theodos. l. 1. tit. 27. li.
9. eiusdem.

Sacerdotes hæretici desacrandi
sunt ab episcopo coram omni clero
& populo, detractis insignibus mi-
litæ sacræ, cõuocatis Abbatibus, &
aliis religiosis viris. c. 1. de hæreti. lib.
6. c. degradatio, de pœnis, eodẽ lib.
concil. Triden. sess. 13. c. 4.

Desa-

- 8 Defacrandi autem priuandiꝑue sunt beneficiis ecclesiasticis, & honore, ac dignitatibus: sed requirendi sunt ad hanc priuationem, siue declarationem episcopi diœcesani. c.vt commissi. §. priuandi. de hære. lib.6. Io. Bern. in practi. c.106.
- 9 Sic & olim virgines Vestales, quãdo viuẽ defodiebantur, ressecrabantur, detractis infulis vittati capitis, & purpuratis vestibus, ac ducebantur cultu miserabili, auctor Alexander lib.5. genialium dierum cap. 12. vide sanctum Ambrosium epistola 31.
- 10 Diuus Chrysostomus in epistola ad Colossenses, sermone 3. inquit: Si in externis, ac mundanis dignitatibus, etiam si mille modis quisquã incusetur, nõ tamen primũ ad iudiciũ ducitur, nisi prius principatum deposuerit, ne ille cum ipso opprobriis pateat: multo magis

gis in prælatura spiritali, & cetera.

Cùm sacerdotes hæretici ad pu-
blicum spectaculum trahuntur, vt
prolata sententia iudici seculari re-
linquantur: non debent illis im-
poni insignia infamia, donec fue-
rint antea refacrati: ne dignitas sa-
cerdotij vilescere videatur, & ita
me persuadēte iam in Hispania ser-
uatur.

Item hæretici priuati sunt omni
dominio, & iurisdictione, & eo-
rum subiecti ab eis liberati sunt,
quod & Reges, & alios rerum do-
minos comprehendit. c. vlti. de hæ-
reti. Alfon. lib. 2. de iusta hæreti.
punit. c. 7.

Vehementer suspecti condem-
nari possunt arbitrio iudicum pœ-
nis pecuniariis. Nam si damnari
queunt ad remos, ad carcerem, ad
tormenta, ad purgationem, aut ab-
iurationem, eodem arbitrio multo
magis

magis condemnari possunt ad pœnas pecuniarias, quod & usu quotidiano receptum est. cap. accusatus. §. sacerdotes, de hæreti. lib. 6. cap. si vos. & ibi glo. 26. q. 5. Card. & Imola. in clem. ult. in fine, de hæret. Gonfal. de hæret. q. 8. Couar. lib. 2. resolut. c. 9. Ioan. Bernar. in practi. cap. 134.

- 14 Hæresiarchæ atq; seductores durius puniendi sunt: quia plus quam alij delinquant; quod in Apoc. ca. 19. perspicui potest: vbi seductores viui missi sunt in stagnum ignis ardentis sulphure; cæteri verò occisi sunt gladio. l. quoniam multa. C. ad leg. Iul. de vi. Brunus lib. 1. de hæret. cap. 4.

- 15 Relicti seculari iudici, publicè in conspectu populi comburendi sunt: quia vt ciuis meus Seneca lib. 3. de ira inquit: Animaduersiones, quo notiores sunt, plus ad exemplum

plum emendationemq; proficiunt, sceleratorum quidem supplicia ideo manifestè cunctis ostenduntur, quoniam vindictæ cum ratione inflictæ officium est: alios per aliorum animaduersiones compescere atque cohibere: vt est apud Plutarchum, libro De sera numinis vindicta.

Quin etiam voce præconis pro- 16
clamanda sunt crimina reorum, eo tempore, quo ad suppliciū trahuntur, id quod in Hispania rectissimè feruari solet, atque in aliis nationibus iam olim fieri solitum, vel ex D. Chrysostomo satis perspicuum est. is enim in Psalmū 8. inquit: Iudices iubent, vt eos, qui flagris cæduntur, sequantur, qui clament, & dicant, cur cædantur, si fures, si raptores.

Domus autem in qua conuen- 17
ticula hæreticorum fiebant, olim
qui-

quidem fisco vindicabatur, vt multis constitutionibus Codicis Theodosiani cōtinetur sub titulo de his, qui super religione contendunt. sed plurimis legibus posterioribus domus illa ecclesiæ catholicæ adiudicatur. l.3. l. Arriani. l. quicumque. C. de hæret. constit. nouella. 131. & l. 33. l. 42. l. 44. l. 47. l. 56. C. Theodos. de his qui super relig. conten.

- 18 Hodie verò, si domus illa heretici erat, cum aliis eius bonis publicantur. sed etsi hominis catholici sit, nonnunquam tamen euertitur funditus, columna ibi erecta, in qua scripta sit causa propter quam diruta fuerit: vt qui eam viderint, cōmoneantur, ac deterreantur. sed pretium domino domus restituendum est à fisco. Iosue 7. Numeri 16. c. deniq; §. thuribula. 7. q. 1. cōfert. l. Lucius. ff. de euictioni. l. si quis sepulchrum, de religio. & sumpti. fune.

Quasi-

Quæsitum fuit, qua pœna coer- 19
cendus esset is, qui ministrum san-
cti officij se esse finxit, vt aliquem
opprimeret, spoliaret, vel eluderet?
Iulius Paulus libro 5. receptarum
sententiarum, titulo Ad legem Cor-
neliam testamentariam, Qui insi-
gnibus, inquit, altioris ordinis v-
tuntur, militiamque confingunt,
quo quem terreant, vel concutiant,
humiliores capite puniuntur, ho-
nestiores in insulam deportantur.
Modestinus ait, Qui se pro milite
gessit, vel illicitis insignibus est v-
sus, vel falso diplomate vias com-
meauit, pro admissi qualitate gra-
uissimè puniendus est. Itaq; solent
impostores isti flagellis cedi, aut cõ-
demnari ad remos, aut alia iusta
coertione puniri: iubebuntq; iudi-
ces, vt ablata restituant. l. eos. ff. de
falsis. l. i. de abigeis. l. i. de concussio.
l. pen. de crim. stellionatus.

Z

Si epi-

- 20 Si episcopus periurus in aliis causis ab administratione ecclesiæ remouendus est, quantò rectius priuandus erit episcopatu, qui in causa fidei peierauerit? nec enim ecclesias regere merentur, qui periurij crimine fuerint maculati. c. cùm dilecti. de accusat. c. querelam. c. cùm quidam, de iure iuran. c. si episcopus. 50. distin. Nicephorus lib. 16. histori. eccle. cap. 25.
- 21 Iustius bellum est contra hæreticos, quàm aduersus Turcas. Nam hi obsequium, & tributa exposcūt, neque ad suam sectam impellunt: illi verò non fortunarum, aut corporis incommodum, sed animorū exitium quærunt: sicuti Antonius Bonfinius lib. 32. rerum Vngaricarum, eleganter disputat.
- 22 Demum hæretici nō solùm pœnis temporalibus coercentur in hoc seculo: verùm etiam æternis in seculo

culo futuro. Nam hæretico, qui ecclesie non tenet vnitatem, neque baptismus, neque eleemosyna, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem, quia extra ecclesiam non est salus: nec est particeps diuinæ charitatis, qui hostis est vnitatis, quemadmodum Origenes, Cyprianus, Augustinus, Isidorus, & cæteri omnes tradunt. c. firmissimè, de hæreti. c. alienus. c. vbi sana fides, cum seq. 24. q. 1. Origenes lib. 1. in Iob. col. 9. Cyprianus epistola ad Iubaianum, prope finem. c. si quis à catholica. 23. q. 4. Isidorus libro 1. de summo bono. c. 20. Aug. lib. de fide ad Petrum. cap. 39. & epistola 50. & 152. & libr. de vera & falsa pœnitentia. cap. 12.

Z 2

De san-

TIT. LXVIII.

1. QUID QUID hætenus cōmemoravi, rectum, æquum, & bonū, & secūdum diuini, & humani iuris ordinem; id omne in Hispania seruatur, & ad effectū perducitur: quo fit vt nihil in terra iustius hoc sacro foro inueniri, cogitariue possit. non tamen defunt iniqui homines, qui rem tam sanctam, calumniis, atque mendaciis infamare non desinant: in quos verè illud congruit, Menti-ta est iniquitas sibi.
2. Fingūt ij, qui in Hispaniam rem-publicā malè sunt animati, omnia illa fieri propter bona reorum confiscāda: cū sit certo certius, omnia bona hæreticorū, rectissimè impēdi in alimentis pauperum reorum, & in stipendiis ministrorū, & in aliis sumptibus necessariis, vt ne obolus quidem

quidem ad reges catholicos vnquā
perueniat.

Alij verò , qui sunt malo genere
nati , vel qui libertate Christiana
vellēt abuti, fabricatores fiunt mē-
daciorum , & ipsi sibi somnia fin-
gunt. à quibus si quæras , quid in-
iustum viderint, aut sciuerint in his
tribunalibus esse commissum, nihil
aliud respondere solent , quàm , à
nescio quibus, se id audiuisse, quos
aiunt esse absentes, vel mortuos, aut
nominum illorum non meminisse.

Quamuis autem iustitia , æ qui- 4
tas, clementia, & vtilitas huius san-
cti officij euidentissimæ sint , & in
re non dubia, testes non soleant esse
necessarij , vt tamen obstruatur os
loquentium falsa , & iniqua, profe-
ram quatuor viros externos, irrefu-
tabiles, ac fide dignissimos, qui te-
stimonium perhibēt huic veritati.

Vnus testis oculatus, multo tem- 5

Z 3

pore

pore commoratus in Hispania, Aloysius Lippomanus Italus, in epistola Sanctorum vitis præfixa, ad Ioannem Bernardum episcopum Calagurritanum scribēs, inquit: Anni triginta sunt, ex quo heresis Lutherana catholicā deuastat ecclesiam, ac totum ferè Christianum orbem peragrauit, Hispania vestra duntaxat excepta, quod ego Dei benignitati in primis, sacræ deinde inquisitionis præfectorum diligentia, & sedulitati ascribo. Atque vtinam sanctus magistratus ille apud nos ita in vsu foret, sicut apud vestrates est: profectò rebus catholicæ fidei longè melius consultum arbitrarer.

6 Alter quoque testis oculatus, qui diu in Hispania vixit, Vasaëus Flandrus, post alia scribit: Quod sanè ad egregiam Hispaniæ laudem pertinet, quæ sicut opulentia, bellica virtute, imperij amplitudine, reli-

reliquas omnes prouincias, vel superat, vel certè æquat: ita religionis antiquitate, & veræ fidei cultu, nulli omnino priores partes concedit. Fuit profectò Hispania Christianæ religionis semper obseruantissima, & fidem catholicam, qua semel imbuta, sincerissimè vsque coluit, hæreticis infestissima.

Quotquot in Hispania sunt de rebus fidei cognitores, ea fide religionem officij seruant, ea integritate ac vigilantia, vt nemo quicumquam hiscere cōtra sacrosancta ecclesię statuta quicquam audeat. alibi forsan impiè facere non licebit: in Hispania, ne loqui quidem nisi piè conceditur: alibi errores fortè iam nati extirpantur: in Hispania ipsa etiam errorum semina, antequam pullulent, opprimuntur. hæc ille verissimè, priori tomo chroni-
corum Hispaniæ, cap. 9.

8 Tertius testis, auritus ille quidē, sed ad quem bonus odor sanctæ inquisitionis Hispaniæ in remotissimo etiā regno peruenit, Hosius ille Polonus, doctrina & pietate percelebris, lib. 3. aduersus prolegomena Brentij: Nullū (inquit) regnum est nostro hoc infelici seculo magis ab hæresibus intactū, quàm sit, vel hoc solo nomine felicissimū Hispaniarum Regnum, cui propter hanc in fide catholica constantiam, & eius tuendæ diligentiam, alias præterea multas felicitates Deus largitur.

9 Quartus testis auritus, sed nobis vicinus, Godofredus Gallus, vir doctus, & pius, ita scribit: Puniuntur suspecti hæreseos in religiosissimis Hispaniæ regnis, vel hoc maximè hac tempestate triumphantibus, & singulari laude dignis, quod nulla non solùm planè hæresis, verùm ne suspicio quidē hæreseos, sine digna
nota,

nota, vel momento maneat. in l. 2.
C. de hæreti.

Paulus quoque quartus pontifex ^{IO} maximus, haud multò antequam è viuis excederet, audiens ea omnia, quæ ab inquisitoribus Hispaniæ cōtra nouitios quosdam hæreticos, eo tēpore facta erant, coram plurimis sæpe dixit, officium sanctæ inquisitionis in Hispania constitutum esse Spiritu sancto inspirante, id quod piè credi potest, ac debet.

^{III} Quæ cum ita sint, quin etiā cum ^{II} euidentissima sint, quis officiū hoc sanctissimum infamare audeat, nisi qui mendax, ac temerarius sit? nisi qui in catholicam fidem malè sit animatus? nisi qui sit malo genere natus, aut ab inquisitoribus punitus, aut puniendus? Postremò, nisi qui corrupti sit iudiciij, pessimi affectus, & reprobi sensus?

FINIS.

Z 5 ADNO-

ADNOTATIONES

IN ZANCHINVM.

DI E B V S superioribus
prodiit in publicum li-
ber Zanchini, de hære-
ticis, cum additamētis
Camilli Campegij : opus quidem
utile ad puniendos hæreticos, & in
quo, non vt Martialis de alio libro
scripsit :

*Sunt bona, sunt quædam mediocria,
sunt mala plura.* sed si fortè sunt
mala quædam, & mediocria multa,
sunt bona plura.

In eo tamen libro quædam mihi
visa sunt animaduersione digna, quæ
adnotare constitui, ne quempiam
decipere queant.

CAP. I.

ZANCHINVS capite octauo, rectè
docet, inquisitorem sine episcopo, &
contrà,

contrà, episcopum sine inquisitore non
 posse diffinitivam sententiam in causa
 hæresis proferre. Sed Camillus addit: ac-
 cipiendum id esse, vt condemnare alter
 solus non possit, sed tamen absolvere so-
 lus possit: adiicitque multos iurisperi-
 tos respondisse, abiurationem fieri posse
 coram solo inquisitore, & ipsum solum
 sine episcopo absolvere posse abiurantē, et
 ei pœnitentiam imponere. sed quamvis ea
 opinio multorum fuerit, & argumentis
 probabilibus fulciri queat: mihi tamen
 contraria sententia, quæ multis quoque
 placuit, verior semper visa fuit. Nam
 legislatoris mens verbis eius non repu-
 gnans, manifestè vult, huiusmodi cau-
 sas episcopi, & inquisitoris, sententia
 simul terminari, vt eiusdem labis in-
 dago solemnius, diligentius, & cautius
 peragatur, quia magis integrum erit am-
 borum iudicium quàm vnius. quod si
 solus alter duro, siue arcto carceri reum
 tradere, & tormentis exponere, sine
 altero

altero nequit : quanto minus alter solus
 absolvere poterit ? cui quod minus est
 denegatur , maiora concessa esse putabi-
 mus ? per tormenta pervenitur ad con-
 demnationem , vel absolutionem : &
 qui torquere non valet , is absolventi
 potestatem habebit ? adde quod ideo si-
 mul convenire debent episcopi , & in-
 quisitores , ut collatis sententiis , ea quæ
 melior sit , eligatur , quid autem si dete-
 rior sit absolventis sententia ? quid si
 damnare velit episcopus eum , quem
 inquisitor absoluit ? quid si episcopus so-
 lus absolvere velit nocentem ? nunquid
 hæresis erit impunita ? melius ergo , atq;
 tutius erit , ut ambo simul innocentem
 absoluant . prætereo , quod sententia , qua
 pœnitens aut vehementer suspectus ab-
 iurare cogitur , & ea qua damnatur ad
 pœnitentiam agendam , condemnatoria
 est , non absolutoria , ea igitur ab altero
 solo proferri nequit . Clem. 1. §. 1. de hæ-
 reti.

CAP. II.

CAMILLVS Campegius, vir doctus, theologus, & inquisitor apostolicus, quod quidem in Italia fieri aliter nequit: nam in Hispania iurisperiti eo munere rectè funguntur, ut alibi ostendimus: Camillus (inquam) secutus quorundam iurisperitorum opiniones, nonnunquam cum eis errat, non tam sua, quàm illorum culpa, qui iuribus, aut rationibus niti debuerunt, non autem opinionibus falsis. ille quidem in caput Zanchini nonum ait: socio criminis fidem non esse habendam, nisi tortus fuerit. quæ opinio, neque iure, neq; ratione probatur: itaque satis erit ad eam cõfundandã, si dicatur eos assertores sine lege, ac sine ratione loqui: adde quod plus credendum est spontaneo testi, quàm coactò: saepe enim cogit mentiri dolor, præsertim cum testis de certa persona interrogatur, quod magis suggerentis, quàm interrogantis est, & qui torquetur, ea dicere cupit,

cupit, quæ scit torquentem audire velle,
 & quibus dictis cesset cruciatus, vt lu-
 culentiùs in meis catholicis institutioni-
 bus dixi, sub titulo De tormentis. Deni-
 que torquendus non est particeps crimi-
 nis, cùm vera dicit sine tormentis.

CAP. III.

NON satis quidem perspicio, quam
 ob rem factum sit, vt criminũ tractatus
 (in quibus de vita, de fama, denique de
 omnibus reorum bonis agitur) nō à iu-
 re consultis celeberrimis, sed à iuris pe-
 ritis quibusdam editi sint, qui non via,
 & ratione, sed iniquis consuetudinibus
 ducti, alijs alios secuti, errare perniciosè
 solent. hi autem (vt iam antè dixi) post
 se Camillum traxerūt: qui eodem in loco
 paulò post inquit: nō esse faciendam ante
 torturam indiciorum copiam reo, si ille
 fuerit male vitæ, & famæ: quod qui-
 dem contra iura diuina, & humana in-
 dignissimè asseritur. cur enim defensionis
 facultas

facultas deneganda est homini infamato, cum neque diabolo esse negandam, quidam iuris peritissimus non imperitè dixerit. præsumetur (fateor) contra talem hominem potius quam aduersus alium, qui bonæ existimationis, & vitæ sit: sed interim nulli est inferenda iniuria. l. defensionis. C. de iure fisci. lib. 10.

CAP. II II I.

EST & alius error, ibidem relatus ab eodem Camillo, dicentium non esse dandam indiciorum copiam reo non petenti. leges Verò non ita loquuntur: sed in primis vetant, ne quid contra inauditum hominem, ne quid indicta causa definiatur: ne quis damnetur antequam locum defendendi accipiat ad abluenda crimina. damnari autem ad subeunda tormenta, quæ solent esse amariora morte, res est momenti maximi. ad hæc reus ipse defensionibus renunciare nequit, etsi non defendatur, curare tamen iudex

iudex debet, ne indefensus damnetur. c. 1. de causa posse. actorum 25. glo. in l. pactum inter heredem. ff. de pactis. l. si non defendantur. ff. de pœnis.

CAP. V.

SED etsi vera esset opinio illa, quæ, ut mihi quidem videtur, crudelis est, & falsa: qualem eam esse putabimus, quam idem Camillus statim memorat: ait enim, non esse reo dandam indiciorum copiam, cum eam simpliciter petit, nec dicit, qualem defensionem facere intendit, sed tantum probare velle illa indicia esse falsa: quomodo reus afferre potest specialem defensionem ad diluenda indicia, quorum copia ei denegatur? nunquid cogendus est diuinare? & quid amplius dicere potest, quam se esse paratum ad probandam indiciorum falsitatem? profectò eiusmodi opiniones, quibus perniciosè auferuntur defensiones

nes

nes reorum , è tribunalibus omnibus
explodendæ atque eiciendæ sunt.

CAP. VI.

Ac ne in singulis confutandis mo-
rer, acervatim alia referam. Scribit post
alios Camillus alias exceptiones antece-
dentibus similes : scilicet non esse reo
exhibendam indiciorum copiam , cùm
ex forma statuti per inquisitionem pro-
ceditur : & cùm denunciatur crimen syn-
dicus , vel officialis , & cùm timetur de
subornatione testium , vel de periculo
eorum , & cùm proceditur ex mero of-
ficio ; & cùm recepti sunt testes ad cu-
ræ informationem : postremò cùm reus
contumax præsentiam sui facit , quæ
omnia tam euidenter sunt iniqua , &
falsa , vt ea retulisse , confutasse sit : quid
enim causæ in quoquam illorum afferri
potest , cur auferatur defensionis fa-
cultas contra diuina & humana iura ?
quòd si periculum immineat , nomina
a testium

testium occultari poterunt; si verò crimen sit notorium (Nam & hunc casum omiseram) non ad tormenta, sed ad condemnationem perueniendum est.

CAP. VII.

MIROR autem Camillum virum doctum in ea opinione fuisse, ut putet, ex probationibus in inquisitione generali receptis absq; noua repetitione posse quempiam damnari de hæresi. Nam etsi contra aliquem infamatum inquisitio specialis fiat, damnari tamen non potest, nisi testes repetantur, & copia testimoniorum reo detur, & locum accipiat ad crimina diluenda, ut plenius in catholicis meis institutionibus disputauimus. nec illud verum est, quod ibidem scribit ad vnius testis dictum torqueri reum posse, nisi & alia concurrant, quæ in enchiridio quoque retuli.

CAP.

CAP. VIII.

ZANCHINVS cap. 10. inquit:
*Captus pro hæresi fugiens, vel attentans
frangere carcerem, pro cōuicto habetur,
vt tanquam hæreticus damnetur: Et*
inibi Camillus eius opinionem approbat,
sed in primis considera opinionem hanc
nec pontificia lege, neque civili probari:
quòd si vera esset in aliis criminibus,
quæ quidem valde dubia est; in crimine
tamen hæresis locum habere non potest:
tum quia de salute animarum præcipuè
in eius punitione tractatur: tum etiam
quia hæretico resipiscenti ignoscitur,
quod in cæteris criminibus non fit. ad
hec si fractor carceris non est hæreticus,
veniam petere nec debet, nec potest, Et
tamen damnaretur propter præsumptio-
nem quandam, ex qua nihil minus con-
sequitur, quàm hæresis: quidenim com-
mune habet cum hæresi effractio carce-
ris? quis hoc argumentum admittat:

a 2 fugit

fugit, carcere fracto, ergo hæreticus est? Cum potius sit interpretandum, fugisse illum carceris tadio, vel metu falsorum testium, vel propter naturalem libertatis appetentiam, cuius avidum hominem ipsa natura finxit. iure igitur, ac meritò ea opinio damnata, & è sacris tribunalibus eiecta est. punitur autem effractor carceris pœnis arbitrariis pro criminis qualitate causa hæresis in suo statu manente.

CAP. IX.

ADDIT mox Zanchinus: de eo qui erat detrusus in carcerem, seu monasterium ad pœnam, seu pœnitentiam peragendam, & aufugit, seu tentavit fugam, ita quod non stetit per eum; nulla est dubitatio, quòd pro hæretico possit damnari: hætenus ille. quam opinionem alibi planissimè confutavi. Omnes enim qui eam sequuntur, necesse est, ut fateantur talem fugitium non
incidere

incidere in hæresim sola fuga ; sed ad summum esse impœnitentem : quòd si voluerit pœnitentiam peragere, & alias pœnas arbitrarias pro culpa fugæ impositas, subire, atque eum rectè pœniteat; damnari quidem tanquam hæreticus impœnitens nequit.

CAP. X.

CAMILIVS in cap. II. Zanchini multa congerit super quæstione, an propter solam famã possit quispiam torqueri : quam nos in catholicis institutionibus planè resolvimus. addit tamen nihil referre, an quis de hæresi diffamatus fuerit apud graues, & bonos testes, an apud infames, & viles, quantum attinet ad purgationem indicendam, quod ratione, ac iure probare nititur: ratione, quia si tales testes admittuntur ad probandam hæresim, à fortiori sufficient ad probandam infamiam : lege quoque pontificia probari videtur.

Nam Innocentius tertius constituit purgationem esse indicendam, quamvis infamia fuerit ab æmulis orta. c. in fidei. de hereti. lib. 6. c. accedens, de purga. cano.

Sed hæc opinio dura est, ut rectè Camillus ipse dicit, & ut mihi quidem videtur, iniusta est, & falsa. Nam ad probandam hæresim admittuntur excommunicati, & socij criminis in defectum aliarum probationum: ad probandam verò publicam infamiam, deesse non poterunt testes meliores: alioqui non admodum nocebit vilium & infamiũ opinio, atque testimonium, præsertim cum infamare voluerint hominem probũ, & qui sit existimationis bonæ. leges autẽ semper plus bonis testibus, quàm improbis tribuunt, & originem famæ considerāt, ut non à maleuolis & maledicis, sed à prouidis, & honestis orta sit. c. qualiter. 2. de accusat. l. 3. §. 1. ff. de testib.

Nec obstat lex Innocentiũ, quia non de fama criminis, sed de nota defectus loqui-

loquitur: nec ait, æmulis esse credendum, sed quòd reus dicebat, famam ab æmulis ortam esse, & summus ipse pontifex nihil æmulatorum testimonia curat, sed publicam notam, quæ proculdubio probanda erat, non aliis testibus, quàm fide dignis. c. accedens, de purgat. cano.

CAP. XI.

ZANCHINVS cap. 13. in ea opinione cum multis est, ut cum generaliter inquiritur, si plures testes singulares testimonium contra aliquem dixerint, quòd reus ille damnari possit talibus testimoniis; sed hæc opinio falsa proculdubio est: quid enim refert, an sit generalis inquisitio, vel specialis? cum utroque casu testes singulares sint, & ne repetam ea, quæ prolixius in hoc errore confutando in institutionibus catholicis, & in Enchiridio scripsi, ad eos libros lectorem mitto.

CAP. XII.

IDEM Zanchinus cap. 16. inquit, clericum hæreticum pœnitentem ab officio, vel beneficio deponendum non esse, sed ad tempus posse suspendi: hæc opinio est euidenter falsa, & multis legibus contraria. Nam & clerici grauius quàm laici delinquant, & seuerius puniendi sunt, bonis omnibus ipso iure priuati. c. accusatus. §. vlti. c. vt commiss. §. priuati, de hæreti. lib. 6. c. ad abolendam. c. excommunicamus. §. credentes & versi, si verò clericus, eodem tit. lib. 5.

CAP. XIII.

CAMILIVS in cap. 22. glossam quandam secutus inquit: hæreticū eum esse, qui contra fidem catholicam prædicat, licet quod dicit verum esse non credat: quamuis autem ex propria definitione ille non sit hæreticus, cū erro-
rem

rem intellectus non habeat, attamen ecclesia eum pro hæretico habere, quinimo tanquam dogmatistam seuerissimè punire debet; quippe cùm magis peccare videatur is, qui sciens alios decipit, quàm qui & ipse deceptus erat. vidi ego causam cuiusdam, qui mulieri persuadebat tactum libidinis nō esse peccatum, idque illam docebat, & iureiurando confirmabat: qui postea comprehensus dicebat, se id non credidisse, sed manifestam esse causam, propter quam errorem illum affirmabat. mihi autem videbatur, eum puniendum tanquam dogmatistam, quia doctus erat, & ignorantes decipiebat: & quia pontificia lex ait; hæreticos esse eos, qui aliter sentiunt, aut docent, quàm sacrosancta Romana ecclesia prædicat, & obseruat, (cap. ad abolendam) ergo satis est alteram partem alternatiuæ, siue disiunctiuæ orationis veram esse. Præterea hæretici multi vel propter vanam gloriam, vel odio aliquo-

a s rum,

rum, vel propter voluptatem, vel propter nefarium lucrum opiniones hereticas gignunt, scientes eas esse falsas, quod evidentius est, quàm ut probatione indigeat: idque vetus, & antiquum est, non solum inter Christianos, sed inter ethnicos etiã. unde illud Martialis lib. 4.

Nullos esse deos, inane cælum

Affirmat Selius, probatque quod se

Factũ dum negat, hoc videt beatum.

*Et non ideo minus heretici verè sunt,
& ut heretici puniendi.*

CAP. XIII.

SCRIBIT Zanchinus cap. 25. quòd hodie de necessitate habet episcopus, & inquisitor redeuntibus ad sinum ecclesiæ facere gratiam, & dimittere bona: quia ex quo recipiuntur, bona non sunt eis auferenda: equidem vix adduci possum, ut credã hac fuisse verba Zanchini: quomodo enim vir doctus, qui paulò antè veram doctrinã scripsit, mox sibi ipsi, & iuribus

iuribus vulgatis contrarius, errorē hunc tradere potuit? bona hæreticorum ipso iure sunt confiscata: quo igitur pacto episcopus, & inquisitor bona publicata condonare queunt? summus pontifex, plenitudine potestatis vtens, constituit (vt audio) vt in Italia non auferantur bona hæreticis pœnitentibus; sed iudices inferiores extra Italiam iura communia seruare tenentur. addo quòd magis timetur bonorū publicatio, quàm cæteræ punctiones, præsertim ab hæreticis, qui carnales sunt omnes, & rebus temporalibus affixi: æquissimum quidem est, vt eis qui se deferunt, & sponte priusquam delati sunt, ad ecclesiam redeunt, bona donentur omnia: sed qui comprehensus, & in carcerem cōiectus, post multa periuria (vt fieri solet) coactus & conuictus ne bonis priuetur, se velle pœnitere ait: profectò indignus esse videtur tanta clementia: & impunitum ferè manet hæresis crimen.

Atque

Atque hæc quidem cursim in eo libro notavi : non quòd velim in opere alieno ingeniosus videri , sed quòd ea ferè omnia libris editis aliter ipse tradideram : quæ autem confutanda esse duxi , summa breuitate collegi : pluribus enim id quod perspicuè falsum est refellere , molestum , graueque est , & scribenti , & legenti , vt rectè beatus Iustinus ait prima questione gentibus posita.

CAP. VLTIMUM.

I POST annotatiunculas in Zanchinum, quas Romæ à meis libris absens veloci calamo scripseram , recordatus sum disputationis Camilli eidem operi (capite octauo) insertæ, in qua nescio, quo spiritu, de episcopo & inquisitore scribens, ait : Siue vtriusque personam, aut officium, siue iurisdictionem, & auctoritatem conspiciamus, inquisitorem episcopo præferendum, aut coæquandum, vel saltem nullo modo subiiciendum esse.

Quæstio

Quæstio ibidem à Camillo tractata, 2
utrum episcopus inquirere possit contra
inquisitorem hæreticum, aut nunquam,
aut per quàm rarò accidet: quamobrem
multa verba in ea non sunt impendenda.
quod si fortè unquam contingat, inquisi-
torem hæreticum esse; probabile quidem
est, episcopum contra eum inquirere, ac
fugituum comprehendere posse: quòd si
nulla fugæ suspicio sit, saltem se informa-
re debet, & Papam, aut inquisito-
rem generalem consulere: hoc enim non
solum prohibitum non est, sed ordinaria
sua iurisdictione id facere debet episco-
pus. c. per hoc. de hæreti. lib. 6. extrauag.
cùm Matthæus, eodem tit. cum aliis.

Sed venio nunc ad egregiam illam 3
Camilli propositionē, siue utriusque (in-
quit) personā conspiciamus, nescio quam
personā imponit inquisitori, quæ dignior
sit episcopo: nisi fortè personam mona-
chi, quam ipse gerebat: quod quàm sit
ridiculum, nemo est, qui non planè per-
spiciat:

spiciat: siue enim sit clericus, siue monachus, siue quidquid fingere voluerit, nullam geret personam, quæ non sit episcopo longè inferior. Addit statim, aut officium: quod quidem non minus ridiculū, & absurdum est; quis enim vnquam conferre possit inquisitoris officium cum episcopi officio?

4 Adiicit, siue iurisdictionem, & auctoritatem, et quis maiorem iurisdictionem, & auctoritatem dedit inquisitori, qui constituitur in partem sollicitudinis, & remouetur ab officio, voluntate, arbitrio, quin etiam nutu solo delegantis: qui simplex clericus, aut monachus est, qui aut primæ tonsuræ, aut subdiaconus, vel diaconus, vel ad summum presbyter est: qualem huic maiorem iurisdictionem, & auctoritatem inuenias inesse, aut esse tributam?

5 Vnde ergo isthæc tam falsa & absurda homini docto persuasa sunt, nisi ex abusu quarūdam prouinciariū Italie, in qui-

in quibus cum magna Christianæ religionis iactura episcoporum dignitas voluit, siue propter paupertatem, siue propter multitudinem eorum, siue propter alia, quæ dicere nolo.

Legi ego innumerabiles ferè historias veteres atque novas, & nusquam inveni episcopos apud Christianos tã principes, quàm alios homines in pretio magno, & in summa veneratione non esse atque fuisse, præterquàm ubi iam antè dixi: quod quàm sit iniquum, vel ex vna diui Hieronymi epistola perspicipote: Euagrio enim scribens, inquit: Vbicunque fuerit episcopus, siue Romæ, siue Engubij, siue Constantinopoli, siue Rhegij, siue Alexandria, siue Tannis, eiusdem meriti est, & sacerdotij, potentia diuitiarum, & paupertatis humilitas, vel sublimiorem, vel inferiorem episcopum non facit. Cæterùm omnes Apostolorum successores sunt. hæc ille epistola 85.

Vt au-

Ut autem facile appareat, quo in loco habendi sint episcopi, ex plurimis pauca breuiter, strictimque collecta huic opusculo subiunxi, ut sint inexcusabiles, qui eos, atque adeò Christum Dominum spernunt.

FINIS.

DE

DE DIGNITATE EPISCOPALI.

*Episcoporum dignitas non est in-
uentionis humane, sed institu-
tionis diuinæ.*

CAP. I.

PAULVS apostolus apud Lu-
cam, *Attendite* (inquit) *vobis,*
& *vniverso gregi, in quo vos*
Spiritus sanctus posuit episcopos
regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit
sanguine suo, Act. 20.

Sanctus Ignatius epist. 3. Episco-
pus non ab homine, sed à Deo ha-
bet promotionem.

Anacletus Papa martyr epist. 3. 3
Sacerdotum ordo bipartitus est, si-
cut Dominus illum instituit, epi-
scoporum, & presbyterorum.

Diuus Iacobus ab ipso Domino
ordinatus fuit in episcopū, vt Cle-
mens

mens lib. 1. recognitionū est auctor.

5 D. Augustinus lib. de quæstionibus veteris & noui Testamenti, ait, Christum Dominū priusquam in cælos ascenderet, eleuatis manibus apostolos benedixisse, eosque episcopos instituisse.

6 Denique concilium Tridentinū declarat, episcopos à Christo & Spiritu sancto institutos esse, atque ab ipso potestatem habere, sessione 23. cap. 4. & canone 6.

Episcopi sunt legati Christi, & eius locum tenentes. CAP. II.

1 PETRVS apostolus dixit: Zachæū vobis ordināui episcopū, quē quasi Christi locū seruantem honorare debetis, obediētes ei ad salutē vestram: quod sanctus Clemens retulit lib. 3. recognitionum.

2 Idem Clemens epistola 3. Omnis pontifex sacro chrismate perūctus,
& in

& in ciuitate constitutus, charus,
& pretiosus hominibus oppidò esse
debet: quem quasi Christi locum
tenentem, honorare omnes debent.

Diuus Anacletus epistola 2. Epi- 3
scopi à Christo missi sunt, & eius
funguntur legatione.

Euaristus Papa epistola 2. Sacer- 4
dotes vice Christi legatione fun-
guntur in ecclesia: & sicut ei sua
est coniuncta sponsa, hoc est, ec-
clesia; sic episcopi iunguntur ec-
clesiæ unicuique pro portione sua.

Eusebius Papa epist. 3. Caput ec- 5
clesiæ Christus est; Christi autem
vicarij sacerdotes (id est, episcopi)
sunt, qui vice Christi legatione fun-
guntur in ecclesia.

Clemens quintus: Episcopi di- 6
cuntur sanctissimi, & Christi legati
existunt. Clem. 1. §. nec super, de
pœnis.

b 2

Episco-

*Episcopi sunt angeli, & oculi Domini,
claves ecclesiæ, atque columnæ.*

CAP. III.

1. SACER Dionysius lib. de ecclesiastica hierarchia cap. 7. parte 3. Diuinus Antistes, vt scripta diuina testantur, interpret est diuinorum iudiciorū, angelus enim est Domini Dei, rerum omnium præpotentis.
2. Diuus Clemens epistola 1. Petrus apostolus episcopos claves ecclesiæ, & oculos Domini esse dicebat.
3. Pius Papa: Episcopi à Deo sunt iudicandi, qui eos sibi oculos elegit.
4. Clemens quintus: Episcopi spirituales sunt patres, nostriq̃ue fratres, & coepiscopi columnæ cōprobantur ecclesiæ, Clem. 1. §. nec super. de pœnis.

Episcoporum vnus ordo.

CAP. IIII.

1. SANCTVS Anacletus epistola 3.
Episco-

Episcoporum ordo est vnus, licet sint, qui Primates, aut Patriarchæ vocentur.

Idem ibidē: Amplius quàm duos 2 ordines, episcoporum scilicet, & sacerdotum, nec nobis à Deo collati sunt, nec apostoli docuerunt, episcopi autem apostolorum presbyteri septuaginta discipulorum locum tenent.

Beatus Damasus in epistola de 3 chorepiscopis: Ordines sunt duo tantum primi in ecclesia, id est, Apostolorum, & septuaginta discipulorum.

Cyprianus lib. de vnitae ecclesię. 4 Episcopatus quidē vnus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur.

Isidorus lib. 7. etymologiarum: 5 Episcoporum ordo quadripartitus est, id est, in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitibus, atque Episcopis, sed omnes episcopi nominantur,
b 3 tur,

tur , priuato autem nomine quidam vtūtur propter distinctionem potestatum , quam singulariter acceperunt. c.cleros.21.distin.

*Episcopi sunt veri apostolorum
successores.*

C A P. V.

- 1 S A N C T V S Clemens epistola 1. Episcopos vicem apostolorum gerere Dominum docuisse diuus Petrus dicebat. *id docet epist. 3.*
 - 2 Idem confirmat beatus Anterius in epist. ad episcopos Beticæ.
 - 3 Anacletus Papa epist. 2. Apostolis decedentibus , in locum eorum successerunt episcopi.
 - 4 Idem diuus epist. 3. Episcopi apostolorum locum tenent.
 - 5 Vrbanus Papa , epist. de rerum communione : Episcopi locum tenent apostolorum. c.vlti.68.distin.
- Euse-

Eusebius Papa epist. 3. Manus 6
impositionis sacramentum magna
veneratione tenendum est: quæ ab
aliis perfici non potest, nisi à sum-
mis sacerdotibus, neque à tempore
apostolorum ab aliis, quàm ab illis,
qui eorum locum tenent, vnquam
perfici potest, aut fieri debet.

Beatus Cyprianus semel & iterum 7
ait, episcopos esse apostolorum suc-
cessores, epist. 42. & epist. 65.

Diuus Hieronymus epistola 54. 8
Apud nos apostolorum locum epi-
scopi tenent.

Beatus Augustinus in Psalmum 9
44 explicans verba illa, Pro patri-
bus tuis nati sunt tibi filij, pro apo-
stolis constitutos esse episcopos
tradit.

Damasus in epist. de chorepisco- 10
pis: Solis apostolis, eorumque suc-
cessoribus proprij est officij, tradere
Spiritus sanctum.

*Idē tenet Ignatij Martyr Epistola ad Traianum,
et Epist. ad Smyr. Et similiter Cyrillus Martyr lib.
de pēto et cinore et Epist. ad Corin. de Heret.*

Sanctus Gregorius in Euangelia, homilia 26. Horum profectò nunc in ecclesia episcopi locum tenent: ligandi atque soluendi auctoritatem suscipiunt, qui gradum regiminis fortiuntur.

12 Isidorus libro 2. de ecclesiasticis officiis, cap. 5. Apostolis successerunt episcopi, qui sunt constituti per totum mundum in sedibus apostolorum.

13 Beda lib. 3. in Euangelium Lucae cap. 5. Duodecim apostolos episcoporum formam exhibere, simul & demonstrare, nemo est, qui dubitet.

14 Diuus Thomas in secundam ad Corin. cap. 1. lectione 1. Soli apostoli electi, & missi sunt principaliter à Christo; alij autem discipuli non missi sunt principaliter, sed secundario, & inde est, quod apostolis succedunt episcopi, qui habent specialem curam gregis Domini; alij autem sacerdotes succedunt septuaginta

ginta duobus discipulis, qui gerunt
vices commissas sibi ab episcopis.

Demum patres omnes in concilio Tridentino declararunt episcopos in apostolorum locum successisse, sessione 23. cap. 4.

Sed quamvis hæc ita sint, nõ de-
sunt aliqui, tribuentes presbyteris
Cardinalibus octo vncias huius hereditatis: quos iure ac meritò refellit noster Soto. quia nec iure diuino, nec ecclesiasticis traditionibus, nec sanctorum auctoritate, neque conciliorum, aut pontificum decretis, ea opinio fulciri potest. in lib. 4. sent. distin. 24.

Episcopi sunt presbyteris superiores.

C A P. VI.

S A C E R Dionysius ecclesiasticę Hierarchiæ, cap. 5. Est igitur pontificatus ordo, qui perficiente vi præditus, munera hierarchiæ, quæ perficiunt,

b 5

ficiunt,

ficiunt, secretus à cæteris, ac cum delectu exequitur. & post aliqua; Demonstratum est igitur, pontificum quidem ordinem, vim perficiendi habere, ac re perficere: sacerdotum autem illustrandi vim habere, atque lucem afferre.

- 2 Sanctus Ignatius epistola 6. Principes subditi estote Cæsari, milites principibus, diaconi presbyteris: presbyteri verò & diaconi, atque omnis clerus simul cum omni populo, & militibus, atq; principibus, sed & Cæsares obediant episcopo.
- 3 Diuus Augustinus epist. 19. Secundum honorum vocabula, quæ iam ecclesiæ vsus obtinuit, episcopatus presbyterio maior est.
- 4 Postremò, vt alia omittam, concilij Tridentini hæc sunt verba: Sacrosancta synodus declarat, præter cæteros ecclesiasticos gradus, episcopos, qui in apostolorum locum succes-

succeſſerunt, ad hūc Hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & poſitos (ſicut Apoſtolus ait) à Spiritu ſancto regere eccleſiam Dei, eosq; preſbyteris ſuperiores eſſe, ac ſacramentum confirmationis conferre, miniſtros eccleſiæ ordinare, atque alia pleraque peragere ipſos poſſe, quarum functionū poteſtatem reliqui inferioris ordinis nullā habent. ſeſſione 23. cap. 4.

Episcopi ſunt in culmine dignitatum.

C A P. V I I.

BEATVS Ambroſius libro de i dignitate ſacerdotali, cap. 2. Honor, & ſublinitas epiſcopalis, nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares, & principum diademati, longè erit inferius, quàm ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares.

Idem cap. 3. Nihil in hoc ſeculo 2
subli-

sublimius episcopis reperiri potest.
& post aliqua: nihil est episcopo excellentius.

3 Eusebius Papa epist. 3. Manus impositionis sacramentū, ab aliis perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus: neque ab aliis, quàm ab illis, qui apostolorum locum tenent, perfici potest.

4 Sic etiam Rabanus episcopos appellat summos sacerdotes. c. nouissimè, de consecrat. distin. 5.

5 Melchiades Papa vocat episcopos pontifices summos. c. de his, de consecrat. distin. 5.

6 Urbanus Papa epistola, de rerum communione: Quòd autem sedes episcoporū in ecclesiis excelsæ constitutæ, & præparatæ inueniuntur in throno, speculationem, & potestatem iudicandi, & soluendi, atque ligandi à Domino sibi datam materiem docent.

Diuus

Diuus Hieronymus ad Augustinum sanctū episcopum: Tu qui iuuenis es, & in pontificali culmine constitutus, doceto populos, & nouis Africæ frugibus Romana tecta locupletato, epist. 89.

Episcopos esse maiores presbyteris omnibus. CAP. VIII.

Ex antè dictis, aliisq; multis perspicuū est, episcopos ordine, gradu, ac dignitate presbyteris omnibus esse maiores, neque aliquo quæsito colore illis postponendos fore.

Id quod non obscure colligitur ex Romana synodo sub Syluestro Papa, si eam verè Gratianus retulit in c. præsul. 2. quæst. 4.

Sed & magnus ille presbyter D. Hieronymus hanc prærogatiuam semper agnouit: septies enim in epistolis B. Augustinum his verbis salutatur: Domino verè sancto, & beatissimo

tissimo Papæ Augustino, Hieronymus in Domino salutem.

4 Idem quoque sentiebat S. Augustinus, cum ad easdem epistolas rescribens, hac salutatione usus est: Domino dilectissimo, & in Christi visceribus honorando sancto fratri, & compresbytero Hieronymo, Augustinus in Domino salutem.

5 Non erat adulator diuus Hieronymus, neque superbus aut inciuilis sanctus Augustinus, sed vterque suum ordinem agnoscebat: itaque idem Hieronymus eidem Augustino scribit: Vale mi amice charissime ætate fili, dignitate parens, epistola 92.

6 Ad hæc in cōciliis Romanis episcopi fuere prælati presbyteris etiā principalibus, & habentibus titulos in vrbe, vt videre est in concilio primo Romano temporibus Hilarij Papæ: & in aliis tribus conciliis
Romæ

Rome celebratis, in concilio secundo, & in aliis duobus sub diuo Gregorio, & sub Gregorio secundo, vbi presbyteri post episcopos nominati sunt, & subscripserunt.

Postremò in concilio Lateranensi 7 sub Innocëtio tertio archiepiscopi, & episcopi præferuntur presbyteris principalibus, idque inter epistolas decretales, vt lex ecclesiæ cõtinetur. c. cùm Apostolus, de censib.

Quibus salutationibus pontifices summi ad episcopos scribebant. CAP. IX.

REVERENDISSIMO fratri, & 1 coepiscopo Aurelio Damasus.

Reuerendissimis, atque dilectis- 2 simis fratribus Athanasio, & vniuersis Ægyptiorum episcopis, Fœlix 2. in Domino salutem.

Dominis sanctissimis, & Deo a- 3 mantissimis vniuersis episcopis, Liberius episcopus in Domino salutē.

Reue-

- 4 Reuerendissimo fratri Valerio
episcopo. Ioannes 2. epist. 1.
- 5 Reuerendissimo fratri episcopo
Dauid, Benedictus 1. in Domino
salutem.
- 6 D. Gregorius epistola ad nostrū
Leandrū in p̄fatione moraliū Re-
uerendissimū & sanctissimum fra-
trem & coepiscopum eum vocat.
- 7 Idem diuus sanctissimo fratri Se-
cundino episcopo, Gregorius ser-
uus seruorum Dei.
- 8 Idem, Reuerēdisimos fratres, &
coepiscopos nostros. lib. 2. epist. 39.
- 9 Idem, Sanctissimo fratri meo,
eodem lib. epist. 91.
- 10 Idem vir Reuerendissimus Pas-
sius frater, & coepiscopus noster,
lib. 7. epist. 13.
- 11 Idem, Reuerēdisimo fratri Fœ-
lici episcopo, lib. 12. epist. 31.
- 12 Gregorius 2. epistola 2. Grego-
rius seruus seruorum Dei, vniuersis
reue-

reuerēdissimis fratrib' coepiscopis.

Idem in duabus epistolis, Reue- 13
rēdissimo, & sanctissimo fratri Bo-
nifacio coepiscopo.

Gregorius tertius aliis duabus 14
epistolis: Reuerēdissimo, & sanctis-
simo fratri Bonifacio coepiscopo,
Gregorius seruus seruorum Dei.

Zacharias quatuor epistolis, Re- 15
uerendissimo & sanctissimo Boni-
facio.

Idem alibi, Zacharias episcopus 16
seruus seruorum Dei, reuerendissi-
mo, sacratissimo Theodoro episco-
po ecclesiæ Ticinensis, in c. Pycta-
cium. 30. quæst. 3.

*Quam aliis verbis honorant diaconos,
& presbyteros etiam Cardinales.*

C A P. X.

N I C O L A V S Primus, epistola ad
Michaelē imperatorem: Sciat se-
renitas vestra, missos sibi à præsulatu
c nostro

nostro destinatos, Donatū reuerendissimum, & sanctissimum sanctæ ecclesiæ Hostiensis episcopum: & religiosos, ac venerabiles sanctæ Romanę ecclesię, Leonem, tituli Christi martyris Laurentij, qui appellatur, Damasi presbyterū, atque Marinum apostolicæ nostræ sedis diaconum, & eadem repetit in epistola ad Bardam Cæsarem.

2 Clemens 3. dilecto filio nostro Ioanni presbytero Cardinali. c. sanè, de renunciat.

3 Innocentius 3. dilecto filio, titulo sanctæ Prudētianæ presbytero Cardinali. c. coram, de electione.

4 Idem sæpe alibi repetit, c. in præsent. de probat. c. dilecto. de præben. c. dilecto, de supplen. negli. prælat.

5 Honorius 3. dilectus filius noster tituli sanctæ crucis presbyter Cardinalis. c. licet de testib.

6 Innocentius 4. magnæ auctoritatis

tatis viros, videlicet, venerabiles fratres P. Alba. & Hu. Sabinen. & dilectum filium Guillelmum, Basilicæ duodecim apostolorum presbyterum Cardinalem duximus destinandos. c. ad apostolicæ, de sent. & re iudi.

Demum ille Barbatia, qui parum 7 episcopis tribuit, ingenuè fatetur, & inquit: Quando Papa loquitur de Cardinalibus permixtim, quia inter eos sunt aliqui episcopi, tunc appellat eos fratres propter episcopos Cardinales. Nam denominatio fit à nobiliori, in tracta. de præstan. Cardina. nu. 32.

Quanto honore afficiebant episcopos pontifices summi. CAP. XI.

DIVVS Gregorius episcopo Tonello: In nostra mente vestra magnitudo, & cætera, lib. 7. epist. 77.

Idem diuus, Desiderio episcopo 2

Galliæ: Cùm inter multa bona, quæ nobis de magnitudine vestra. lib. 12. cap. 5.

3 Idem, Gregorio episcopo Italiæ: Bonitatem vestræ excellentiæ, lib. 1. epist. 22.

4 Idem, vniuersis episcopis per Italiam: Excellentiam vestram valde diligo, lib. 2. cap. 67.

5 Idem, Pantalconi episcopo Africæ: Excellentia vestræ non habetur incognitum, lib. 3. epist. 32.

6 Idem Venantio episcopo patrio: Excellentia vestræ electionem, lib. 11. epist. 14.

7 Euaristus epist. 1. Dilectissimis fratribus vniuersis episcopis, filij charissimi, & meritò illustres.

8 Diuus Gregorius quatuordecim epistolis episcopis loquens, inquit: Sanctitas vestra, Anastasio episcopo Antiocheno: Suscepi epistolas dulcissimæ mihi, atque suauissimæ sancti-

sanctitatis vestre, epist. 81. lib. quar-
ti. & epist. 37. lib. 3. epist. 90. lib. 4.
epist. 119. lib. 5. & 136.

Idē diuus, Dono episcopo Mes- 9
saniensi: Ideo sanctitas vestra. lib. 5.
epist. 139. & epist. 160. & lib. 6. epist.
172. & epist. 178. & epist. 188.

Idem Eulogio episcopo Alexan- 10
drino: Suauissima mihi sanctitas
vestra. & ad alios episcopos lib. 6.
epist. 201. lib. 7. epist. 30. & epist. 32.
& eodem lib. parte 2. epist. 7.

Damasus & cæteri episcopi Ro- 11
mæ congregati, dilectissimis fratri-
bus in Illyrio cōstitutis episcopis, in
Domino salutē: Credimus sancti-
tatem vestram: quadam in epist.

Innocentius ad Synodum Mile- 12
uitanā: Multis vti possemus exem-
plis, nisi sciremus sanctitatē vestrā
ad plenum scripturas omnes scire.

Beatus Gregori⁹ Sebastiano epi- 13
scopo Risiniensi: Quamuis nulla

- merui beatitudinis vestræ scripta
fufcipere, lib.1. epist.27. & ad alios
epist.4. epist.7. epist.25. eiusdē libri.
- 14 Idem Ioanni episcopo Rauennæ:
Quod scriptis vestræ beatitudinis
minimè respondi, lib. 2.epist.32. &
ad alios episcopos, lib. 6. epist. 192.
& lib.7. epist.3.
- 15 Idem, Eulogio episcopo Alexan-
drino : Sanctissima vestra beatitu-
do, lib.7. epist.29.
- 16 Damasus ad episcopos Africa-
nos : Apostolicis vestra beatitudo
visceribus cōmota nos hortata est.
- 17 Nicolaus 2. in sexta synodo Ro-
mana dixit: Nouit beatitudo vestra
dilectissimi fratres, & coepiscopi. c.
in nomine.23. distin.
- 18 Vides vt summi pontifices non
adulantes, sed episcopalem digni-
tatem iustè honorantes, episcopis
scripserint reuerendissimos, ac san-
ctissimos sæpius eos nominantes:
vtque

utque adiecerint magnitudo vestra,
 excellentia vestra, sanctitas vestra,
 beatitudo vestra; quæ omnia ad ho-
 norem ipsorummet non parû facie-
 bant, cum & ipsi summi pontifices
 episcopi sint, & episcoporû, atque
 adeò ecclesiæ militantis caput.

*Episcoporum auctoritatem semper fuisse
 maximam.* CAP. XII.

DIVVS Clemens epistola 1. ad I-
 acobum fratrem Domini: Omnes,
 inquit, principes, & cunctos homi-
 nes, episcopis obedire, & capita sua
 submittere diuus Petrus præcipie-
 bat. c. omnes, de maio. & obedi.

Beatus Ignatius epist. 6. præcipit, 2
 ut presbyteri, & diaconi, & omnis
 clerus, & populus, & milites, &
 principes, & Cæsar ipse obediant
 episcopo.

Idem diuus epist. 7. Ego dico, ho- 3
 norate Deum auctorem omniû, &

Dominum: episcopum autem tanquam principem sacerdotum, imaginē Dei ferentem: principatū quidem secūdum Deum, sacerdotium verò secundū Christum: post hunc honorare oportet etiam regem.

- 4 Quid memorē peruagatā illam historiam Theodosij nostri cū beato Ambrosio? quid Theodosium alterum? quid Iustiniani constitutionem, de sanctissimis episcopis? quid reliquos principes orthodoxos? qui quo magis fuere catholici, eò magis episcopos honorificarunt, & reges nostri verè catholici hodie quoque episcopos in honore habent, & consiliarios suos eos esse volunt, & eos reuerēdos in Christo patres appellant, quin etiam archiepiscopos ad regulorum instar honorant, & eodē quo Cardinales titulo dignantur: ad utrosque enim scribunt: Admodū reuerendis in Christo patribus,

bus, & olim maximam eis reuerentiam exhibuerunt, vt ex conciliis Toletanis satis constat.

Sed illud sancti Gregorij prætere-
rire non possum, quod in ea episto-
la, quæ est ad Mauricium Augustū,
scripsit his verbis: Quid ergo mirū,
si illos vestra pietas dignatur hono-
rare, quibus in suo eloquio honorē
tribuens, eos aut angelos, aut deos,
ipse etiam appellat Deus? Ecclesia-
stica quoque testatur historia: quia
cū piæ memoriæ Constantino
principi in scripto oblate accusatio-
nes contra episcopos fuissent, libel-
los quidem accusationis accepit, &
eosdem, qui accusati fuerāt, episco-
pos conuocans, in eorū conspectu
libellos, quos acceperat, incendit
dicens, Vos dii estis, à vero Deo cō-
stituti, ite, & inter vos causas ve-
stras discutite: quia dignum nō est,
vt nos iudicemus deos. hæc ille.

6 Antonius de Pretis, tractatu de iurisdictione episcoporum, cap. 6 inquit: Episcoporum dignitas, & gradus in primitiua ecclesia maior omnibus fuit, & à iure diuino originē habuit, licet temporum vicissitudine nunc videatur aliquantulum depressa: sed causam huius depressionis ignoro: Deus scit, ego verò causam esse dixerim, quia religio refrixit, & quia propter multitudinem & paupertatem episcoporum (ne quid durius dicam) carnales homines eos iam despiciunt.

7 Tum illud addo: non solum in primitiua ecclesia, sed multò etiam post, viguisse episcoporum auctoritatem, vt ex suprà scriptis non obscure colliges. & Innocentius tertius, præterea inquit, Reges, & principes archiepiscopis, & episcopis suis (sicut debent) reuerenter adsurgunt, & eis iuxta se venerabilem sedem

fedem assignant. c. solitæ, de maiori. & obediens.

Et Clemens quintus inquit: Epi-8
scopi dicuntur sanctissimi: Christi
legati existunt: spirituales sunt patres,
nostrique fratres & coepiscopi
columnæ comprobantur ecclesiæ.
Clem. 1. §. nec super. de pœnis.

Quàm sit iniquum episcopos spernere.

CAP. XIII.

DIVVS Clemens Papa epistola 1
3. scribit: Siue honor, siue iniuria
episcopo deferatur, in Christum re-
dundat, cuius locum tenet.

S. Anacletus Papa, epist. 2. Apo-2
stolis decedentibus, in locum eorum
successerunt episcopi; quos qui re-
cipit, & verba eorum, Deum recipit:
qui autem eos spernit, eum à quo
missi sunt, & cuius funguntur le-
gatione, spernit, & ipse indubitan-
ter spernetur à Domino.

Patres

3 Patres in cōcilio Tridentino: Nō potest sancta Synodus non grauitè dolere, audiens episcopos aliquos sui status oblitos, pontificū dignitatem non leuiter dehonestare: qui cum regū ministris, regulis, & baronibus in ecclesia, & extra, indecenti quadam demissione se gerunt, & veluti inferiores ministri altaris nimis indignè, non solū loco cedunt, sed etiam personaliter illis inserviunt: quare hæc & similia detestans sancta Synodus, sacros canones omnes, conciliaq; generalia, atq; alias apostolicas sanctiones ad dignitatis episcopalis decorem, & grauitatem pertinentes renouando præcipit, vt ab huiusmodi in posterum episcopi se abstineant, mandās eisdem, vt tam in ecclesia, quàm foris suum gradum, & ordinem præ oculis habentes, vbique se patres, & pastores esse meminerint: reliquis verò

verò tam principibus, quàm ceteris omnibus, vt eos paterno honore, ac debita reuerentia prosequantur. sessione 25. cap. 17.

Beatus Ignatius D. Ioannis Euā- 4
gelistæ discipulus, epist. 3. inquit:
Si vobis episcopi, non obedierint
omnes clerici, omnesque principes,
atque reliqui populi, non solum in-
fames, sed etiam extorres à Regno
Dei, & consortio fidelium, ac à li-
mitibus sanctæ Dei ecclesiæ alieni
erunt: eorum enim est vobis obedi-
re, vt Deo, cuius legatione fungimi-
ni. c. si autem. 11. quæst. 3.

Ad summā, qui episcopos sper- 5
nit, legatos Christi & eius locū tenē-
tes spernit: oculos Dñi, clauēs, & co-
lūnas ecclesię spernit, veros aposto-
lorū successores spernit, angelos, at-
que Deos spernit: postremò, hierar-
chiam ecclesiasticā subuertit, atque
in eis Christum Dominum spernit.

F I N I S.

IUDICIUM BENEDICTI

Arie Montani Regij librorum censoris apud Belgas.

H V N C librum qui Violatæ religionis iudicium enchiridion inscribitur, à R^{mo} episcopo Pacensi iam bis editum, & nūc tertio recognitum & auctum, à me perlectum, vtilem valde esse censeo ad totius argumenti suscepti cognitionem & praxim, nihilque continere quod catholicam offendat fidem, attestor, ideoque dignum iudico, vt ad multorum utilitatem tertio ac sæpius etiam edatur. Idem etiam affirmo de duobus illi adiunctis opusculis, altero annotationum in Zan- chinum, altero inscripto De dignitate episcoporum. Datum Romæ, pridie festi S. Iacobi. 1572.

B. Arias Montanus.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIS Catholici priuata lege sanc-
citum est, ne quis hunc librum, cui titu-
lus est : Iacobi Simancæ Pacensis
episcopi, Enchiridion iudicum vio-
latæ religionis, ad extirpandas hæ-
reses, &c. in hisce Maiestatis suæ pro-
uinciis, præter Christophorum Planti-
num architypographum imprimat, aut
alibi impressum venum adferat ; vt la-
tiùs patet in diplomate dato Bruxellæ,
39. Decemb. M. D. LXXII.

Signat.

I. de VVitte.

